

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

Historické klášterní knihovny v Čechách

Knihovna kláštera v Kladrubech u Stříbra

Martina Ambrosová

2016

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra filozofie

Studijní program Humanitní studia

Studijní obor Evropská kulturní studia

Diplomová práce

Historické klášterní knihovny v Čechách

Knihovna kláštera v Kladrubech u Stříbra

Martina Ambrosová

Vedoucí práce:

Mgr. Petra Hečková, Ph.D.

Katedra filozofie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň, 2016

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2016

Poděkování:

Ráda bych poděkovala vedoucí diplomové práce Mgr. Petře Hečkové, Ph.D., za pomocné vedení při tvorbě práce, cenné rady a připomínky. Dále bych ráda poděkovala své rodině a přátelům za jejich podporu.

Plzeň, 2016

Obsah

1	Úvod	7
2	Historie Kláštera v Kladrubech u Stříbra a jeho současné využití	9
2.1	Historie kláštera obecně.....	9
2.2	Archeologické výzkumy v klášteře	12
2.3	Využití kláštera v současnosti.....	15
3	Kladrubský klášter z pohledu architektonického	21
3.1	Architektonický vývoj kladrubského kláštera	21
3.2	Jan Blažej Santini - Aichel.....	24
3.3	Kilián Ignác Dientzenhofer.....	25
4	Historické klášterní knihovny	28
4.1	Stručné dějiny knihy a tisku.....	28
4.2	Dějiny klášterních knihoven do husitství	30
4.3	Dějiny klášterních knihoven v Čechách do husitství	34
5	Knihovna kladrubského kláštera do jeho zrušení v roce 1785	41
5.1	Řád benediktinů	41
5.2	Benediktini v kladrubském klášteře	44
5.2.1	Život benediktinských mnichů v klášteře	46
5.2.2.	Významní kladrubští opati.....	48
5.2.3.	Zrušení kladrubského kláštera.....	51
5.3	Knihovna benediktinů v kladrubském klášteře.....	52
5.4	Fondy kladrubské knihovny z vlastního bádání.....	55
6	Knihovna rodu Windischgrätzů v kladrubském klášteře.....	60
6.1	Historie rodu Windischgrätzů	61
6.2.	Windischgrätzové v Kladrubech u Stříbra.....	62
6.3.	Historie windischgrätzké knihovny.....	65
7	Závěr.....	73

8	Seznam použité literatury	75
9	Přílohy	77
10	Resumé	83

1 Úvod

Sakrální památky na našem území jsou odkazem naší minulosti a připomínkou silného duchovního smýšlení, které bylo alfou a omegou života našich předků. Doba se změnila, původní účel těchto památek z velké části ztratil na významu, a tak se mění i využití objektů, jako jsou především kláštery. Jen zčásti jsou stále využívány různými řády působícími na našem území a plní křesťanskou funkci. Z velké části jsou dnes kláštery kulturními institucemi zanechávajícími odkaz historie, duchovna, skvostné architektury, výtvarného umění, lidského umu. V kláštorech, které nejsou využívány pro potřeby řádů, vznikají prohlídkové trasy jako na zámcích či hradech, konají se zde koncerty, svatební obřady, slouží jako výstavní prostory pro začínající i regionálně působící umělce, především výtvarníky či sochaře. Většinou jsou centrem dění daného regionu, často se zde konají místní trhy či jarmarky s historickou nebo sezónní tematikou. Kromě světských záležitostí se na většině klášterů pravidelně konají církevní svátky připomínající a dodržující církevní tradici.

V diplomové práci se zaměřím na duchovní a vzdělanostní roli klášterů, kde centrem vědění vždy byly knihovny. Jak to tedy fungovalo v klášterních knihovnách? Jakou plnily úlohu? Jak důležité byly ve své době knihy pro život kláštera? Jaký byl historický vývoj vzniku knihy? Jakou roli tyto knihovny plní v současnosti? Spolu s tím bych ráda podala celkový obraz kláštera v Kladrubech u Stříbra, od jeho historie, přes architekturu až po jeho současné využití.

Kladrubský klášter má z hlediska knihovny jednu zajímavost, která rozděluje existenci knihovny na dvě části – před zrušením kláštera v roce 1785 a po zrušení, kdy byl klášter v majetku německého šlechtického rodu Windischgrätzů. Původní klášterní benediktinská knihovna byla zrušena a rozebrána, knihovna windischgrätzská je dosud uložena v původní podobě v prostorách kláštera a je součástí prohlídkové trasy.

Přes náročnost dohledání informací o fondech a historii původní klášterní knihovny je cílem mé diplomové práce zmapovat osud původní klášterní knihovny benediktinské a podat přehledné informace o stávající knihovně windischgrätzské. S tím souvisí rozsáhlejší informace o obyvatelích kláštera a jejich životě – řádu benediktinů a německého šlechtického rodu Windischgrätzů. Pozornost též věnuji historii vzniku knihy, tisku a knihoven.

K dosažení tohoto cíle využiji především veškeré dostupné knižní fondy vztahující se k tématu. Stěžejní se pro mě stala literatura od předního znalce Kladrub a kladrubského kláštera historika *Jiřího Čechury*, znalce zámeckých knihoven a vedoucího Knihovny Národního muzea v Praze *PhDr. Petra Maška*, a znalce v oblasti dějin knihoven *Prof. PhDr. Jiřího Cejпка, CSc.* Dále jsem čerpala z knihy Jakuba Krčka *Rušení klášterů na Plzeňsku* a z *Encyklopedie českých klášterů*. Využila jsem také vlastní prohlídku areálu kláštera, pátrání v Národním archivu v Praze a konzultaci s lidmi zabývajícími se historií kladrubského kláštera a knihoven. Použila jsem metodu komparace, metodu deskriptivní a archivní výzkum knižních fondů a pramenů.

Práce je rozdělena do pěti základních kapitol vlastního textu. První kapitola je věnována historii kladrubského kláštera, kde zachytím obecně historický vývoj tohoto významného církevního památkového objektu až po jeho současné využití a archeologickým výzkumům v klášteře. Druhou kapitolu věnuji architektuře kláštera, třetí bude patřit klášterním knihovnám obecně, kde se budu zabývat historickým vývojem vzniku knihy, dějinám knihoven a jejich postavení v kláštorech. Ve čtvrté kapitole se budu věnovat životu mnichů v klášteře, kde shrnu informace o řádu benediktinů, jejich pravidlech a jejich každodenním životě v klášteře. Především zde uvedu veškeré poznatky o původní, klášterní, benediktinské knihovně, které se mi podařilo získat jak z literatury tak především z vlastního bádání. Kapitola pátá bude patřit knihovně windischgrätzké, kde svoje místo budou mít informace o šlechtickém německém rodu Windischgrätzů a především podrobný historický vývoj knihovny a její současný stav.

2 Historie Kláštera v Kladrubech u Stříbra a jeho současné využití

„Když jsem poprvé přicházel do Kladrub a spatřil jsem v záři zapadajícího slunce lesknoucí se kopuli Santiniho chrámu nad věncem okolních lesů, sejmul jsem čapku a s úžasem zůstal jsem stát a obdivoval toto veledílo...“¹ (dr. V.V. Kremer)

2.1 Historie kláštera obecně

Po dlouhá staletí představovaly kláštery duchovní, kulturní a často i ekonomická a politická centra krajů, v nichž byly zakládány ať již z vůle panovníků, nebo jiných vlivných představitelů významných šlechtických rodů i církevních institucí. V počátcích své existence zůstávaly řeholní domy závislé na vnější podpoře svého donátora a jeho následovníků. Postupem času se povětšinou proměňovaly v samostatné ekonomické a právní subjekty, podmaňující si blízké i vzdálenější okolí, jež přetvářely v ekvivalent šlechtických dominií, která můžeme nazývat klášterními panstvími nebo přímo klášterstvími. To platí především o kláštorech tří řádů, jež se v Čechách usazovaly od konce 10. do konce 13. století a do značné míry se podílely na formování středověkého přemyslovského státu. Nejstarší z nich byl řád benediktinů, který byl právě v Kladrubech u Stříbra.²

Kladrubský klášter patřil mezi nejvlivnější církevní instituce v Čechách. Za 670 let své existence se výrazně zapsal do vývoje západočeského regionu. Od sklonku 19. století přitahoval pozornost historiků, jak díky tomuto historickému významu, tak uměleckou hodnotou dvou originálních celků barokní architektury – kostela Nanebevzetí Panny Marie a nové konventní budovy. Tyto základní umělecké kvality kladrubského klášterního komplexu byly a stále jsou předmětem zevrubného studia.³

Klášter byl založen jako šestá klášterní fundace v Čechách knížetem Vladislavem I. roku 1115 v prostoru západního pohraničí, nedaleko soutoku Mže s říčkou Úhlavkou. Vznik Kladrub téměř o třicet let předcházelo založení dalších, tentokrát cisterciáckých klášterů v západních Čechách. Klášter byl umístěn k důležité křižovatce zemské cesty spojující Čechy

¹ ČECHURA, Jiří. *Kladruby v pohledu devíti staletí*. Plzeň: GIS-Stylizace, 1995, s. 3

² KRČEK, Jakub. *Rušení klášterů na Plzeňsku: Kladruby, Plasy a Chotěšov v době josefínských reforem*. Plzeň: Vydavatelství Západočeské univerzity v Plzni, 2013, s. 3

³ NOVÁČEK, Karel. *Kladrubský klášter 1115-1421: osídlení, architektura, artefakty*. V Plzni: Fakulta filozofická Západočeské univerzity, 2010, s. 9

s Bamberkem, Mohučí a Norimberkem, jejíž význam byl za Vladislavova nástupce, knížete Soběslava I., posílen přestavbou hraničních opevněných bodů – Tachova a Přimdy.⁴

Jeho počátky jsou spojeny, podle zwiefaltenských záznamů mnichů Ortlieba a Bertholda, s jakýmsi domácím konventem. Na popud manželky Vladislava I. Richenzy z Bergu sem byla povolána misie ze Zwiefaltenu, jejíž mnichové se zde natrvalo usadili v roce 1130 po zvolení kladrubským opatem zwiefaltenského Bertholfa. Rozvíjela se výstavba kláštera a vznikal konventní chrám zasvěcený Panně Marii, ve kterém byl v roce 1125 pohřben zakladatel Vladislav I.⁵

Kladruby se staly předmětem diplomatického zápasu mezi Václavem IV. a Janem z Jenštejna ohledně založení nového biskupství. Václav IV. doufal, že jeho založením se oslabí Jenštejnova moc.⁶ Aktivita vyvinutá zabránit tomuto kroku se stala osudnou pro Jenštejnova nejbližšího úředníka Jana z Pomuku, jehož násilná smrt dala předpoklad pro známou nepomuckou legendu.⁷ Václav IV. podcenil rychlost Jana z Jenštejna ohledně rychlé volby nového opata po významném opatu Reinierovi, a tak nedošlo ke zřízení biskupství, za což zaplatil generální Jenštejnův vikář Jan z Pomuku smrtí.⁸

Nedaleko kláštera, v okolí dnešního novogotického hřbitovního chrámu sv. Petra, vznikla souběžně s klášterem osada, která se rozrostla na město. Byly to Staré Kladruby uváděné z roku 1334.⁹

Ve druhé polovině 14. století zahrnoval majetek kláštera jedno město (Kladruby), dvě městečka (Přeštice, Touškov), 128 vesnic a množství hospodářských dvorů a provozů. Těmito majetkovými poměry otřásl husitské války, bohaté klášterní panství vzalo za své v důsledku válečného rabování a zástav Zikmunda Lucemburského katolické šlechtě, majetek byli opati nuceni prodávat a zastavovat v průběhu celého 16. století. Stejně tak tomu bylo za událostí třicetileté války, kdy došlo k dalšímu úpadku kláštera. Poměry se zlepšily až s nástupem rekatolizace, především za nástupu opata Matouše Romana Platzera v roce 1650, který zahájil obnovu klášterního majetku a klášterních budov. Na něj navázal další významný

---

⁴ NOVÁČEK, Karel. *Kladrubský klášter, 1115-1421: osídlení, architektura, artefakty*, s. 9

⁵ VLČEK, Pavel, Dušan FOLTÝN a Petr SOMMER. *Encyklopedie českých klášterů*. Praha: Libri, 1997, s. 288

⁶ Tamtéž, s. 289

⁷ KRČEK, Jakub. *Rušení klášterů na Plzeňsku: Kladruby, Plasy a Chotěšov v době josefínských reforem*, s. 45

⁸ ČECHURA, Jiří. *Kladruby v pohledu devíti staletí*, s. 40

⁹ VLČEK, Pavel, Dušan FOLTÝN a Petr SOMMER. *Encyklopedie českých klášterů*, s. 288

opat – Maurus Fintzguth (působil v letech 1701 – 1729) považovaný za nejschopnějšího benediktinského opata barokní éry. Jeho hlavní záměr směřoval k přestavbě klášterního chrámu a vybudování nového konventu. Právě opat Fintzguth oslovil Santini-Aichela ohledně návrhu na přestavbu kostela Nanebevzetí Panny Marie, unikátní dílo barokní gotiky přestavěné v letech 1712 – 1726. Nový konvent začal vznikat za opata Josefa Siebera dalším vynikajícím stavitelem Kiliánem Ignácem Dientzenhoferem a dokončen byl za posledního opata Amanduse Streera v roce 1775.¹⁰ Podle Jiřího Čechury v knize *Kladruby v pohledu devíti staletí* však konvent nikdy nebyl zcela dokončen.¹¹

Ke zrušení kláštera došlo 7. listopadu 1785 z nařízení císaře Josefa II. Císař Josef II. rušil za své vlády (1780 – 1790) kláštery, které se mu zdály brzdou v uskutečňování jeho politiky. Jen v Čechách jich bylo v této době zrušeno 35. A tak došlo i na klášter kladrubský.¹²

Z kladrubského kláštera byl v roce 1797 zřízen sklad střelného prachu a z konventu nechal zemský gubernátor zřídit generální vojenský špitál. V dalších letech zde přebývali trapisté a po jejich odchodu do Ruska se stal klášter v roce 1800 lazaretem pro 800 vojáků z bojů ve Francii. Dále zde byly od roku 1802 kasárny pro tři setniny vojáků a v roce 1818 byla z bývalého kláštera zřízena invalidovna pro válečné vysloužilce.¹³

Přestože zrušením kláštera a rozprodejem sekularizovaných statků náboženským fondem různým soukromým majitelům došlo k přerušení historických vazeb mezi oblastmi zahrnutými do kladrubského dominia, je možno se dodnes setkat s pozůstatky poukazujícími na jejich dávný vztah k benediktinskému řádu i přímo ke kladrubskému klášteru.¹⁴

V roce 1825 koupil kladrubské panství kníže Alfréd I. Candidus Ferdinand Windischgrätz, příslušník starého německého šlechtického rodu z Korutanska - Štýrska, který měl v držení i Štěkeň a Tachov, kde přebýval.¹⁵

---

¹⁰ KRČEK, Jakub. *Rušení klášterů na Plzeňsku: Kladruby, Plasy a Chotěšov v době josefínských reforem*, s. 45-46

¹¹ ČECHURA, Jiří. *Kladruby v pohledu devíti staletí*, s. 75

¹² Tamtéž, s. 70

¹³ Tamtéž, s. 81

¹⁴ KRČEK, Jakub. *Rušení klášterů na Plzeňsku: Kladruby, Plasy a Chotěšov v době josefínských reforem*, s. 77

¹⁵ ČECHURA, Jiří. *Kladruby v pohledu devíti staletí*, s. 81

Rokem 1825 započala další etapa dějin bývalého benediktinského kláštera. Kladrubské panství představovalo významnou součást Windischgrätzova rodinného fideikomisu, s rozlohou 3552 ha tvořilo necelých 12 procent z jeho celkové výměry. Jeho politická a vojenská aktivita mu bránila věnovat se správě svého majetku, což vedlo k neefektivnímu využívání kláštera. Máme i málo záznamů o dění z této doby. Až v pamětní knize fary v Pozorce najdeme zprávy z roku 1852, kdy byla při kostele zřízena expositura městské fary, která zde fungovala do roku 1874, klášter byl opět centrem duchovní správy. Zápisy končí rokem 1945, kdy byl kladrubský velkostatek zestátněn a někdejší klášter potřeť změnil majitele. Windischgrätzové na základě Benešových dekretů museli opustit svůj majetek.¹⁶ Za jejich působení bylo významnou událostí vybudování pivovaru v budově nového konventu, který měl snad i konkurovat pivovaru plzeňskému.¹⁷

Na konfiskátu, který byl spravován Ministerstvem zemědělství a Národním pozemkovým fondem, hospodařily Československé státní statky a Československé státní lesy. Od roku 1946 bylo jednáno o přidělení klášterního majetku řádu benediktinů, byl vydán přidělovací dekret, ale benediktini majetek nepřebírali. V roce 1948 přešel majetek pod správu Národní kulturní komise v Praze. Po roce 1960 vzniklo ředitelství státního statku přímo v Kladrubech v klášterním areálu a pokračovala tak celková devastace. V roce 1967 přebralo do své správy kladrubský klášter Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody v Plzni (současný Národní památkový ústav) a klášter začal sloužit návštěvnické veřejnosti. Od počátku 70. let zde probíhají rozsáhlé rekonstrukce klášterního areálu, nejvíce však po roce 1989 za velké finanční podpory ze strany státu, ale také různých jiných organizací, např. program Phare při Evropské Unii.¹⁸

2.2 Archeologické výzkumy v klášteře

Kladrubský klášter je stále aktuální i z hlediska archeologických výzkumů, které zde probíhaly a stále probíhají.

Podnětem k výzkumu kladrubského kláštera byla série archeologických a stavebně historických výzkumů vyvolaná postupnou památkovou obnovou areálu. Archeologický projekt byl realizován pod hlavičkou Západočeského muzea v Plzni v letech 1995 - 2000.

¹⁶ KRČEK, Jakub. *Rušení klášterů na Plzeňsku: Kladruby, Plasy a Chotěšov v době josefínských reforem*, s. 77

¹⁷ ČECHURA, Jiří. *Kladruby v pohledu devíti staletí*, s. 96

¹⁸ DRHOVSKÝ, Karel. *Kladrubský klášter*. Plzeň: Fraus, 2002, s. 15

Jeho hlavní osou byly vykopávky ohrožených nebo narušovaných ploch a dokumentace obnovovaných staveb, doplněné o průzkum vybraných neohrožených ploch nedestruktivními metodami (geofyzikální prospekce, standardní stavebně historický průzkum, archeologický povrchový průzkum). Současně s tím probíhala práce na nové archivní rešerši zaměřené na zmínky o stavební aktivitě a funkčně-prostorové struktuře kláštera a na identifikaci dosud nevyužitých historicko-ikonografických pramenů.¹⁹

Archeologickou sondáží bylo v klášterním areálu prozkoumáno asi 306 m² historických stratifikací a sledováno či dokumentováno dalších cca 123,5 m rýh. Výzkum se soustředil na nejvíce ohrožená místa na východním okraji vnitřní klauzury, jižně od chóru baziliky, drobnější informativní sondy pokryly ostatní části kláštera. Většina venkovních ploch v areálu a interiér baziliky byly též zkoumány geofyzikální prospekci. Revize stavebně historického průzkumu byla postupně rozšířena na všechny stavební komplexy (bazilika, starý konvent s kaplí Všech svatých, stará prelatura, východní blok), i když detailnost i metodika průzkumu se podle okolností dosti lišily. Nově byla dokumentována neznámá podzemní prostora odkrytá před západním průčelím kostela, některé další, nově zpřístupněné části ve vnitřní klauzuře a barokní kanalizační systém, jehož průzkum byl předběžně publikován. Výsledky projektu zásadním způsobem změnily pohled na stavební a prostorový vývoj předbarokního kláštera a poskytly významné informace také o raně a vrcholně barokních architektonických realizacích. Po ukončení hlavní fáze projektu pokračovalo sledování a vyhodnocování všech terénních a stavebních zásahů v památkovém areálu, přinášející i další doplňující zjištění.²⁰

V letech 2004 - 2006, už na půdě katedry archeologie Západočeské univerzity v Plzni, probíhalo zpracování výsledků. Z artefaktů byla věnována zevrubná pozornost keramickým kolekcím včetně stavební keramiky, kovovým nálezům, architektonickým článkům a jedinečnému souboru gotických soch pocházejících z výzdoby interiéru kostela záměrně zničeného husity v lednu 1421. Ve spolupráci s dalšími specializovanými pracovišti byly informačně zhodnoceny soubory ekofaktů nebo zajištěny exaktní rozborů artefaktů. Pokračující terénní výzkum byl rozšířen na klášterní zázemí, vývoj sídelní struktury, středověkou architekturu na kladrubském panství a řadu dalších otázek, které tematicky

---

¹⁹ NOVÁČEK, Karel. *Kladrubský klášter, 1115-1421: osídlení, architektura, artefakt*, s. 7

²⁰ Tamtéž, s. 7

i geograficky přesáhly rámec klášterního areálu. Velmi různorodé poznatky byly zhodnoceny především z hlediska vnějšího působení konventu, jeho vazeb a kontaktů s blízkým i vzdálenějším okolím a jeho aktivního ovlivňování prostředí.²¹

Z těchto výzkumů pod vedením *doc. Mgr. Karla Nováčka, Ph.D.*, z katedry archeologie ZČU v Plzni máme i doklad o kostelíku. Při těchto archeologických bádáních byly prokázány zbytky základů, resp. jejich negativů, patřících menší sakrální stavbě, která zde stála zřejmě již před založením kláštera v 11., možná už koncem 10. století. Nacházela se v místech jižní obvodové zdi dnešního klášterního chrámu, zhruba před trojlistým závěrem jeho presbytáře (kněžiště). Nynější chrámová zeď tvoří zhruba podélnou osu této stavby. Jednalo se o malý jednolodní kostelík s apsidou směřovanou k východu, o vnějších rozměrech 9,4 krát 6 metrů, vnitřní rozměry bez apsidy cca 4,6 krát něco málo přes 3 metry. Kolem kostelíka bylo nalezeno pohřebiště, kde bylo zjištěno pohřbívání zhruba od 11. století. Tato drobná svatyně byla při všech změnách ve využití plochy kláštera respektována a zanikla až na přelomu 13. a 14. století při gotické dostavbě chrámu. Musela mít pro obyvatele pozdějšího kláštera zvláště výjimečný a mimořádný význam, když se kolem ní bouraly a stavěly jiné budovy a ona zůstávala nadále na svém místě.²²

Velmi důležitým a vzácným nálezem, především pro benediktinskou klášterní knihovnu, je nález *měděného kování patřící knize*. Nález učinil dělník stavební firmy v trávě před jižnějším z obou vstupů do objektu tzv. *Latinské školy* v areálu kláštera, zřejmě vynesena z 1. patra této budovy školy. Nález byl těžce poškozený mechanicky a korozí. Je to silný pásek z měďnatého kovu o rozměrech 267x28x2 mm. Na přední straně je rozdělen do sedmi nestejně velkých obdélných polí, tři obsahují gravírované polopostavy andělů s rozepjatými křídly s rozdílnými gesty. Všechny tři figury hledí vlevo, prostřední anděl ukazuje vlevo také gestem pravé ruky. Mezilehlá pole jsou vyplněna esovitě zatočenými stonky zakončenými dvojicemi břečťanových listů zdobených po obvodu perlovcem. Pásek je opatřen čtyřmi dvojicemi otvorů pro připevnění k podkladu. Povrch plasticky vystupujících částí byl pozlacen, vpadlá pole obsahují zkorodované zbytky emailů, základním barevným odstínem emailových skel je plně modrá a vyplňuje pozadí postav a listů. Uvnitř listů a v nimbech andělů je základní barva tónována do dvou barevných škál - modré s bílou a zelené se žlutou.

---

²¹ NOVÁČEK, Karel. *Kladrubský klášter, 1115-1421: osídlení, architektura, artefakt*, s. 7

²² Klášter skrýval kostelík. *Plzeňský deník*. 2015, (129)

Nález byl v roce 1999 restaurován a i přes vysoký stupeň poškození je možno jej spojit s jihofrancouzským dílenským okruhem *Limoges*, který je typický kombinací gravírovaných a zlacených motivů s plochami emailů ustálených barevných škál. Z hlediska určení předmětu je rozhodující detail shodně, do středu hledících andělů. Tomu stojí nejbliže trojice desek z vazeb rukopisů z let 1180 - 90 ze sbírek *Pierpont Morgan Library v New Yorku, Louvru a Ermitáže*, a zejména dvě desky z kodexu shodné datace jako předchozí. Kladrubský nález byl pravou svislou bordurou knižní vazby, jejíž výšku lze odhadnout na 32 cm. Nejpřesnější obdoba tohoto nálezu se nalezla v borduře knižní vazby z Kungahälla, kde na pásku figury andělů shlížejí dolů a jsou prostřídány břechťanovými listy v esovitých úponcích shodných s kladrubskými. Kladrubský nález tak spadá do období vrcholícího dovozu limožských výrobků do Čech a právě řeholní instituce se ve zprostředkování těchto akvizic angažovaly nejvíce.²³

Z osobního rozhovoru s archeologem PhDr. Filipem Kaslem, zaměstnancem OPS NPÚ v Plzni, výzkumy kladrubského kláštera neskončily a v současné chvíli stále probíhají pod správou Územní památkové správy Národního památkového ústavu v Českých Budějovicích, který je investorem. Výzkum provádí Územní odborné pracoviště Národního památkového ústavu v Plzni. V současné době se provádí výzkum v místech, kde se provádí kanalizace, která vede od průjezdu k zahradnímu domku. Při kopání šachty byl nalezen podstavec pod komínem zdejšího bývalého pivovaru ve velmi zachovalém stavu. Z dalších nálezů jsou to již pouze navážky, které potvrzují změny terénu v průběhu let.

2.3 Využití kláštera v současnosti

Kladrubský klášter, stejně jako většina památkových objektů v naší zemi, je určen ke kulturním účelům, a to především nejširší veřejnosti jako ukázka a memento historie naší země, jako odkaz našich předků, jako neustálá připomínka minulosti, jež tvoří současnost a kterou je třeba mít stále v paměti.

Kladrubský klášter v současné době spadá pod *Národní památkový ústav - Územní památkovou správu v Českých Budějovicích*. Spravován je *Národním památkovým ústavem, územním odborným pracovištěm v Plzni*, který poskytuje a zajišťuje odbornou a metodickou pomoc vlastníkům a správcům památek. Zajišťuje též úkoly státní památkové péče

---

²³ NOVÁČEK, Karel. *Kladrubský klášter, 1115-1421: osídlení, architektura, artefakt*, s. 66 - 67

v Plzeňském kraji v plném rozsahu daném zákonem a generálním ředitelstvím je *Národní památkový ústav v Praze*. Klášter je *národní kulturní památkou*. Jeho hlavní současné stálé využití je využití jako objektu určeného k návštěvnickým prohlídkám.

Prohlídkové trasy přístupné veřejnosti v současné době začínají v budově staré prelatury (opatství), pokračují do nového konventu a přes křížovou chodbu pokračují do kostela. Budova nové prelatury je využívána jako depozitář *Památníku národního písemnictví v Praze* a je zde uloženo několik set tisíc starých vzácných knih.²⁴

Prohlídkové trasy jsou dvě základní, jedna kombinovaná a jedna bezbariérová určená pro osoby zdravotně postižené. První prohlídková trasa má název *Klášterní charakter*, druhá *Zámecký charakter*. Celkově se prochází sedmi částmi – expozicemi veřejnosti přístupnými, a to *Expozicí historie řádu benediktinů*, *Expozicí sv. Jana Nepomuckého*, jehož postava významně ovlivnila dějiny kladrubskeho kláštera (známá legenda o Janu z Pomuku, který se právě zde měl stát opatem), třetí expozicí je *Expozice ambitové chodby* s renesančními dřevořezbami spojující nový konvent s kostelem, čtvrtá expozice je stěžejní expozicí – jedná se o expozici *Kostel Nanebevzetí Panny Marie, sv. Wolfganga a sv. Benedikta*, unikátní dílo barokní gotiky Jana Blažeje Santini-Aichela. Dalšími expozicemi jsou *Opatský byt*, *Zimní refektář* (opatská jídelna), *Lapidárium soch M. B. Brauna* a v neposlední řadě je zde *Expozice archivu a knihovny knížecího rodu Windischgrätzů*.

Mimo prohlídky je klášter místem mnoha různých společenských setkání, oblíbených historických jarmarků spojených s šermířskými a tanečními vystoupeními i gotickou a renesanční hudbou. Je dějištěm *Benediktinských dnů* (každoročně probíhající oživené noční prohlídky kláštera), *Kladrubskeho hudebního léta* i koncertů předních českých umělců. V areálu kláštera se konají též svatební obřady, a to civilní i církevní. Místem konání civilních svatebních obřadů je zimní refektář. Místem konání církevních svatebních obřadů je kostel Nanebevzetí Panny Marie, sv. Wolfganga a sv. Benedikta. Církevní obřady se dělí ještě na dva typy - svatební obřady v římskokatolickém ritu a svatební obřady církevní nekatolické.

---

²⁴ ČECHURA, Jiří. *Naučná stezka Kladruba*. Kladruba: Místní organizace Českého svazu ochránců přírody, 2000., s. 5-6

Kláster slouží jako centrum kulturního života pro svůj kraj, je centrem veškerého společenského dění. Akce, které se zde konají lze rozdělit na několik typů. Akce církevní, do kterých lze zařadit všechny zde konané mše a bohoslužby (mše svaté, poutní, velikonoční, diecézní, sváteční, svatohubertská) a slavnostní zahájení tříkrálové sbírky.

Z významných poutních událostí je třeba zmínit diecézní pouť konanou v roce 2013 v rámci dvacetiletého výročí plzeňské diecéze. Návštěvnost byla obrovská, poutníci přijížděli ze všech koutů naší republiky.²⁵

Další typické akce jsou historické, kam lze zařadit *Klášterní slunovrat a Historický jarmark* s tradičními ukázkami řemesel, šermířskými představeními, divadelními představeními, hudbou a tancem. Dále trhy a ostatní jarmarky – *Velikonoční jarmark, Slavnosti vína a medu* s tradiční degustací. Z výstav to v loňském roce byla výstava v prostorách Latinské školy s názvem *Kláštery Zwiefalten a Kladruby* - výstava o hledání stop po společném křesťansko-benediktinském dědictví ve znovusjednocené Evropě.

Velké kulturní zastoupení zde mají koncerty klasické hudby odehrávající se v chrámu Nanebevzetí Panny Marie. V rámci projektu *Kladrubské léto* zde v loňském roce vystoupili např. Adam Viktora – koncert varhanní, Gabriella Demeterová, Felix Slováček. Plzeňská filharmonie, Iva Bittová, Lubomír Brabec, Robert Hugo, Lucie Sedláková Hůlová a v rámci velikonočních a vánočních koncertů soubor staré hudby renesance a baroka - Cavalla.

Také divadelní představení zde mají své zastoupení, buď jako součást jarmarků, nebo jako samostatné představení *Oživený betlém*. Z tanečních představení to bylo taneční představení v rámci festivalu *Tanec 2015* společnosti Spitfire Company a taneční představení v rámci festivalu 6 týdnů baroka - *Barokní noc*.

Zajímavou akcí konanou v rámci festivalu 9 týdnů baroka byla *Barokní noc v klášteře Kladruby*, která zahrnovala prohlídku okolí klášteřa, hvězdářské pozorování slunce a povídání o barokním nebi v podání odborníků z plzeňské hvězdárny. To vše bylo doprovázeno hudebním a tanečním programem. Podobnou akcí byla *Hradozámecká noc* odehrávající se v kostele, opět byla věnovaná hvězdám, dále *Nocí ke hvězdám Santini-Aichela* a *Santiniho květy*, ukázka květinových vazeb, a celostátní akce *Noc kostelů*.

---

²⁵ Kladruby hostily diecézní pouť. *Plzeňský deník*. 2013, (107), s. 5

Často se zde konají i přednášky. Premiéru zde měla odborná konference, která se konala v roce 2015 v rámci 900 let založení kláštera Kladruby nazvaná „900 let kláštera Kladruby“. Jednalo se o vědeckou konferenci, na které vystoupili přední historici a odborníci zabývající se kladrubským klášteřem. Konference byla věnována regionu, architektuře, mobiliáři, obnově kláštera a jeho zpřístupnění i hudbě, která se hrála na klášterním panství. Šlo o první konferenci tohoto druhu v Kladrubech vůbec. Důvodem bylo jednak výročí založení kláštera, jednak roztržitost publikační činnosti o klášteře, kdy je ještě mnoho období nezmapováno. Na základě konference vznikla odborná publikace, která zahrnuje období celé existence nejstarší církevní instituce na západě Čech a v nejbližší době se čeká na její vydání.²⁶

V Kladrubech bylo v roce 2015 slavnostně otevřeno *Regionální muzeum Kladrubsko*. Realizace projektu za zhruba 20 milionů korun byla umožněna díky evropské dotaci ve výši 16,8 milionů korun z *Regionálního operačního programu Jihozápad*. Hlavním cílem projektu je přilákat do centra turisty, kteří do města přijíždí především za místní dominantou a národní kulturní památkou – kladrubským klášteřem.²⁷

Muzeum má tři stálé expozice. Je to *Historie Kladrub*, nejrozsáhlejší expozice zahrnující devítisetletou historii regionu, kde jsou zmapovány a opsány dějiny od dob založení kláštera v roce 1115 do roku 1945. Část expozice je věnována důležitým osobnostem regionu. Nejzajímavější a nejatraktivnější částí této expozice je 3D model Kladrub z roku 1843, na který se technikou videomappingu promítá průběh největšího požáru v kladrubské historii. Exponáty v expozici jsou zapůjčeny ze Západočeského muzea v Plzni.

Druhou expozicí jsou *Objekty pevnostního systému na Kladrubsku*. Expozice je připravena ve spolupráci s *Muzeem československého opevnění* a jsou zde exponáty dokládající technologii budování lehkých opevnění.

Třetí expozicí je věhlasná *Norimberská cesta*. Na dvou velkoformátových tabulích je znázorněna trasa Norimberské zemské stezky, významné středověké obchodní cesty, a její vývoj.

---

²⁶ HŘÍBAL, Antonín. V klášteře čekají větší zájem vědců. *Tachovský deník*. 2015, (110), s 1

²⁷ ŠVÁBEK, Jan. Na kladrubském náměstí vznikne regionální muzeum. *Právo*. 2013, (79), s.11

Muzeum pořádá mnoho kulturní akcí, jako jsou koncerty, klubové večery, divadelní představení, besedy a rukodělné workshopy.

Regionální muzeum je tak nejen místem kulturního dění Kladrubska, archivem a dokumentátorem historie kláštera, ale především místem šíření věhlasu kladrubského kláštera, své dominanty, na kterou jsou zdejší patroni řádně pyšní.

Kladrubský klášter je také součástí *Svatojakubské cesty*, severní větve nazvané Norimberská. Její vznik je spojován právě s touto stezkou. Stejně je tomu i u stejnojmenného blízkého městečka. Až v pozdějších dobách získalo významnější postavení na stezce ambiciózní a bohaté hornické město Stříbro. Tak jako v případě Staňkova a Domažlic s kostely sv. Jakuba na Řezenské stezce lze uvažovat o využití této Norimberské stezky poutníky putujícími do Santiaga de Compostela. Právě v Kladrubech se nachází původně gotický kostel zasvěcený tomuto světcí zmiňovaný poprvé v roce 1396. Jeho dnešní podoba pochází z barokní přestavby z let 1772 - 1779. Využití Norimberské stezky poutníky naznačuje i mapa s vyznačením evropských historických cest do Santiaga de Compostela, kterou lze přímo v Compostele spatřit.²⁸

Zájem o svatojakubskou pouť začal prudce vzrůstat koncem 80. let 20. století, k čemuž přispěla pouť papeže Jana Pavla II. i fakta, že téhož roku 1993 byla Svatojakubská cesta zapsána na seznam světového dědictví UNESCO a její nové značení podpořeno grantem Evropské unie.

V neposlední řadě je kladrubský klášter v současné době využíván jako součást *Naučné stezky Kladrub*. Původní naučná stezka Kladruby byla otevřena v červnu 1988 díky *Českému svazu ochránců přírody* - pobočka Kladruby. Vede po zpevněných cestách s minimálním převýšením (35m).²⁹

Obnovená naučná stezka byla slavnostně otevřena 19. července 2008. Stezka je dlouhá necelých šest kilometrů, její okruh je označen žlutou okružní turistickou značkou a seznamuje návštěvníky Kladrub s přírodními, historickými a turistickými zajímavostmi Kladrubska. Její historie sahá do počátku osmdesátých let, kdy ji vybudovaly děti z přírodovědného oddílu *Zlatý list* pod vedením pana Jiřího Čechury.

²⁸ KRČMÁŘ, Luděk. Svatojakubská cesta a Kladruby. *Plzeňský deník*. 2013, (263), s. 7

²⁹ DRHOVSKÝ, Karel. *Kladrubský klášter*, s. 13

Naučná stezka je okružní, začíná a končí u kláštera, je značena žlutou turistickou značkou. První zastávka je u kláštera, lze ale začít přímo na náměstí v Kladrubech u kostela nebo infocentra. Celá trasa je dobře průchozí pro kočárky, malé děti a méně zdatné turisty.

Zastavení, a tedy i naučných tabulí je celkem patnáct a lze se na nich dozvědět vše podstatné o přírodě a ekosystémech v okolí Kladrub, o historii Kladrub a kláštera. Na tabulích jsou informace pro dospělé, zajímavosti pro děti a kvíz s tajenkou.

Po celé stezce jsou rozmístěny interaktivní výukové prvky, pomocí kterých se mohou nejen děti hravou formou dozvědět mnoho zajímavostí z přírody. Jsou zde nejrůznější skládačky, kvízy a doplňovačky, lze vylézt na umělou skalku, podívat se do modelu mraveniště, zkusit přefiltrovat znečištěnou vodu, poměřit své skokanské síly s různými živočichy, jednoduše poznat přírodu všemi smysly. V otevírací době infocentra Kladruby je možné si vyzkoušet práci s mikroskopem a binokulární lupou.³⁰

---

³⁰ DRHOVSKÝ, Karel. *Kladrubský klášter*, s. 13

3 Kladrubský klášter z pohledu architektonického

3.1 Architektonický vývoj kladrubského kláštera

„a tak Vladislav posléze změnil své původní rozhodnutí, poslal zkušené stavitele a řemeslníky do míst, kde se nad říčkou Mžicí vypínal malý pahorek. Tam bylo tehdy začato se stavbou prozatímních dřevěných budov klášterního obydlí i kostela“³¹

První stavba kláštera byla tedy dřevěná, krátce na to se začaly stavět hradby a budovy kamenné v románském slohu. V roce 1233 byla dokončena stavba nového klášterního chrámu, veliké dvouvětvé románské baziliky již s gotickými prvky. Byla to největší kostelní stavba v Čechách v této době a těšila se svého prvního vrcholu.³² Za husitských válek byl však klášter poničen, v roce 1504 důkladně opraven a přestavěn ve 2. čtvrtině 16. století. Ničivý požár klášter velmi poničil v roce 1590, budovy byly opět částečně postaveny, aby za třicetileté války byly opět silně poškozeny.³³

Teprve po vestfálském míru se finanční poměry v klášteře zlepšily, a tak opat Matouš Roman Platzer mohl zahájit přestavbu konventu a provedl opravy v kostele (důkazem jsou zachovalé barokní portálky). Stavbu však nestačil dokončit. Autor, dokončující přestavbu konventu připomínající zámeckou tvorbu díky polygonálním věžím, není znám. Domníváme se, že se jednalo o Martina Reintera. Za Opata Tobiáše Hochmana byla v předdvoří zahájena přestavba hospodářských budov s věží - nová prelatura (příloha obr. 1).³⁴

Začátek 18. století znamenal druhý vrchol kladrubského kláštera, a to i díky zvolení opata Mauruse Finzgutha, jehož snem byla přestavba klášterního chrámu a výstavba nového konventu. Vybral si návrh pražského stavitele Jana Blažeje Santiniho-Aichela. Tento projekt znamenal přeměnu románské trojlodní baziliky, jedné z největších ve střední Evropě, na barokní, goticky vyhlížející stavbu. Půl století starý chrám s křížovou lodí, trojitým chórem, třemi apsidami a dvěma věžemi ustoupil stavbě honosnější a dominantnější. Santini zachoval vnější ráz stěn z pískovcových kvádrů dovezených z chotíkovských lomů a největšího efektu dosáhl snesením obou věží a sklenutím celého křížení podélné a příčné lodi do nádherné

---

³¹ ČECHURA, Jiří. *Kladruby v pohledu devíti staletí*, s. 12

³² Tamtéž, s. 31

³³ POČHE, Emanuel. *Umělecké památky Čech*, sv.2, Praha: Academia, 1978, s. 53

³⁴ VLČEK, Pavel, Dušan FOLTÝN a Petr SOMMER. *Encyklopedie českých klášterů*, s. 290

kopule s lucernou, nad kterou se vypíná královská koruna. Přeměnil západní průčelí a přistavěl místo původních tří apsid trojdílné kněžiště.³⁵

Kostel byl vysvěcen v roce 1726 a ostatky Vladislava II. do něj byly převezeny roku 1728. Poté byla zahájena výstavba nového konventu podle návrhu Kiliána Ignáce Dientzenhofera, druhého významného stavitele tehdejší doby.³⁶ V roce 1739 byla dokončena dvě křídla, severní a jižní. Stavba je dvoupatrová se čtvercovým dvorem - rajskou zahradou - uvnitř. Přední, východní průčelí je bohatě členěné a zdobené sochami a tepanými chrličí. V obou patrech byly po celé délce všech čtyř křídel průchozí chodby (ambity), letní a zimní refektář (jídlny), dva sály, kaple, knihovna a mnišské cely (příloha obr. 2).³⁷

V době zrušení kláštera, roku 1785, se klášter skládal podle klášterního inventáře z těchto částí: v dolním poschodí se nacházela zimní jídelna, chodbička, dolní chodba, střední chodba, dolní chodba u brány, refektář, letní refektář, tři místnosti kapituly a devět pokojů pro nemocné s kaplí. V horním poschodí se nacházela horní chodba, knihovna s předsíní, jedenáct studoven, pět depozitářů a jedna neobydlená místnost. V části hospodářské to byly tři kůlny, několik dílen, pivovar, hostinec a lékárna. V klášteře bylo celkem 57 místností. V nové prelatuře se nacházely pokoje opata, komory a kaple.³⁸

V roce 1825 koupil panství kníže Alfred Windischgrätz, který stavby upravil na panské sídlo. V roce 1864 byl nový konvent přeměněn na pivovar a ostatní budovy sloužily hospodářskému účelu. Se stavbou se započalo v roce 1863 bouráním zdi a zvonice a v roce 1867 byl rozšířen na jižní straně o nově vybudované ledárny. V roce 1873 byly po vykácení stromů postaveny zdi a shora vybudovaná klenba. Opravovala se i hrobka pod kladrubským chrámem, odkud se odnesla těla mnichů do té doby zde odpočívající, aby byla nahrazena ostatky rodu Windischgrätzů. V roce 1875 pivovar vyhořel, byla zničena střecha, nová sladovna, chladírna a komín.³⁹ To byly nejvýznamnější stavební úpravy za působení Windischgrätzů, kteří zde působili do roku 1945. Poté byl klášter zestátněn a došlo k asanaci

---

³⁵ ČECHURA, Jiří. *Kladruby v pohledu devíti staletí*, s. 75

³⁶ VLČEK, Pavel, Dušan FOLTÝN a Petr SOMMER. *Encyklopedie českých klášterů*, s. 290

³⁷ ČECHURA, Jiří. *Kladruby v pohledu devíti staletí*, s. 75

³⁸ Tamtéž, s. 80

³⁹ Tamtéž, s. 84

nového konventu, který byl přeměněn na zámek I. kategorie.⁴⁰ Klášter se postupně proměňoval v místo památkového objektu určenému veřejnosti.

V současné době, kdy objekt plně slouží veřejnosti, je i pro veřejnost upraven. Z mé osobní návštěvy mohu konstatovat, že se vchází původním vchodem - průjezdem nové prelatury, která dříve sloužila jako reprezentační budova. Zde se přijímaly návštěvy, probíhala jednání a byla tudíž hlavním vstupem do kláštera. Nyní je zde po pravé straně místnost sloužící jako pokladna a prodejna suvenýrů pro návštěvníky objektu, po levé straně v průjezdu je vchod do vytvořené *Klášterní restaurace Kladruby*, kde je možno kromě občerstvení pořádat rauty a svatební hostiny. Při vchodu do areálu na nádvoří je vpravo terasa se stolky pro návštěvníky, vlevo v původních stájích v přízemí jsou toalety. Na novou prelaturu - pokladnu - navazuje tzv. *Latinská škola*, kde se dříve mohli vzdělávat majetní i nemajetní. Přízemní prostora je využita opět jako obchůdek se suvenýry. Areál kláštera dále tvoří stará prelatura, kde se v přízemí nachází zázemí pro zaměstnance kláštera a nový konvent, který byl dříve určen pro uzavřený život členů řádu. Nový konvent byl po přestěhování Windischgrätzů z Tachova do Kladrubského kláštera přestavěn na pivovar a ještě zachovalé východní křídlo na knihovnu rodu Windischgrätzů. Nyní je tato část prohlídkovou trasou, stejně jako kostel Nanebevzetí Panny Marie.

Ke klášteru patřila zahrada. Rozprostírala se před jižním křídlem nového konventu. Podle popisu z roku 1825, kdy klášter koupil Alfred I. Windischgrätz, byla jednou ze tří ovocných a kuchyňských zahrad v klášteře. Svou rozlohou větší než 2 ha měla největší užitkovou plochu v areálu. Svažité pozemek byl rozčleněn do tří teras a obehnaný obvodovou kamennou zdí, která se sbíhá k zahradnímu domku s oranžerií. Benediktini v zahradě založili ovocný sad a pod korunami stromů sázeli zeleninu a obiloviny. Výpěstky tvořily podstatnou část jejich jídelníčku.⁴¹

Obnova jižní zahrady probíhala v letech 2013 - 2014, a jejím cílem bylo vytvoření klidové plochy s květnatými loukami, velkým ovocným sadem se starými druhy jabloní, hrušní a třešní. Od 1. 5. 2015 je zahrada volně přístupná veřejnosti (příloha obr. 4).⁴²

⁴⁰ POCHE, Emanuel. *Umělecké památky Čech*. s. 53

⁴¹ *Klášter Kladruby* [online]. [cit. 2016-04-09]. Dostupné z: <http://www.klaster-kladruby.cz/jizni-zahrada/>

⁴² Tamtéž

3.2 Jan Blažej Santini - Aichel

Jan Santini byl geniálním architektem italského původu, který dokázal podmanivě pracovat se světlem, zvukem a především s hmotou nosných konstrukcí, které vytvářely různě koncipované prostory, jež měly vlastní akustické a světelné charakteristiky.⁴³

Narodil se v roce 1677 v Praze kamenickému mistrovi, jehož otec pocházel z Itálie. Fyzickou podobu Santiniho neznáme, jen je známo, že byl chromý, proto zřejmě nepokračoval v otcových šlépějích kamenické dráhy, ale stal se malířem, patrně v dílně císařského a královského malíře Kristiána Schrödera. Začínal svou profesní dráhu stejně jako J. B. Mathey, který se z malíře stal též věhlasným architektem.⁴⁴ Důležitá byla jeho studijní cesta přes Rakousko do Itálie, kde mladému umělci imponovaly stavby F. Borrominiho a G. Guariniho, poznal též práce vedoucího architekta vídeňského císařského dvora J. B. Fischera z Erlachu. Doma se Santiniho tvorba rozvíjela paralelně s dílem Kryštofa Dientzenhofera. Ve zkratce Santini znal všechny významné umělecké proudy barokní Evropy, byl skvělým architektem a rovnocenným výtvarníkem a stavebním technikem. Měl mimořádnou schopnost proměňovat přijaté podněty v novou syntézu.⁴⁵ Santini svým druhým sňatkem byl povýšen do šlechtického stavu a rozšířil své společenské styky. Jeho osobnost se těšila vážnosti, byl nazýván jako „*vysoce urozený a umění oplývající Santini-Aichel, měšťan a architekt Královského menšího Města pražského*“. Předčasně zemřel ve věku čtyřiceti osmi let.⁴⁶

Santini pracoval především pro významné klienty - cisterciácký klášter v Plasích a benediktinský klášter v Kladrubech. Celkem pracoval pro desítky církevních a feudálních hodnostářů - mezi stovku děl se řadí právě Kladruby, Plasy, Mariánský Týnec. Pozoruhodné je jeho začlenění staveb do krajiny. Šlo mu o to, aby stavba dotvářela krajinu v duchu barokních zásad ideálního a harmonického tvarování přírody. To se projevilo nejvíce na jižním a severním Plzeňsku.⁴⁷

---

⁴³ DUDÁK, Vladislav. *Santiniho cesta za světlem: putování Plzeňským krajem*. Beroun: MH, 2006, s. 11

⁴⁴ SEDLÁK, Jan. *Jan Blažej Santini: setkání baroku s gotikou*. Praha: Vyšehrad, 1987., s. 9-11

⁴⁵ Tamtéž, s. 34

⁴⁶ SEDLÁK, Jan. *Jan Blažej Santini: setkání baroku s gotikou*, s. 9 - 11

⁴⁷ DUDÁK, Vladislav. *Santiniho cesta za světlem: putování Plzeňským krajem*, s. 11

V interiéru kladrubského kostela lze nejvýrazněji spatřit jeho práci se světlem, kombinující princip gotický s barokním. Rozlehlými okny závěru proudí do chóru jako v gotice rozptýlené světlo, jehož intenzitu umocňuje absence kružeb a dělicích prutů. Typicky barokním způsobem staví Santini na pozadí světlem zalitých oken perforovanou architekturu hlavního oltáře a varhan. Světlo přicházející zvenčí se kříží a proniká s odraženým světlem, které se tónově diferencuje stykem se štukaturami stěn a kleneb i s barevností oltářů. To je specifická světelná atmosféra Santiniho chrámů.⁴⁸ Santini měl dva nerozlučně spjaté aspekty vyjadřování, a to gotismus a ikonismus. Konkrétně právě v Kladrubech lomený oblouk aludoval infuli, trojlaločné záklenky a sférické trojúhelníky Nejsvětější Trojici, lilie pak připomínala květinu zakladatele řádu otce Benedikta, heraldický odznak jeho žáka, sv. Maura, a jako symbol čistoty a nevinnosti květinu P. Marie.⁴⁹

Mezi jeho díla se ke zrekonstruovaným monastickým chrámům řadí i kostely v Humpolci, Kozojedech, Mladém Břísti, Senožatech a Všehrdech. Dále jeho dílo zahrnuje soubor přestaveb, u kterých byl záměrně v originální podobě uplatněn určitý detail nebo část původní stavby - zámecký kostel v Rychnově nad Kněžnou, goticko-renesanční průjezd k Pardubické brance u radnice v Chrudimi, presbytáře kostelů v Želivě a Netíně a další. Závěr jeho tvorby tvoří díla, jako je zámek v Chlumci nad Cidlinou, konventní chrám benediktinského probošství v Rajhradě a poutní kostel na Zelené Hoře v sousedství cisterciáckého kláštera ve Žďáru nad Sázavou.⁵⁰

3.3 Kilián Ignác Dientzenhofer

Kilián Ignác Dientzenhofer se narodil v Praze 1. září roku 1690. Jeho otec Kryštof jej poslal do latinských škol a nechal studovat filozofii na pražské univerzitě. Podle svého otce se Kilián chtěl učit stavitelství, a tak ho otec vzal do učení. Právě stavěl kostel sv. Magdaleny u dominikánů v Praze na Malé straně a kostel v klášteře sv. Markéty v Břevnově. Tak syn našel příležitost spojit pravidla architektury s jejich provedením. Poté odjel do Vídně a pracoval tam u různých stavitelů jako polír. Dále navštívil Benátky, Milán, Florencii, Řím a Neapol, Francii a Anglii. Všude zhlédl nejpozoruhodnější budovy, kreslil paláce, kostely,

---

⁴⁸ DUDÁK, Vladislav. *Santiniho cesta za světlem: putování Plzeňským krajem*, s. 30

⁴⁹ SEDLÁK, Jan. *Jan Blažej Santini: setkání baroku s gotikou*, s. 29

⁵⁰ Tamtéž, s. 28

kláštery a veřejné budovy. (F. M. Pelcl o Kiliánovi Ignáci Dientzenhoferovi v knize *Stavitelé paláců a chrámů*).

Byl vynikajícím architektem vrcholného českého baroka, který projektoval množství kostelních, klášterních a palácových staveb v Praze i na venkově. Patřil k nejvýznamnějším architektům 18. století a i v evropském kontextu představoval jednu z vůdčích uměleckých osobností pozdního baroka. Navazoval na odkaz proslulé bavorské stavitelské rodiny. Dokázal ve svém díle propojit tradici radikálního dynamického baroka s aktuálními stylovými proudy, jak je představovalo nastupující rokoko a klasicismus, měl zásadní podíl na vzniku fenoménu barokní Prahy.⁵¹

Co se týče kladrubského kláštera, Kilián Ignác Dientzenhofer dostal projekt na výstavbu nového konventu. Tehdejší opat Sieber se během stavby rozhodl změnit původně projektovaný trojúhelníkový půdorys budovy na čtvercový. V roce 1739 byla ze stavby dokončena dvě křídla - severní a jižní. Budova byla dvoupatrová se čtvercovým dvorem uvnitř. Bohatě členěné je přední, východní průčelí se sochami a tepanými chrličí. V obou patrech byly po celé délce všech čtyř křídel průchozí chodby, letní a zimní refektář, dva sály, kaple, knihovna a mnišské cely. Budova konventu nebyla nikdy zcela dokončena pro svou finanční náročnost.⁵²

Podle *Encyklopedie českých klášterů* bylo nejdříve vybudováno východní křídlo včetně nejzdobnějšího středního risalitu, jehož výstavbu datuje portál do roku 1733. V době posvěcení konventu 13. června 1739 bylo dokončeno i severní křídlo na místě zničeného převorství a novostavba západního traktu. Za přítomnosti Dientzenhofera se asi ve 40. letech 18. století budovala spojovací křídla mezi novým konventem a kostelem. Teprve po roce 1756 za posledního kladrubského opata P. Amanda Streera proběhla dostavba zbývajících jižního křídla, pozdržená pruským vpádem. Proto byla budova konventu posvěcena až v roce 1775, nedlouho před zrušením kladrubské komunity.⁵³

To, že je autorem konventu Kilián Ignác Dientzenhofer je bezpečně doloženo v přehledu jeho staveb, který v roce 1732 sestavil tehdejší archivář kláštera sv. Mikuláš

---

⁵¹ *Klub přátel starého Smíchova* [online]. 2007 [cit. 2016-04-09]. Dostupné z: <http://www.starysmichov.cz/view.php?cislocianku=2007040061>

⁵² ČECHURA, Jiří. *Kladruby v pohledu devíti staletí*, s. 73-75

⁵³ VLČEK, Pavel, Dušan FOLTÝN a Petr SOMMER. *Encyklopedie českých klášterů*, s. 290 - 291

P. Guntherus Jacob, i zprávami o jeho cestách do Kladrub v archiváliích břevnovských i jezuitských.⁵⁴

Kryštof a Kilián, otec a syn Dientzenhoferovi, postavili velký počet objektů monumentálních i drobných stavbiček v Praze, Čechách, Moravě i Slezsku. Jejich dílo má samo o sobě vysokou uměleckou úroveň, ale co je třeba zdůraznit - jejich architektury jsou vrostlé do pražského i českého prostředí a krajiny. Obzvlášť Kilián objekt zasazoval do prostředí a to i podle něj utvářel, byl tedy ve skutečnosti barokním urbanistou. Stavby sami prováděli, projekty dovedli bezpečně realizovat ve hmotě. Podle názoru norského badatele Christiana Norberga Schulze spočívá největší přínos tvorby Kiliána Ignáce Dientzenhofera v syntéze klasického typu centrálního kostela s kupolí se severským typem podélného kostela s dvouvěžovým průčelím. Vytvořil nové půdorysné schéma „*prodloužených centrál*“ reprezentované klášterním kostelem ve Wahlstattu, kostelem sv. Maří Magdalény v Karlových Varech, sv. Jana Nepomuckého na Skalce i sv. Mikuláše na Starém Městě pražském.⁵⁵

Smrtí Kiliána Ignáce Dientzenhofera v roce 1751 skončila velká epocha českého vrcholného baroka, stejně jako období intenzivního monumentálního stavebnictví, zejména v oblasti církevní. U architektů následující generace se jeho vliv manifestuje v některých detailech členění fasád, než v kompozicích složitých půdorysů i klenebních systémů sakrálních staveb. O to výrazněji zapůsobilo jeho dílo na starší i mladší vrstevníky za hranicemi našich zemí, především v Bavorsku a Rakousku.⁵⁶

---

⁵⁴ VILÍMKOVÁ, Milada. *Stavitelé paláců a chrámů: Kryštof a Kilián Ignác Dientzenhoferové*. Praha: Vyšehrad, 1986, s. 128

⁵⁵ Tamtéž, s. 209 - 210

⁵⁶ Tamtéž, s. 210 - 211

4 Historické klášterní knihovny

„Ve starých knihovnách, ať zachovaných anebo jen ze zpráv o nich, sledujeme myšlenkové proudy, jejich pohyb, zvraty lidského úsilí, vzniklého, bojujícího a přetvářeného v zápasech sociálních, národních i surovosti válek. Sledujeme tu prolínání kultur, vzepětí lidského ducha do krásy básnických metafor, do přísných racionálních projektů, do hlubokého znání přírody a společnosti. V knihovnách dále lidé žijí, zde mluví, i když zemřeli, zde ač mlčí jsou slyšet jejich slova, zde jsou chápáni, zde odpovídají.“⁵⁷

4.1 Stručné dějiny knihy a tisku

Písmo zachycuje sdělení mezi jednotlivci, tlumočí myšlení, zvyklosti, zákony a kult pospolitosti. Zachovává literárně umělecké výtvořiny, historická vypsání konkrétních událostí, tlumočí, přenáší a rozvíjí vědecké poznatky a názory své doby a především uchovává pro další generace.⁵⁸

Obecně písmo tvoří grafické znaky pro zachycení myšlení a řeči umožňující přenos myšlenek a řeči v prostoru a čase. Dnešní písmo *antikva* se vyvinulo z písma starověkého Říma a bylo jen ve formě velkých písmen, malá písmena se objevila až ve středověku. Od 12. století dochází k zalomení písma - vzniká písmo gotické používané především ve střední Evropě. V našich zemích se od národního obrození užívá písmo zvané *latinka*. Co se týče psacích látek, staří Egypťané psali na *papyrus* (třtinu), v Přední Asii na *pergamen* (vydělaná zvířecí kůže) používaný od 4. století i u nás. *Papír* vznikl v Číně kolem roku 100, byl vyráběn z hadrů. U nás první doloženou papírnou byla papírna na Zbraslavi z roku 1499 a definitivně se začal papír jako jediný používat až s vynálezem knihtisku. Psacím náčiním byl rákos, který se používal na papyrus. Od 7. století se na pergamen a později i papír používala pera seříznutá z ptačích brků. Kovová pera se ve větší míře používala až od konce 19. století, kdy se inkoust vyráběl ze sazí a lepkavé gumy, z duběnek a zelené skalice.⁵⁹

Původně se psalo na *svitky*. Ve středověku už vzniká *kodeks* vzniklý přeloženími pergamenových listů. Středověká psaná kniha neobsahovala jméno autora, proto se rukopisy

---

⁵⁷ HRUBÝ, Josef. *Historické knihovny západních Čech*. V Plzni: Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody, 1976, s. 2

⁵⁸ KNEIDL, Pravoslav. *Z historie evropské knihy: po stopách knih, knihtisku a knihoven*. Praha: Svoboda, 1989, s. 11

⁵⁹ HÁLOVÁ, Marie. *Dějiny knihy a tisku: teze výkladu pro exkurze*. Plzeň: [s.n.], 2008., s. 2

určují především podle svého počátku a zakončení. Vzhled knih, tak jak je známe dnes (autor, název, údaj o vydání a tisku), existuje až od 16. století.⁶⁰

Knihy byly vždy nejrůzněji zdobené, nejčastější výzdobu tvořily rubriky a iniciály. V *románském* slohu (11. - 13. století) byly iniciály zdobeny rostlinnými ornamenty s figurálními prvky, někdy byly i zlacené. Textové strany byly zarámované, tvorba navázala na umění byzantské, kdy ornament a barva tvoří jeden celek. *Gotický* sloh byl typický bohatými iniciálami zakrývající vlastní text, plastický tvar a prostor byl vyjadřován barvou. *Renesance* byla ovlivněna antikou, iniciály byly provedeny v živých barvách se zlatem. Od dob románské kultury byly rukopisy zdobeny i samotnými obrazy. Ruční výzdobu postupně převzal knihtisk - vznikají grafické techniky jako dřevořez, později mědiryt (baroko, rokoko, klasicismus) a poč. 19 století je typický ocelorytem. Nejmladší a nejrozšířenější grafickou a tiskařskou technikou je tisk z plochy založený na odpuzování materiálů (voda a mastnota).⁶¹

Knížní vazba se rozvíjela spolu s kodexem, zpočátku pergamenovým, později papírovým. Její úlohou bylo ochránit knižní blok. V raném středověku to byly dřevěné desky potažené kůží ze zvířat, později byly zčásti nahrazovány slepenými listy papírové makulatury. V 6. století se objevuje pergamenová vazba. Technika šití se měnila, v podstatě při horním a dolním okraji hřbetu knihaři umísťovali šitý kapitálek užívaný pro náročné knihy dodnes. Ve všech dobách knihy měly užitkovou i luxusní vazbu. Luxusní vazba spočívá ve zdobení vyřezávanými destičkami ze slonové kosti, přední desky bývaly z pozlacených kovů s uměleckým rytím, výzdobu doplňovaly drahokamy a polodrahokamy, drobné plastiky, někdy byly vkládány do jejich schránek i drobné ostatky svatých. Pro běžnou vazbu byl používán slepotisk v prosté linkové podobě nebo z kolků vytvářejících ornament bez zlacení a použití barvy. Je to technika přitisknutí ohřátého kolku na navlhčenou kůži desky a vtiskávání kolkem do linek různých obrazů (orlice, lev).⁶²

Nejdůležitější událostí znamenající vznik nové dějinné epochy - novověku, se řadí vedle objevení Ameriky vynález knihtisku němcem Johannem Gutenbergem. Práce na vynálezu trvala několik let a podstatou byla konstrukce licího strojku na odlévání písmen, vynález liteřiny (slitina olova, cínu a antimonu pro odlévání písmen), konstrukce tiskařského

---

⁶⁰ HÁLOVÁ, Marie. *Dějiny knihy a tisku: teze výkladu pro exkurze*, s. 3

⁶¹ Tamtéž, s. 4

⁶² KNEIDL, Pravoslav. *Z historie evropské knihy: po stopách knih, knihtisku a knihoven*, s. 37- 38

lisu a vhodná tiskařská čern. *První tiskárna v Čechách byla tiskárna v Plzni*, poté vznikaly ve Vimperku, Praze, Kutné Hoře, Olomouci a Brně. Nejvýznamnějším tiskařským a prvním nakladatelským českým podnikem byla v 16. století *tiskárna Jiřího Melantricha*. Vrcholem jeho tiskařské práce patří pět vydání *českého překladu bible* z let 1549 - 1577 bohatě ilustrovaných dřevořezy. Významnou pobělohorskou tiskárnou byla tiskárna jednoty bratrské, která vydala Bibli kralickou. V době národního obrození významnou roli sehrálo nakladatelství *Česká expedice* nakladatele a novináře *Václava Matěje Krameria* v Praze.⁶³

4.2 Dějiny klášterních knihoven do husitství

Doba, po kterou člověk zaznamenává své zkušenosti a znalosti pomocí písma do knih a jiných dokumentů, čítá nejméně 5000 let. Důvodem bylo především uchování a rozšíření dosaženého poznání. Knihy tak představují stopy vývoje člověka, jeho úspěchů a omylů, moudrosti, pošetilosti i nezralosti. Společenská funkce uchovávat zaznamenané zkušenosti, poznatky, myšlenky a prožitky pomocí člověkem vytvořených dokumentů a sbírek, což představují právě knihovny a archivy, je pro samotný vývoj člověka nejdůležitější. Archivy a knihovny se staly zárukou kontinuity vývoje lidské společnosti.⁶⁴

Okamžik zrození evropských knihoven, a tím i středověkého vyššího vzdělání, nastal okolo roku 540 n. l. Podnětem k této události byl odchod diplomata a později mnicha **Flavia Magnuse Aurelia Cassiodora** (480/90 – 573) do jím založeného kláštera *Vivarium* v Kalábrii, kde sobě a mnichům uložil vědecká studia starověkých učenců a základem ke studiu jim byla právě budovaná knihovna.⁶⁵ Je to první doložená klášterní knihovna, jejímž základním fondem byla soukromá knihovna obsahující náboženské i světské spisy.⁶⁶ Pro středověké knihovnictví mělo obzvláště velký význam založení řádu sv. Benedikta v 6. století⁶⁷ **Benediktem z Nursie** a založení jeho kláštera v *Monte Cassinu*.⁶⁸

---

⁶³ HÁLOVÁ, Marie. *Dějiny knihy a tisku: teze výkladu pro exkurze*, s. 5

⁶⁴ CEJPEK, Jiří. *Dějiny knihoven a knihovnictví*. Praha: Karolinum, 2002, s. 8

⁶⁵ KNEIDL, Pravoslav. *Z historie evropské knihy: po stopách knih, knihtisku a knihoven*, s. 38

⁶⁶ CEJPEK, Jiří. *Dějiny knihoven a knihovnictví*, s. 45

⁶⁷ CEJPEK, Jiří. *Dějiny knihovnictví: stručný přehled : prozatímní text pro 4leté a 2leté osv. školy*, Praha: Měst. lid. knihovna, 1965, s. 10

⁶⁸ KNEIDL, Pravoslav. *Z historie evropské knihy: po stopách knih, knihtisku a knihoven*, s. 38

Zakladatelem knižní a knihovní kultury na španělském poloostrově byl třetí nejvýznamnější představitel - sevillský biskup **Isidor ze Sevilly** (okolo 570 – 636).⁶⁹ Díky jeho reálné encyklopedii máme doklady o tom, jak byly knihy v klášterních knihovnách používány. Každý mnich dostával ráno od strážce klášterních cenných předmětů rukopis, který měl přes den přečíst a večer při vrácení vysvětlovat před shromážděním nejasná místa. Špatné pojednání o přečteném textu se řadilo k těžkým hříchům a trestalo se třídním vyloučením ze společnosti. Knihovníkem se stal vždy jeden z mnichů slavnostním uvedením ve formě kostelního obřadu. Biskup odevzdával klečícímu prsten se slovy: „*Esto Custoslibrorum et senior scribarum*“ (*Budiž strážcem knih a představeným písařů*).⁷⁰ Tato vizigótská kultura byla zničena Araby v 8. století, ale dílo Isidora ze Sevilly bylo zachráněno ve Veroně a Lyonu.⁷¹

V dějinách knihoven se hrála významnou roli i vláda Karla Velikého, který měl v Cáchách vlastní knihovnu, jejímž cílem bylo šířit reformu vzdělání a soustředit nejdůležitější literární díla své doby. Shromažďovány zde byly biblické a liturgické texty kázání, latinské a germánské hrdinské písně, sbírky práva i homiliáře v národních jazycích.⁷²

V kláštorech se rukopisy uchovávaly, přepisovaly a vyráběly. Osamocenost klášterního života a nadbytek volného času umožňovaly mnichům krasopisně opisovat a zdobit rukopisy. Vznikala dělba práce, a tak v kláštorech působili *opisovači*, *verifikátor* (ověřoval pravost rukopisů), *iluminátoři* (zdobili knihy ornamenty), knižní ilustrátoři zvaní *rubrikátoři* (malíři červených iniciál a znamének - rubrik)⁷³ a *miniátoři* (malíři miniatur)⁷⁴, knihvazači a další odborníci, kteří společně vyráběli drahocenné rukopisy. Ty jsou dnes vzácnými kulturními památkami středověké vzdělanosti.⁷⁵ Psaní knih v klášteře znamenalo bohuľibou činnost a předpoklad k opisování poskytovaly výpůjčky rukopisů z jiných klášterů. Dalším zdrojem růstu knihovního fondu byly dary, a to buď od mateřského kláštera, nebo od šlechticů, a výměna, jen zřídka se knihy kupovaly.⁷⁶

⁶⁹ KNEIDL, Pravoslav. *Z historie evropské knihy: po stopách knih, knihtisku a knihoven*, s. 38

⁷⁰ CEJPEK, Jiří. *Dějiny knihovnictví: stručný přehled : prozatímní text pro 4leté a 2leté osv. školy*, s. 11

⁷¹ KNEIDL, Pravoslav. *Z historie evropské knihy: po stopách knih, knihtisku a knihoven*, s. 38

⁷² Tamtéž, s. 43

⁷³ CEJPEK, Jiří, Pravoslav KNEIDL a Ivan HLAVÁČEK. *Dějiny knihoven a knihovnictví v českých zemích a vybrané kapitoly z obecných dějin*, Praha: Karolinum, 1996, s. 35

⁷⁴ Tamtéž, s. 35

⁷⁵ CEJPEK, Jiří. *Dějiny knihovnictví: stručný přehled : prozatímní text pro 4leté a 2leté osv. školy*, s. 11

⁷⁶ CEJPEK, Jiří. *Dějiny knihoven a knihovnictví*, s. 44

Jádrem fondů středověkých knihoven byla bible. Vznikala po staletí a první již ve starověku. Její název vznikl ze slova **byblos** = papyros podle prastarého syrského města Byblos, fénického obchodního střediska a centra monopolní distribuce papyru. V počátcích křesťanství znamenalo slovo bible sbírku písemností či knihovnu, později byl výraz omezen křesťany řeckého jazyka na „*sbírku jejich svatých spisů*“.⁷⁷ Jazykem knih byla převážně církevní latina, která časem nabývala různých podob. Co se týče obsahu raně středověkých knihoven, platí výrok Isidora ze Sevilly: „*Gentilium libros vel hereticorum volumina monachus legere caveat*“.⁷⁸ (*Mnichové drželi a četli velké množství knih*).

V kláštorech vznikaly zpočátku jen sbírky náboženských knih, převážně liturgických, tj. knih sloužících k bohoslužbám a jiným církevním obřadům. Při stavbách klášterů a kostelů se původně nepamatovalo na zvláštní místnosti na tyto bohoslužebné sbírky, stačila pro ně skříňka, truhla nebo výklenek ve zdi blízko oltáře či kněžiště. V kláštorech byly knihy rozptýleny v obytných místnostech mnichů (celách), a až při zvětšování množství knih byly ukládány do jedné místnosti. Postupem času při stálém zvyšování jejich počtu nastala změna v ukládání. Knihy se obvykle vykládaly na lavicích a čtenář pro jejich přečtení docházel do lavice. Vzhledem ke vzácnosti a umělecké cennosti knih byly knihy k lavici přivázány řetězy (libricatenati) proti odcizení. Při takovémto způsobu vykládání bylo výhodné vykládat knihy stejného obsahu vedle sebe, a tak se rodila ještě před vznikem katalogu určitá organizovanost těchto sbírek.⁷⁹

Soustředění knih v jedné knihovní místnosti bylo výsledkem dalšího vývoje a prosadilo se až v 15. století. Otázka architektonického řešení prostoru přicházelo v úvahu, až když se v důsledku růstu sbírek měnil ukládání. Mění se posláním těchto sbírek, což je vyjádřeno dvěma typy klášterních knihoven Němci označovaných jako „*romanische Schatzkammer bibliotheken*“ (8. - 16. stol.) a „*gotische Studien bibliotheken*“ (13. - 16. stol.). První typ zdůrazňuje funkci středověkých knihoven jako jiných drahocenných předmětů sloužících k bohoslužbám, byly uchovávány jako součást klášterního pokladu. U druhého typu je kniha nástrojem získávání poznatků. Tomuto účelu je knihovna přizpůsobována. Zrodila se středověká pultová knihovna, která se udržela po dlouhou dobu. V Evropě se typ pultové knihovny různě modifikuje - mění se jen vnější ztvárnění lavic, pultů a místností, přičemž

---

⁷⁷ CEJPEK, Jiří. *Dějiny knihoven a knihovnictví*, s. 33

⁷⁸ HÁLOVÁ, Marie. *Dějiny knihy a tisku: teze výkladu pro exkurze*, s. 44

⁷⁹ Tamtéž, s. 44

způsob ukládání a využívání knih je zachován. Přibývající množství knih k tomuto systému nutí, knihy se ukládají i pod pulty nebo se stavějí na vodorovnou část pultu. Tento typ pultové středověké knihovny se zrodil uprostřed církve, ale byl využíván i mimo církve, a to pro řady univerzitních středověkých kolejí (Oxford, Sorbonna). Církevní středověk odkázal renesanci typ pultových knihoven jako dosud nejvhodnější prostředí k nerušenému studiu. Skutečnost, že knihy pultových knihoven byly umístěny na pultech uprostřed místností, vedla k tomu, že umělci využívali volných ploch stěn, stropů i okenních tabulek pro malby a nápisy. V poslední čtvrtině 16. století dochází ve velkých knihovnách k významnému zvratu - prostor knihovního sálu se zbavuje lavic a pultů, a knihy se stěhují na regály podél stěn.⁸⁰

Raně středověcí knihovníci klášterních knihoven byli pověřeni střežením a bděním nad touto částí klášterního bohatství, což dokazují mnohá latinská označení středověkých knihovníků: kustos (strážce, dozorce), provisor neboli *curator* (pověřený obstaráváním knih), *repositor* (strážce pokladu). Později potom již *bibliothecarius* (knihovník), *praefectusbibliothecae* (vedoucí knihovny), *librarius* (od liber = kniha) nebo *armarius* (od *armarium* = skříň).⁸¹

Středověké kláštery měly význam jak úzce náboženský, tak i hospodářský. Měly bohaté statky, byly významnými kolonizačními jednotkami, měly často i význam vojenský. Právě toto výjimečné postavení, těsné spojení se světskými vládci, kteří jim poskytovali všemožnou podporu, to vše spolu s nevolnickou prací umožnilo výrobu a uchovávání rukopisných knih a budování klášterních škol.⁸²

Celá západní Evropa ve středověku byla poseta kláštery s klášterními knihovnami. Největší klášterní knihovny byly v Německu ve Fuldě, Corvey, Sponheimu a Sankt Emeranu, ve Francii ve Fleury, Cluny a Corbie, v Itálii v Monte Cassinu, Bobbio a Pomposii, v Anglii v Canterbury, Yorku, Glestonbury a Durhamu.⁸³

Od 11. století dochází k postupnému zakládání univerzit, což znamenalo oživení věd v širokém měřítku. Nové filozofické myšlení se projevuje ve scholastice, a právě stále ještě rukopisná kniha se stává nositelkou vzdělání. Vznikem univerzit je potlačen monopol

---

⁸⁰ CEJPEK, Jiří. *Architektura knihoven v historickém vývoji*. Praha: Státní knihovna ČSSR, 1968, s. 7 - 11

⁸¹ CEJPEK, Jiří. *Dějiny knihoven a knihovnictví*, s. 44

⁸² CEJPEK, Jiří. *Dějiny knihovnictví: stručný přehled : prozatímní text pro 4leté a 2leté osv. školy*, s. 11

⁸³ Tamtéž, s. 11

klášterů na vzdělání a psaní a výrobu rukopisů ve skriptoriích. Zároveň s rostoucími klášterními knihovnami vznikají knihovny univerzit. Scholastika tak z klášterních a biskupských knihoven mří na univerzitu. Centrem vědeckého života západní a střední Evropy byla Sorbonna, jejíž knihovna obsahovala největší sbírku knih ve středověku. V Anglii to byla knihovna v Oxfordu a Cambridge, v Německu např. knihovna vídeňská a v Kolíně nad Rýnem⁸⁴. Od 13. století začínají vznikat knihovny panovnické, šlechtické, později zámecké, humanistické, lidové, městské... Kniha a knihovny jsou ve zkratce neoddelitelnou součástí života člověka.

„Nikdo by nemohl cenu knih vyjádřit v jiné hodnotě. Neboť to, co nám poskytují, nekonečně přesahuje rozkoš, již nám dává moc, víno nebo ženy. Boethius jim připisuje trojí hodnotu: hodnotu myšlenek, slov a písma. Skutečně tyto tři hodnoty jsou v knize nejlépe sloučeny. Působí na lidské smysly: zrak a sluch. Zvuk slova sám může zaniknout, některé myšlenky mohou zůstat nedostupné. Jen kniha stále prostředkuje moudrost a poznání. Branou očí tu myšlenky předstupují před trůn rozumu a vrývají se do paměti...“ /Richard de Bury/⁸⁵

4.3 Dějiny klášterních knihoven v Čechách do husitství

Naše země má velmi starou knihovnickou tradici, přestože bádání o nejstarších knihovnách na českém území nebylo zcela úspěšné. Lze předpokládat existenci prvních sbírek rukopisů již na počátků křesťanství u nás - tj. v 9. století, kdy k nám křesťanství proniklo ze dvou stran. První proud pronikl ze sousedního Německa pokřtěním čtrnácti mocných kmenových knížat. Byl spojen s úsilím německých feudálů a duchovních ukořistit naši zemi. Bylo to křesťanství s latinským obřadem. Druhý proud pronikl v roce 863 příchodem církevní mise v čele s Cyrilem a Metodějem na žádost knížete Rostislava hlásat u nás křesťanství ve slovanském jazyce, a tím posílit nezávislost Velkomoravské říše na Německu. Jak je známo, soluňští bratři sestavili na základě starého slovanského písma a pomocí řecké abecedy slovanskou abecedu, zorganizovali překlady církevních knih do slovanského jazyka a konali v něm bohoslužby. Množství dochovaných hmotných památek z období 9. století, nejen díky archeologickým výzkumům, dokládají existenci nevelkých

---

⁸⁴ KNEIDL, Pravoslav. *Z historie evropské knihy: po stopách knih, knihtisku a knihoven*, s. 44 - 47

⁸⁵ Tamtéž, s. 44

sbírek rukopisných knih uchovávaných v kláštorech a chrámech z této doby. Jistě sloužily výhradně ke vzdělání duchovních a ke konání bohoslužeb.⁸⁶

Předpokládá se, že nejstarší známou knihovnou byla knihovna v **Budči**⁸⁷ s knihami slovanskými a latinskými, nejspíše exportovanými⁸⁸. Vznikla při zdejší škole, kde se vyučovalo latině, teologii a chrámovému zpěvu. Zde pobýval kníže Václav. Jedna z nejstarších církevních knihoven též vznikla **při biskupství v Praze roku 973**. Současně se založením pražského biskupství vznikly v Čechách první kláštery s latinským obřadem, ženský klášter sv. Jiří na Pražském hradě (967) a mužský klášter v Břevnově (922)⁸⁹, podle *Dějiny knihoven a knihovnictví* je datováno založení kláštera v Břevnově roku 993⁹⁰. Oba byly benediktinské a předpokládáme u nich knihovnu.

Význam těchto dvou našich nejstarších klášterů je dán vzrůstajícím počtem konzumentů knih nejen liturgických.⁹¹ Na Moravě byla nejstarší knihovnou knihovna benediktinská v **Rajhradě** založená v 11. století. Benedikt z Nursie založil svůj první klášter v letech 529 – 532 na hoře Monte Cassino a ve svém řádu zavedl četbu knih jako nutnou součást mnišského života.⁹²

V 11. století přicházejí další řády jako premonstrátský, cisterciácký a vznikají další kláštery. Zpočátku docházely do Čech latinské knihy z ciziny, od 11. století již Češi dokázali vyrábět knihy sami a vznikaly latinsky psané kodexy. Klášterem typickým pro boj mezi liturgií slovanskou a latinskou byl klášter sázavský, kde se nacházely knihy slovanské liturgické, překládaly se zde latinské a řecké knihy, existovala zde již samostatná literární činnost v jazyce církevně slovanském, vznikla zde významná umělecká písařská škola. Působnost tohoto ve své době významného kulturního a civilizačního střediska skončila vyhnáním slovanských mnichů Břetislavem II. Ti před svým odchodem zničili mnoho rukopisů a zbytek jejich nástupci. Náhodou se dochovaly dva zlomky, o kterých lze tvrdit, že pocházejí ze Sázavského kláštera, a to *Pražské zlomky a zlomek evangeliáře*.⁹³

---

⁸⁶ CEJPEK, Jiří. *Stručný přehled dějin českého knihovnictví*. Praha: SPN, 1967, s. 13

⁸⁷ Tamtéž, s. 14

⁸⁸ CEJPEK, Jiří. *Dějiny knihoven a knihovnictví*, s. 84

⁸⁹ CEJPEK, Jiří. *Stručný přehled dějin českého knihovnictví*, s. 14

⁹⁰ CEJPEK, Jiří. *Dějiny knihoven a knihovnictví*, s. 84

⁹¹ Tamtéž, s. 84

⁹² CEJPEK, Jiří. *Stručný přehled dějin českého knihovnictví*, s. 14

⁹³ Tamtéž, s. 15

Jedinečnou knihovnou vzniklou při strahovském klášteře byla **knihovna strahovská** poznamenaná celou historií českého národa. Klášter byl založený ve 12. století nejspíše iniciativou olomouckého biskupa Jindřicha Zdíka, který zavedl premonstrátský řád v Čechách. Klášter byl podporován nejmocnější vrchností, měl i vojenské strategické poslání - chránil Pražský hrad. O obsahu knihovny nemáme dochovány žádné zprávy, byla zničena nočním požárem v roce 1258, po renovaci byla poničena za husitských válek a při dobytí Prahy Švédy v roce 1648. Přesto se uchovala dodnes a je součástí Památníku národního písemnictví.⁹⁴ Podle *Dějiny knihoven a knihovnictví* Jindřich Zdík vytvořil při knihovně významné skriptorium při katedrálím kostele, z jehož činnosti se dochovaly v olomoucké kapitulní knihovně zlomky mimořádně rozmanitého zaměření. Vedle bohoslužebných textů jsou zde moderní díla doby z oblasti epistolografické a církevně právní. Celkově je známo dvanáct rukopisů na kterých pracovalo asi třicet písařů, kteří se podíleli i na sestavení a napsání několika listin či produktů úřední činnosti. Strahov produkoval i vlastní knihy. V rukopisech výrazně teologické povahy se vyskytují díla se světskými motivy a scénami (Augustinův spis *De civitate Dei*)⁹⁵

O knihovnách většiny církevních institucí této doby (do 12. století) nemáme žádných určitějších zpráv, nejsou k dispozici této době vlastní soupisy knih. Nejstarší a sporadické výskyty soupisů se objevují až ve 14. století.⁹⁶

Dochované soupisy knih se vyskytují z klášterní knihovny v Plasích. Obsahují velmi starou literaturu, a tak se domníváme, že zahrnuje jádro mateřské knihovny, která zmizela přesunem do Braniborska (dílo Cassiodora, Aristotela, Bernarda z Clairvaux, Bedy Ctihodného, Tomáše Akvinského). Jsou to díla nejen teologická, ale i filosofická, právnícká a historická.⁹⁷

Z ostatních knihoven máme spíše jen náznaky o existenci z vlastnických poznámek klášterů. Například v knihovně mateřského kláštera ve franckém Ebrachu se našel sborníkový kodex z 12. století právě se starobylou klášterní poznámkou, který přináší tehdy v Porýní vzniklou teologickou literaturu. Uvést je ještě třeba jeden významný rukopis - a to *Kodex gigas* (*Gigaslibrorum* neboli *Kodex podlažický*), který je unikátní svým rozměrem

⁹⁴ CEJPEK, Jiří. *Stručný přehled dějin českého knihovnictví*, s. 15

⁹⁵ CEJPEK, Jiří. *Dějiny knihoven a knihovnictví*, s. 88

⁹⁶ Tamtéž, s. 86

⁹⁷ Tamtéž, s. 88

i rozsahem. Skrývá v sobě celou knihovnu, obsahuje několik desítek výrazně heterogenních textů teologických, historických a dalších. Dostal se jako válečná kořist do švédského Stockholmu, kde je dnes uložen v Královské knihovně.⁹⁸

Na konci 12. století a ve 13. století v důsledku zesílení německé kolonizace českých zemí se zakládají německé kláštery, ze kterých se stávaly feudální tvrze krutě vykořisťující okolní zemědělské obyvatelstvo. Tyto kláštery se později stávaly terčem útoků ozbrojeného lidu.⁹⁹

Čtrnácté století je obdobím obrovského kulturního i hospodářského rozmachu hlavně zásluhou vlády Karla IV. Stoupala moc církve a tím nenávisť obyčejného lidu proti jejímu vykořisťování, což vyústilo v husitské revoluční hnutí. Díky vládě Karla IV. se otevírají brány italské renesanci, což se projevilo především v knižní výzdobě. Pražští biskupové se snažili chrámy a kláštery dobře vybavit knihami, především pražský arcibiskup Arnošt z Pardubic po svém návratu z ciziny (Bologna a Padova) vybavil knihami *augustiniánský klášter roudnický* a *Svatovítský chrám na Hradčanech*. Zaměstnával písaře a iluminátory, jako předlohy mu sloužily italské knihy. Kancléř Karla IV., pozdější olomoucký biskup Jan ze Středy, zaměstnával na svých hradech písaře, četl latinské klasiky, měl rád přepychově zdobené rukopisy a ve své knihovně v klášteře u sv. Tomáše v Praze shromažďoval díla klasiků, jako byli Livius, Seneka, Valerius Maximus a Cassiodorus. Dalším významným střediskem se vzácnými knižními poklady byl *starobrněnský klášter*, kde česká královna Alžběta Rejčka zaměstnávala v opisovačské dílně písaře vyrábějící iluminované bohoslužebné knihy. Vznikají tak soukromé sbírky jak zámožných duchovních představitelů, tak panovníků. Obsah sbírek vypovídal o zájmech a zaměření svého majitele.¹⁰⁰

V této době se vznikem univerzit vznikají koleje, při kterých vznikají kolejní knihovny. Nejstarší a nejvýznamnější byla *knihovna koleje Karlovy* (1366), zde se shromažďovaly a půjčovaly středověké rukopisy a později tisky, které by si učitelé a žáci pro jejich vzácnost nemohli dovolit. Dochoval se katalog *registrum librorum*, dnes nazvaný *index*

---

⁹⁸ CEJPEK, Jiří. *Dějiny knihoven a knihovnictví*, s. 89

⁹⁹ CEJPEK, Jiří. *Stručný přehled dějin českého knihovnictví*, s. 15

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 16 - 18

librorum Colegii Carolini uchovaný v knihovně Národního muzea v Praze v podobě pergamenového listu.¹⁰¹

Střediskem národního a sociálního boje na konci 14. a poč. 15. století byla právě *Univerzita Karlova*, kde se zrodilo učení Jana Husa. Knihy kolejí měly vliv na utváření jeho názoru. Díky otevření světa k nám byly dováženy knihy anglického myslitele Johna Wicliffa. Stmelení nejširších vrstev českého lidu v boji proti společnému nepříteli v období husitských válek mělo význam pro zlidovění kultury. Četlo se stále především *Písmo*, první české překlady se objevují počátkem 15. století a byly signálem k rychlému šíření této středověké knihy. Česky se psala husitská literatura, kázání i disputace na filosoficko-náboženské a sociální náměty, dochází k šíření mezi obyčejný lid díky českému jazyku. Vzniká bohatá husitská literatura - satiry, verše, velký rozmach mají písně. Husité byli přesvědčeni, že je třeba vymýtit dosavadní vykořisťovatelský řád, proto ničili hrady a kláštery, sídla vykořisťovatelů.¹⁰² Spolu s tím dochází k ničení cenných kulturních pokladů a knihoven se vzácnými rukopisy. Nejen reformátoři však byli odpovědní za zachování minima z knižních pokladů středověku. Mnoho zašlo častými požáry, které zachvacovaly kostely, kláštery i celá města. Zkázu mnohé rukopisné nebo později tištěné knihy přivodila netečnost mnichů v kláštorech ke knižním památkám v období pozdního středověku.¹⁰³ Podle husitských představ měla být husitská literatura bojovým prostředkem v ideologickém zápasu, což ukazuje „*Jenský kodex*“ a „*Göttinský kodex*“ - památky, které byly obrazem husitství.¹⁰⁴

Husitství zanechalo trvalý vliv na českou kulturu, písemnictví se počesťovalo a opouštělo středověkou latinu. Touha po knize byla velmi silná i za Jiřího z Poděbrad, opisovaly se knihy nejen náboženské, ale i světské, jako byly kroniky, historické romány, herbáře apod. Vyspělá česká kultura s dobrými ekonomickými podmínkami připravila podmínky pro zavedení knihtisku v Čechách.¹⁰⁵

Katolická církev se ještě jednou pokusila zvrátit chod dějin prostřednictvím jezuitů – nejreakčnějšího a nejbojovnějšího katolického řádu, který byl hlavní oporou protireformace. Měl vojenský řád. Jezuité vyvíjeli kazatelskou a misijní činnost hlavně mezi nejvyššími

---

¹⁰¹ CEJPEK, Jiří. *Stručný přehled dějin českého knihovnictví*, s. 19

¹⁰² Tamtéž, s. 22

¹⁰³ CEJPEK, Jiří. *Dějiny knihovnictví: stručný přehled : prozatímní text pro 4leté a 2leté osv. školy*, s. 21

¹⁰⁴ CEJPEK, Jiří. *Stručný přehled dějin českého knihovnictví*, s. 20 - 22

¹⁰⁵ CEJPEK, Jiří. *Dějiny knihovnictví: stručný přehled : prozatímní text pro 4leté a 2leté osv. školy*, s. 20

vrstvami vládnoucích tříd. Neuzavírali se v klášterních zdech, ale stáli uprostřed světského ruchu. Využívali ke svému prospěchu kulturní prostředky, jako divadla, náboženské slavnosti a tištěné slovo. Měli své tiskárny, školy, kláštery i knihovny. Pro knihovny znamenala protireformace stěhování a ničení protikatolických i nekatolických knih z oficiálních knihoven do rukou soukromníků i od jednotlivců.¹⁰⁶

Významnou úlohu v dějinách české národní kultury sehrála organizace *Českých bratří* vzniklá na konci 15. století, která zakládala školy a vydávala knihy v českém jazyce. Z nich vzešel Jan Amos Komenský. V roce 1526, v době, kdy se Čechy dostaly pod moc německo-rakouské habsburské dynastie, zesílilo pronásledování stoupenců *Českých bratří* a byli proti nim povoláni jezuité. Zahájili postup proti nekatolickému učení, v Praze obsadili klementinský klášter dominikánů u sv. Klimenta, kde vybudovali knihovnu. Po pražské defenestraci byli vypovězeni. Po porážce českých vojsk na Bílé hoře v roce 1620 dochází ke kruté katolické reakci, kdy jsou čeští nekatolíci pronásledováni a násilím nuceni k přijetí katolické víry. Úředním jazykem se stává němčina, je zakázáno tisknout knihy v českém jazyce, české knihy se vyřazují z knihoven a ničí. V roce 1622 se jezuité vrací do Čech a univerzita s knihovnou je vrácena jezuitům - knihovna vznikla sloučením staré knihovny karolinské a jezuitské knihovny klementinské. Byla těžko přístupná i duchovním, kteří nebyli členy jezuitského řádu. Knihovní fond byl odhadnut na 16000 tisků a rukopisů. Knihovník Krištof Miklis zničil mnoho českých tisků a rukopisů prohlášených za kacířské, stejně jako jezuita Koniáš, který spálil na 30000 knih. Jezuitský řád byl zrušen v roce 1773, kdy moc středověké církve pod tíhou nových hospodářských a společenských jevů klesala a do popředí se dostávala buržoazie. 17. a 18. století je dobou stagnace, knihovny středověku upadají.¹⁰⁷

Konkrétně knihovny klášterní, díky josefínským reformám po zrušení mnoha klášterů, ztrácejí podstatný význam a umožňují rozmach knihoven šlechtických, měšťských, lidových, univerzitních apod. Knihy ze zrušených klášterů byly buď zničeny, rozprodány či přemístěny na nejrůznější místa. *Tím končí zásadní význam a poslání klášterních knihoven.*

Co se týká důkazů o tom, kde se jaké knihy nacházely a odkud pochází, těch lze dosáhnout paleografií (vývoj písmen a číslic, druh psacích látek apod.) a kodikologií (studium kodexů - vznik, vývoj, penetrace apod.), především však toho lze dosáhnout

¹⁰⁶ CEJPEK, Jiří. *Dějiny knihovnictví: stručný přehled : prozatímní text pro 4leté a 2leté osv. školy*, s. 22

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 21 - 23

vlastnickou poznámkou. Jednotlivé knihovny jí označovaly svůj majetek, a to na *předsádce* nebo na *přídešті*. Vlastnické poznámky se značily formou *monogramu* nebo *namalováním znaku*. Usuzovat je též možno ze starých signatur, výjimečně podle obsahu. Knihy často měnily své majitele, a tak svědectví může být až o posledním majiteli, nehledě na to, že často byly poznámky mechanicky odstraňovány (vyškrabáním, přelepením, začerňováním, odříznutím apod.). Jen málokdy máme dochováno knižní bohatství v původních knihovnických celcích. Jedním z mála celků, které si dochovaly původní středověké jádro do dnešního dne je *knihovna kláštera vyšebrodského a kapituly olomoucké a pražské*. Nejvýznamnějším rukopisným celkem vedle knihovny strahovské a Knihovny Národního muzea je *Národní knihovna*, do které směřovaly fondy většiny klášterních knihoven zrušených za josefínských reforem. Poté lze uvést Moravskou zemskou knihovnu a archiv v Brně, kapitulní knihovnu Olomoucké pobočky Slezského archivu v Opavě a Státní vědeckou knihovnu v Olomouci.¹⁰⁸

---

¹⁰⁸ CEJPEK, Jiří. *Dějiny knihoven a knihovnictví*, s. 81

5 Knihovna kladrubského kláštera do jeho zrušení v roce 1785

5.1 Řád benediktinů

Řád svatého Benedikta (Ordo Sancti Benedikti) je nejstarší existující mnišský řád západního křesťanství, který se řídí *Řeholí svatého Benedikta z Nursie* z počátku 6. století (asi 480 - 547). Byl koncipovaný na principech společného řeholního života. Pro svůj první klášter si vybral vrch 140 km jižně od Říma a nazval jej *Montecassino*. Ve své řeholi zformuloval a stanovil zásady soužití své komunity prostřednictvím 73 článků, kde shromáždil ustanovení o všech důležitých oblastech mnišského života. Vzorem mu bylo západní a východní mnišství (sv. Augustin, sv. Cassian) a řeholní kodexy (*Regula Magistri*).¹⁰⁹

Řehole Benediktova je kniha duchovního poučení, která má za cíl umožnit komunitě mnichů „život podle evangelia“ a předává jej konkrétními předpisy. Mnichy povzbuzuje praktickými pokyny, předpisy o denním řádu a trestními sankcemi k dosažení duchovního cíle. Byla napsána latinsky.¹¹⁰

Benediktova představa vycházela ze společného, koordinovaného a do detailů organizovaného života konventu, který připomíná „Boží dílnu“, jejíž činění směřuje ke službě Bohu. Základem je podle zakladatelových příkazů spojení fyzické práce a modlitby v mnišském životě odehrávající se v závazném okruhu kláštera při zachování poslušnosti opatovi kláštera. Dalším důležitým principem je osobní chudoba mnichů. Vše hmotné v konventu patřilo celému mnišskému společenství. Příslušnost k řádu, který se jako benediktini nazýval až od 16. století, zavazovala k mravnosti, ke změně své osobnosti, k dosažení ctnostní modlitby a bohoslužby a zachovávání uměřenosti.¹¹¹ Benediktinský způsob života zahrnoval modlitbu, *Lectio divina* - duchovní četbu a s tím spojené rozjímání a práci. Tělesná práce má být v rovnováze s prací duchovní (četbou, modlitbou), vzájemně se mají prolínat a doplňovat. Dále *pohostinnost*, té Benedikt přikládá velký význam, je to pro něj činnost duchovní, rovná se přátelství. Své dává i přijímá, mniši mají všechny hosty přijímat jako Ježíše Krista. A konečně *Pax Benedikta* - klášter má být místem pokoje

¹⁰⁹ VLČEK, Pavel, Dušan FOLTÝN a Petr SOMMER. *Encyklopedie českých klášterů*, s. 108

¹¹⁰ BENEDIKT Z NURSIE. *Řehole Benediktova*. Praha: Benediktinské arcidiákonství sv. Vojtěcha a sv. Markéty, 1998, s. XXXIII.

¹¹¹ VLČEK, Pavel, Dušan FOLTÝN a Petr SOMMER. *Encyklopedie českých klášterů*, s. 108 - 109

v nepokojném světě, v pokoji má být především každý mnich uvnitř sebe a potom může pokoj předávat všem, kdo do kláštera přicházejí.¹¹²

Duchovní život je podle Benedikta *umění*. Jeho metafory (*ars, artificum*) popisují prvky duchovního života - *askeze* (cvičení se ve ctnosti). Mezi základní postoje nezbytné pro duchovní umění patří *naslouchání* (umění naslouchat patří k podstatě člověka, jeho důstojnosti, je to jeden ze základních pojmů duchovního života), *poslušnost* (slyšet a činit, naslouchat a být poslušný svým srdcem a poslušností se obrátit k Bohu), *mlčení* (praktické nemluvení), v klášteře vytvoření prostoru ticha, kde se člověk může otevřít přítomnosti Boha v jeho slově i liturgii, je to druhý základní postoj, je to vnitřní postoj mlčenlivosti a usebranosti. Dalším důležitým postojem je *pokora* - cesta zrání, na které člověk dává stále víc prostoru Bohu ve svém životě, *discretio* (tradice dodržování dobrého a zlého, ve smyslu co na cestě k Bohu prospívá a co ne), *radost* (základní postoj určující společný život mnichů, Benedikt se snaží vytvořit v klášteře předpoklady pro život v radosti - silná víra, živá naděje a úžas nad velkými skutky Božími - vděčnost) a konečně *láska*, která je na cestě duchovním uměním počátkem a cílem. Všechny vyjmenované postoje jsou cvičením v postoji lásky. Benedikt pro označení lásky užívá tři slova - *diligere* (milovat z rozhodnutí vůle, úcty – opata, boha), *amor* (láska uchvacující celou bytost, zahrnuje city - ke Kristu) a *caritas* (dobročinnost, milosrdenství).¹¹³

Co se týče organizovanosti života mnichů v benediktinském řádu, konventu vládl **opat** zvolený mnichy (*pater familias* – otec řídící, ovládající a trestající neposlušnost). Správu konventu zajišťuje **sbor funkcionářů**, kteří jsou mu zcela podřízeni. V důležitých rozhodnutích opatovi pomáhá **rada nebo shromáždění celého konventu** (později kapitula). Vstup do konventu je umožněn všem, kdo projeví schopnosti a odhodlání požadavkům vyhovět.¹¹⁴

Normou západoevropského mnišství se benediktinství stalo po cášských synodách (816 - 817) pro jeho duchovní a hmotnou kulturu. Řád prošel několika reformami, významnou vlnou obnovy bylo baroko a rekatolizace v 17. - 18. století, kdy došlo k velkému rozkvětu benediktinských klášterů ve střední Evropě. Umožnila to ekonomická prosperita,

---

¹¹² BENEDIKT Z NURSIE. *Řehole Benediktova*, s. XLIV - XLIX

¹¹³ Tamtéž, s. XXXVI - XLIII

¹¹⁴ VLČEK, Pavel, Dušan FOLTÝN a Petr SOMMER. *Encyklopedie českých klášterů*, s. 109

kteřá se odrazilá v nákladných přestavbách klášterních areálů a rozvíjela se vědecká a kulturní činnost, benediktinské školství, pastorece, misijní a charitativní činnost. Konec nastal josefínskými reformami v 80. letech 18. století a sekularizace počátkem 19. století. V současné době je v benediktinské konfederaci založené roku 1893 spojeno 21 kongregací s více než 350 domy.¹¹⁵

V Čechách vzniká benediktinské opatství v Břevnově v roce 993. Od 10. století byl vývoj ovlivněn lotrinskou reformou vycházející z mohučské metropole. Řada raně středověkých českých klášterů vznikla pod přímým vlivem Niederaltaichu, vznikaly jako autarkní instituce.

Další reforma byla reformou *hirsauskou* zprostředkovanou klášterem ve Zwiefaltenu, odkud byl uveden konvent do opatství právě v Kladrubech u Stříbra díky Vladislavu I. a jeho manželky Richenzy z Bergu. Další klášter byl zřícen ve Vilémově a Podlažicích. Kláštery jsou též předávány premonstrátům a cisterciákům a k dalšímu vzniku benediktinských klášterů dochází ve 14. století.¹¹⁶

Kromě klášterů existovaly filiální domy, které byly podřízené jednotlivým opatstvím a byly nazývány proboštvím. Měl je například klášter v Břevnově, Rajhradě nebo Klášterci nad Ohří. Co se týče kladrubského kláštera, ten měl své proboštví v Přešticích, Městě Touškově, Svaté Kateřině u Rozvadova a v Pasečnici. Kláštery měly též početné inkorporované fary a správní budovy na svých panstvích (zámky v Čeminách, Kladně, Hrdlech nebo Praze – Chodově). Po josefínských sekularizacích zůstalo z českomoravské kongregace jen torzo a v roce 1945 se opatství v Břevnově, Broumově, Rajhradě, Na Slovanech a převorství ve slovinském Mariboru sdružily do slovanské kongregace sv. Vojtěcha.¹¹⁷

Od středověku byl oděvem benediktinů typický *černý hábit s cingulem a černým škapulířem*. Benediktova představa o oděvu mnichů byla ta, že bude vybaven dvěma svrchními oděvy s kapucí a širokými rukávy, dvěma spodními oděvy, plátěným nebo koženým opaskem, zástěrou nebo škapulířem a kapucí, punčochami, botami, šátkem, nožem jehlou, pisátkem a tabulkou. Tímto byla zmírněna představa původní raně křesťanské

¹¹⁵ VLČEK, Pavel, Dušan FOLTÝN a Petr SOMMER. *Encyklopedie českých klášterů*, s. 110

¹¹⁶ Tamtéž, s. 110

¹¹⁷ Tamtéž, s. 111

představě o absolutní mnišské chudobě. **Znakem** řádu je na **modrém štítu zlatý patriarchální kříž vyrůstající ze zlatého trojvrší a před ním zlatý nápis PAX**. Jednotlivé kláštery mají vlastní znaky, heslo zní: *Ut in omnibus glorificetur Deus a devíza: Ora et Labora.*¹¹⁸ (*Ve všech oslavovati Boha / Modli se a pracuj*).

Uctívanými osobnostmi kromě Benedikta byli v Čechách v břevnovském klášteře sv. Vojtěch a bl. Vintřít, v Sázavském klášteře sv. Prokop, ve Svatém Janu pod Skalou sv. Jan a ze zakladatelů podlažický Vrbata. Ke světcům patří řezenský biskup sv. Wolfgang, k významným osobnostem církevní učitel sv. Anselm z Canterbury.¹¹⁹

5.2 Benediktini v kladrubském klášteře

„Wolfgang, druhdy řeholník a biskup řezenský, cestoval v záležitostech církevních z Řezna do Prahy. Silnice už tehdy vedla kolem pahorku, na kterém dnes stojí kladrubský klášter. Právě tam potkal skupinu mužů kácějících mohutné stromy. Nejprve se s nimi dal do řeči, když tu pak od jednoho z nich vzal sekeru, uťal větev a zarazil ji do země na znamení, že v těchto místech bude jednou stát oltář klášterního chrámu benediktinského řádu.“¹²⁰ (*pověst vztahující se k založení kláštera*)

Tato pověst má původ v samotném klášteře a byla oslavou světce benediktinského řádu sv. Wolfganga. Tento příběh byl ztvárněn i stavitelem Santinim při přestavbě chrámu v 18. století, kde je na hlavním oltáři velká socha sv. Wolfganga. Ten má u nohou sekeru, větévku a malý domek představující původní dřevěnou stavbu kláštera.

Jak již bylo uváděno v předchozích kapitolách, kladrubský klášter vznikl při Norimberské stezce, což byla obchodní stezka spojující Čechy s Bavorskem. Vycházela z Prahy a vedla přes Beroun a Žebrák na Starou Plzeň, dnešní Vejprnice, Nýřany a Sekyřany do Kladrub. Při této stezce byl v roce 1115 založen klášter pro mnichy benediktinského řádu nazvaný Kladruby knížetem Vladislavem I. a jeho ženou Richenzou.¹²¹

Podle Jana Čechury, který je mým hlavním zdroje informací k historii kladrubského kláštera, důvodem pro zřízení kláštera na pahorku nad řekou Mžicí mohla být vhodná poloha u obchodní stezky. Nabízí se i možnost klidného nocování a stravování kněžny Richenzy při

¹¹⁸ VLČEK, Pavel, Dušan FOLTÝN a Petr SOMMER. *Encyklopedie českých klášterů*, s. 111

¹¹⁹ Tamtéž, s. 111

¹²⁰ ČECHURA, Jiří. *Kladruby v pohledu devíti staletí*, s. 5

¹²¹ Tamtéž, s. 7 - 9

jejích cestách do Německa (pocházela z Bergu v Horní Falci, kde zůstali její rodiče) nebo vyšší zájmy prezentované jejím otcem popř. samotným klášteřem ve Zwiefaltenu pro získání nových vlivů či území pro možnou kolonizační činnost na německém území. Započalo se se stavbou prozatímních dřevěných budov klášterního obydlí i kostela, na které kníže Vladislav důsledně dohlížel. Existuje i hypotéza, že stavba kladrubskeho kláštera mohla být zadostiučiněním za mír, který Vladislav uzavřel se svými odvěkými soky a o který sám usiloval. Byl to spor mezi ním, jeho bratrem Soběslavem, bratrancem Otou Olomouckým a polským králem Boleslavem Křivoústým.¹²²

Na jaře roku 1115 o Velikonocích byly budovy kláštera připraveny k uvedení mnichů. Bylo jich necelých dvacet, pocházeli z pražského Břevnovského kláštera a byli české národnosti. Uvedení mnichů byl přítomen kníže Vladislav I. a jeho žena Richenza spolu s pražským biskupem Heřmanem a moravským biskupem Janem. K tomuto aktu byla vydána *zakládací listina*, jejíž originál se ztratil stejně jako nejstarší klášterní kronika a existuje jen falzum vzniklé přímo v klášteře. Zde mimo jiné Vladislav sděluje, že založil kladrubske klášter pro spásu své duše a k poctě Panny Marie.¹²³

První mnichy v klášteře čekala práce s dobudováním klášterních staveb, zavedením klášterního hospodářství a zapojení poddaných vesnic do něj. Bylo třeba obejít všechny vesnice patřící pod klášter, seznámit je s povinnostmi a požadavky klášterního konventu a začít s kolonizací „velkého lesa“ (zakládání nových osad dále na západ). Protože se knížeti zdál postup kolonizace a hospodářského rozvoje pomalý, požádal opata kláštera v německém Zwiefaltenu Odalricha o vyslání mnišské posily pro klášter. Tomu se nelíbilo, že by poslal německé mnichy do kláštera, kde je v čele opat české národnosti, ale nakonec na přímlyvu Richenziných rodičů souhlasil a koncem roku 1117 poslal do Kladrub 12 mnichů (6 kněží a 6 bradatých - laiků), kteří, jak uvádí zwiefaltenská kronika „*sluli zkušeností v klášterní kázni*“. Od té doby docházelo k národnostním sporům mezi německými a českými mnichy o vládnoucí postavení. Až třetím opatem se stal opat německý. Spory ustávaly až po roce 1130. Postupně mniši přicházeli z nejbližšího okolí a koncem 12. století jich bylo téměř 300.¹²⁴

---

¹²² ČECHURA, Jiří. *Kladruby v pohledu devíti staletí*, s. 11-12

¹²³ Tamtéž, s. 12 - 14

¹²⁴ Tamtéž, s. 26 - 29

Spolupráce s německým klášteřem ve Zwiefaltenu ustávala počátkem 13. století. Poslední náznak spolupráce se objevuje v roce 1688 prostřednictvím jeptišek z kláštera ve Zwienfaltenu (překvapující zjištění existující odnože ženského kláštera, který údajně existoval i v Kladrubech) ve zmínce o příjemném přijetí a pohoštění v kladrubském klášterním hospicu. Od zklidnění a odstranění národnostních problémů v klášteře zde zavládl klid a byla nastolena cesta k jeho majetkovému a společenskému rozkvětu. Velkou náklonnost kladrubskému klášteru poskytovali čeští panovníci - Vladislav II, syn zakladatele Vladislava I., Soběslav II., Přemysl Otakar I., Václav I. i Karel IV.¹²⁵

Mniši s nejrůznějšími propady a výšinami v průběhu let zde žili až do osudného zrušení kláštera.

5.2.1 Život benediktinských mnichů v klášteře

Denní koloběh života mnichů v kladrubském klášteře probíhal v duchu pravidel řehole sv. Benedikta podobně jako ve všech benediktinských klášteřích - dle hesla „*Ora et labora*“ – „*modli se a pracuj!*“.

Necelých dvacet mnichů obývá společnou ložnici. Lůžka mnichů byla prostá - na zemi byla ustlána rohož s prostěradlem, na ní poduška s příkrývkou. Mniši spali v tom oblečení, ve kterém pobývali přes den. Spodní tuniku měli přepásanou opaskem nebo šňůrou a přes ni svrchní kukulu (pláštěnku s otvorem pro hlavu). Přes den při sobě u pasu nosívali nůž, který na noc jako jedinou věc odepínali. Celou noc v ložnici svítila svíčka. Chvilku po půlnoci byli mniši probuzeni ostrým zvukem zvonku a svolání opatem k noční modlitbě. Rychle vstávají a odcházejí do kostela, kde zaujímají svá místa v lavicích, opat zahajuje noční vigilie. Poté již mniši nespí, stelou si lůžka, učí se žalmy a čekají na další hodinku zvanou „*laudes*“, neboli ranní chvály, začínající před východem slunce. Tyto hodinové rituály podstupují osmkrát za dvacet čtyři hodin (jak to přikazuje benediktinská řehole).¹²⁶

Každé ráno opat nebo jiný představený kláštera mnichům rozdělí práci. Rozdělují se na práci na poli, na zahradě, v knihovně, v písárně a v případě stavby nějaké klášterní budovy odcházejí na stavbu. Takzvaný *celerář* starající se o inventář kláštera mnichům přidělí

¹²⁵ ČECHURA, Jiří. *Kladruby 900: lidé - život - doba*. V Domažlicích: pro Město Kladruby vydal Zdeněk Procházka, Nakladatelství Českého lesa, 2015, s. 33

¹²⁶ ČECHURA, Jiří. *Kladruby 900: lidé - život - doba*, s. 30

škapulíře (zástěry), punčochy, sandály nebo škorňe. Ti, kdo na koni vyjíždí z kláštera, dostanou kalhoty a lepší oblečení. Při práci i na cestách mniši musejí stále myslet na modlitbu a zpěv žalmů.¹²⁷

V klášteře vždy byla určena týdenní služba - jeden nebo dva bratři, kteří od rána připravují s kuchařem jídlo. Každou sobotu též musí vše řádně umýt, vyčistit a vyprat utěrky, kterými si bratři utírají ruce a nohy. Nohy myjí ostatním ti, co do služby nastupují i ti, kteří službu končí. Jídlo mají mniši jen jedno, a to oběd. Večeři dostávají pouze mezi Velikonocemi a svatodušními svátky. V zimě se obědvá v poledne, v létě kolem třetí hodiny odpolední. K obědu zasedají v refektáři, který se stále nachází v novém konventu a je dnes součástí prohlídkové trasy. Všichni sedí u jednoho společného stolu, kde jim celerář přidělí váženou libru chleba (0,5 kg). Obvykle měli na výběr dva vařené pokrmy, někdy se přidala zelenina nebo ovoce. Výjimečně dostávali maso čtvernožců, většinou jen v případě nemoci. K pití bývala hemina (0,25l) vína, zřeknutí se ho zasluhovalo odměnu. Při obědě jeden z mnichů předčítá kapitoly ze života svatých nebo z Písma.¹²⁸

Večer probíhají poslední dvě hodiny modlení a žalmů zvané nešpory a kompletář. Kolem deváté hodiny večer, po jejich skončení mniši odcházejí za úplného ticha do společné ložnice ke spánku.¹²⁹

Nejvyšším představeným je opat, mniši jej oslovují „*pane*“ nebo „*opate*“, starší mniši oslovují mladší členy komunity „*bratře*“, mladší starším říkají „*důstojný otče*“. Kromě Desatera Božích přikázání musí plnit další podmínky klášterního života. Novicové do kláštera přicházejí tak, že několik dní prosí a klepají na bránu. Pokud vytrvají, jsou přijati do budovy pro hosty, kde se pod péčí zkušeného novicmistra více než půl roku připravují na klášterní slib. Svůj majetek musí rozdat chudým nebo věnovat klášteru.¹³⁰

Jak již bylo zmíněno v předchozí kapitole, velmi důležitou zásadou pro benediktinský řád je úcta k hostům a pohostinnost, nejinak to bylo i v Kladrubech. Když klášter navštívil nějaký host, vyšel mu opat s bratry vstříc a uvítali se společnou modlitbou. Opat se s hostem políbil polibkem pokoje a mniši jej pozdravili úklonem hlavy či padli před ním na zem. Poté

---

¹²⁷ ČECHURA, Jiří. *Kladruby 900: lidé - život - doba*. s. 30

¹²⁸ Tamtéž, s. 30

¹²⁹ Tamtéž, s. 30

¹³⁰ Tamtéž, s. 30

se odebrali do kostela ke společné modlitbě. Host přešel do opatova bytu, hostitel mu nalil na ruce vodu a spolu s dalšími mnichy umyl nohy. Následovalo pohoštění jídlem, které se ten den připravovalo zvláštní kuchyní, ke které byli celoročně určeni dva kuchaři.¹³¹

V klášteře žili kromě mnichů i světské osoby, které sem přišly dožít. Jedním z nich byl Josef Kryštof Ulický s Plešnic – mecenáš kláštera a majitel úlického panství, lékař, konšel a purkmistr města Stříbra Johann Zeidler a dva bratři dvojčata mniši Andreas a Anna.¹³²

5.2.2. Významní kladrubští opati¹³³

V kladrubském klášteře působilo na čtyřicet sedm opatů, jak se podařilo zjistit ze záznamů SOA Plzeň, fondu Kladrubští benediktini, z *Přehledu kladrubských opatů* od Joane Prunera z roku 1760. Uvedu zde dvanáct nejvýznamnějších.

Berthold (1130 – 1131) byl prvním kladrubským opatem, který začal uskutečňovat směny majetku darované zakladatelem Vladislavem I. Přišel do kláštera s třetí kolonií německých mnichů z německého Zwienfaltenu.

Reinher (1231? – 1275) byl vynikajícím ekonomem, šikovnou politikou získal do klášterního majetku téměř všechny vesnice na přístupových cestách ke konkurenčnímu Stříbru. Šlo mu o získání prioritního postavení na významných mezinárodně využívaných a vnitrozemských komunikacích. K této politice mu pomáhaly styky s Václavem I. Zúčastňoval se i ve vysokém věku důležitých jednání, často pobýval na dvoře Václava II. a Přemysla Otakara II.

Racek III. (1372 – 1393) byl vzdělaným a obratným opatem, za jeho působení kladrubský klášter dosáhl postu nejbohatšího kláštera v Čechách. Získal si náklonnost Karla IV. i Václava IV., byl vyznamenán papežským legátem a hojně milosti, vymohl u krále Václava IV. povolení postavit v Kladrubech městské hradby, přestože bylo povolení později zrušeno. Právě obrovský majetek kláštera po smrti opata rozpoutal prudký spor mezi králem Václavem IV. a Janem z Jenštejna o budoucnost kladrubského kláštera končící smrtí generálního vikáře Jana z Pomuku a úpadkem kláštera.

---

¹³¹ ČECHURA, Jiří. *Kladruby 900: lidé - život - doba*, s. 30

¹³² Tamtéž, s. 84

¹³³ Tamtéž, s. 169 – 174, informace o působících opatech v kladrubském klášteře převzaty z celé kapitoly

Bušek z Vrtby (1435 – 1443) a **Jan Střížka** (1445 – 1461) měli těžké postavení a složitou situaci po husitských útrapách a devastaci kláštera, Bušek vydal občanů v tomto trendu úlev a Střížka v pomoci pokračoval.

Josef Wron z Dorndorfu a Biskupova (1561 – 1583) byl polským Němcem a velmi rozporuplnou osobností. Vykonal mnoho dobrého pro klášter - zasloužil se o znovuzřízení kladrubského špitálu pro lidi bez přístřeší, založil pozemkové knihy klášterního hospodářství, získal pro klášter vesnice Kostelec, Všetice a Dvůr ve Lhotě, upravil kostel a přístupové cesty k němu. Vše dobré však vyvážil svým rebelským chováním - spory s církevními i světskými osobnostmi, kruté jednání s klášterními podanými, milostné avantýry a početí dětí, nerespektování jedné katolické víry - vyznával i víru evangelickou. Nakonec byl suspendován.

Ondřej Bartoloměj Stein (1583 – 1589) byl rodákem z Kladrub, byl kladrubskými uctíván a velmi oblíben pro svoji dobročinnou povahu. Ulehčil městu v placení naturálních desátků pro klášter, věděl si rady při prosazování čehokoliv u arcibiskupské konzistoře. Vytýkán mu byl nepořádek v hospodaření a pořádání hostin pro své přátele.

Vít Hiffl (1589 – 1603) přišel do Kladrub z pražského Břevnova jako laický bratr a postupně se vypracoval. Objevil v zahradě cenný poklad uložený klášterními předchůdci. Byl údajně přísným a trestajícím opatem. Za jeho působení došlo k významné opravě klášterní baziliky v roce 1590, zasloužil se o bohatou obrazovou výzdobu kostela a klášterních prostor. Udržoval spolupráci s klášterem ve Svatém Janu pod Skalou, kde našel ostatky blahoslaveného Ivana.

Fridrich Viktorin Gribudo z Falkenštejnu (1612 – 1627) byl zakladatelem klášterního archivu, shromažďoval všechny zachované listiny od založení kláštera, provedl evidenci stovek starých důležitých dokumentů, pořídil jejich opisy. Sepsal z nich knihu s názvem „*Svědomité a pravdivé vylíčení*“. Působil však ve špatné době, a to po celou třetinu třicetileté války, kdy musel čelit velké rebelii kladrubských občanů a těmito neblahými okolnostmi zemřel utrpen v roce 1627.

Matthäus Romanus Platzer (1650 – 1666) byl v pořadí čtyřicátým opatem a nastoupil na opatský stolec v době, kdy byl klášter zchudlý a vydrancovaný po třicetileté

válce. Uskutečnil záměr svého předchůdce získat pro klášter majetek a pozemky hraběte Josefa Christoha Ulička z Plešnic. Zasloužil se též o postavení nové prelatury, raně barokní budovy, kterou se vchází z hlavního nádvoří do vnitřního prostoru kláštera. Stavba byla započata roku 1664 a nad vchodem nese nápis „ROMANUS HVIVS LOCI ABBAS STRVCTVRAM HANC INCHOAVIT 1664 (v překladu tuto budovu dal postavit Romanus, zdejší opat). Nad římsou je znak kladrubských opatů - lilie s mitrou a zkříženými berlemi.

Maurus Fintzgut (1701 – 1729) patří mezi tři velké kladrubské opaty. Byl nejmladším opatem v historii kladrubského kláštera, nicméně jeho jednání bylo velmi energické a přísné vůči celému konventu. Byl dobrým hospodářem, snažil se zacelit rány po třicetileté válce, koupil dolní polovinu Jivjan a podařilo se mu získat zpátky Přeštice. Především však dal přestavět chrám Janu Blažejí Santini-Aichelu. Jediný obraz tohoto opata se nachází v kostele Narození sv. Jana Křtitele v Městě Touškově.

Josef Sieber (1729 – 1756) byl druhým velkým opatem. Získal pro kladrubský klášterní chrám ostatky sv. Aureliána a sv. Viktoriána, pro něž nechal vybudovat překrásné mramorové oltáře. Objednal též vymalování obrazu sv. Josefa na stejnojmenný oltář, ve kterém jsou uloženy relikvie mnoha významných světců ve zlaceném a bohatě zdobeném rámu. Kostel ozdobil mnoha stříbrnými předměty (18 světly s mimořádnou svítivostí a zlatým kalichem) a zakoupil do kostela barokní varhany. V roce 1737 začal s renovací hněvnického kostelíka, do jehož presbytáře umístil opatský znak a svoje iniciály. Nechal dokončit Santiniho kapli v Ostrově, farní budovy v Touškově a Holostřevěch, ve Všetvicích nechal vybudovat zámeček k odpočinku řádovým bratřím, pokračoval ve stavbě budov nového konventu Kiliána Ignáce Dientzenhofera, kam se mniši již roku 1739 přestěhovali. Konečné vysvěcení se konalo v roce 1775.

Amandus Streer (1756 – 1783) byl posledním z velkých opatů, čtyřicátým pátým kladrubským opatem. Nastoupil v době, kdy byl klášter v rozkvětu, nicméně bohužel za jeho působení se začal silně prosazovat tereziánský osvícenský absolutismus, v období sedmileté války bylo okolí Kladrub obsazeno vojskem a Streer se na nějakou dobu musel uchýlit do kláštera v hornofalckém Reichenbachu. Od druhé poloviny 18. století začalo hrozit kladrubskému klášteru zrušení. Streer dělal vše pro to, aby klášter zůstal zachován, stal se vizitátorem všech benediktinských klášterů. Podařilo se mu ještě dokončit stavbu nového konventu, vysvětit přeštický kostel, zhotovit další nové oltáře do klášterního chrámu, podílel

se na dokončení přestavby a znovuotevření kostela sv. Jakuba v Kladrubech na náměstí, zajistil výstavbu nových kostelů v Touškově, Damnově a Jezné. Ze zrušeného ženského kláštera v Chotěšově zakoupil nové kapitulní lavice, které umístil do kapitulní síně ve svém klášteře. Proti zrušení kláštera se snažil bojovat zavedením reformních osnov, moderních osnov, ale nic nebylo platné, Josef II. klášter 5. listopadu 1785 zrušil. Zrušení se ale Streer nedočkal, zemřel v roce 1783. Poté již opat zvolen nebyl a v čele kláštera stál převor Jodok Hoch.

5.2.3. Zrušení kladrubského kláštera

Pátého listopadu 1785 odpoledne přijela do kláštera komise poslaná krajským hejtmanem v Plzni Kazimírem Wiederspergerem pod vedením komisaře Petra Nigroniho z Riesenberka. Vše začali sepisovat a odvážet pryč, klášter byl zrušen. Komisaři prohlédli všechny místnosti kláštera a mnišské cely, zabavili vše z klášterní pokladny, dlužní úpisy a nedoplatky převzal náboženský fond, zlaté a stříbrné předměty byly odebrány a sepsány (17 vzácných kalichů, monstrance, opatské berly, bohoslužebné náčiní apod.), prodán byl zvon ze zvonice židům. V celách mnichů se nacházely zajímavé předměty, jejich soupis se dodnes dochoval a je uložen v archivu. Svědčí o všestranných zájmech a vědomostech kladrubských mnichů. Nalezlo se například mnoho zahradnického náčiní (semenáčky ovocných stromů a citrusovníků), „*camera obscura*“ (temná komora – předchůdce fotoaparátu), mapy, zámečnické náradí, měřičský stůl, pravítka, kružítko, rýsovadlo či zařízení pro stínohru, podmalby na zrcadlech, knižní vazby, sbírky minerálů, model hvězdné oblohy, klavichordy a další hudební nástroje. Ve všech místnostech mnichů visely vzácné obrazy, malby, množství knih. Podle archeologických nálezů bylo potvrzeno, že mniši v 17. století kouřili, našly se úlomky zdobených porcelánových dýmek. Při rušení se našly tabákové dózy, stříbrné tabatěrky s pomůckami pro úpravu tabáku, kávové a čajové soupravy, skleničky na pivo a víno, mlýnky na kávu. Důkazy o tom, že mniši v kladrubském klášteře rozhodně netrpěli nouzí, jsou z těchto soupisů jasné. Nalezlo se mnoho osobního prádla, oblečení, kožešin, nábytku a zařízení, stojanové a nástěnné hodiny. Potvrzeno bylo i to, že mniši zde holdovali hře v kuželky, kulečnick a karty. Také ale hodně četli a psali o historii kláštera. Plně žebříňáky odvázející majetek a zařízení vyvolávalo mnoho spekulací mezi lidmi ohledně bohatství a ukrytých pokladů. Mniši se rozešli na světské fary, do jiných klášterů nebo do penze na odpočinek, někteří přecházeli k premonstrátskému řádu. Kladrubští mniši, přestože

žili v místech od sebe dost vzdálených, stále o sobě věděli a navštěvovali se. Povzbuzovali se, že se opět jednou sejdou ve svém klášteře. Převor Hoch s dalšími 22 občany Kladrub sepsal petici za obnovení kláštera a poslal ji císaři Leopoldovi II. Císař však zemřel a naděje skončily.¹³⁴

Kláster byl po svém zrušení využíván k nejrůznějším účelům. Na příkaz zemského gubernátora arcivévody Karla byl zřízen v bývalé konventní budově generální vojenský špitál pro 600 nemocných, v Santiniho barokně gotickém chrámu byl uskladněn střelný prach. Z důvodu nebezpečí výbuchu střelného prachu byla vojenská nemocnice nahrazena invalidovnou pro válečné vysloužilce. V roce 1798 byli do Kladrub přestěhováni mniši trapisté vyhnání během revoluce ve Francii. V roce 1800 byl areál kláštera opět lazaretem, a to pro 800 vojáků z bojů ve Francii. Od roku 1802 zde byla kasárna pro tři setiny císařského vojska. V roce 1818 zde byla zřízena invalidovna pro vojenské vysloužilce, po roce 1820 byla na klášter vypsána dražba a v roce 1825 jej koupil Alfréd I. Windischgrätz.¹³⁵

5.3 Knihovna benediktinů v kladrubském klášteře

Na čtyřicet klášterů budovalo na území plzeňského kraje své knihovny v průběhu několika století. V některých vznikaly celky vzácné a cenné, v jiných nikoliv. O mnoha knihovnách bohužel dosud nic nevíme, není znám žádný doklad o jejich obsahu. Události, jako bylo husitství, třicetiletá válka a především rušení klášterů za josefínských reforem měly na svědomí ztráty knih a zničení dokumentací o fondech. Dochované seznamy knihoven nebo jejich částí mohou poskytnout alespoň letmou představu o existenci knihovny a jejích fondech. Mezi významné, dochované klášterní knihovny v našem kraji patří knihovna v klášteře v Teplé, Plasích a Chotěšově.¹³⁶

Knihovna kladrubského kláštera byla zničena spolu se zrušením kláštera. Knihy byly zničeny, rozebrány, rozprodány, převezeny do jiných klášterů. Dochovaly se však soupisy knih psané převážně currentem, které jsou uloženy v Národním archivu, a to soupis knih z roku 1773, do kterého jsem měla možnost nahlédnout.

---

¹³⁴ ČECHURA, Jiří. *Kladruby 900: lidé - život - doba*, s. 84 - 86

¹³⁵ Tamtéž, s. 86

¹³⁶ HRUBÝ, Josef. *Historické knihovny západních Čech*, s. 2

Pokusím se zde o hrubé shrnutí informací kolem původní kladrubské knihovny, které jsem získala prostřednictvím odborné literatury a informací od renomovaných osob. Čerpala jsem z knihy *Rušení klášterů na Plzeňsku* Jakuba Krčka, z článku ve sborníku *Minulostí Západočeského kraje Majetek kladrubského kláštera v době jeho zrušení* a článku Ivana Hlaváčka *Středověká rukopisná knižní kultura v západních Čechách zejména v Plzni*. Knihovna kláštera je rozdělena na dvě části - a to **benediktínskou knihovnu** do zrušení kláštera a na **Knihovnu rodu Windischgrätzů**, kteří klášter vlastnili od roku 1825 a nechali do kláštera převést celou svoji knihovnu z Tachova, která se dochovala do dnešní doby. O té budu pojednávat v další kapitole - o působení rodu Windischgrätzů v kladrubském klášteře.

Podle Jakuba Krčka se ve fondech kláštera Kladruby nepodařilo nalézt knihovní inventář, který by přispěl k rámcové představě o vzdělanostní úrovni řeholnictva, o intelektuálním klimatu v kláštorech na rozhraní baroka a osvícenství tak, jak to umožňují seznamy zachované pro klášterní knihovny v Plasích a Chotěšově. Přestože soupis knih kladrubské klášterní knihovny z doby zrušení kláštera dnes není k dispozici, nedá se zcela jednoznačně říci, že veškeré knihy byly zničeny, údajně byly použity na opravu zablácených cest či použity jako kornoutky v obchodech nebo rozprodány. Zachoval se pramen, který dokládá existenci kladrubského knihovního katalogu. Ten se dostal v roce 1786 do rukou ředitele pražské univerzitní knihovny Karla Rafaela Ungara k provedení patřičného výběru. Poznámku o odeslání knihovního katalogu na „vyšší místa“ (aneine Hohe Stelle) obsahuje hlavní inventář z 21. ledna 1786. Vybrané knihy putovaly do Prahy, některé snad do vídeňské dvorské knihovny. Mnoho cenných rukopisů majících původ v kladrubském klášteře získal tepelský opat Trautmannsdorf. Na sklonku jeho působení se prohluboval sběratelský význam tepelské klášterní bibliotéky, která se rozrůstala odkazy jednotlivých členů konventu a hlavně shromažďováním knih z knihoven rušených klášterů - Kladrub, Plas a Chotěšova.¹³⁷

V klášteře existoval klášterní archiv. Část listin a rukopisů se ztratila, co zůstalo, bylo převezeno do Vídně. Přehled listin přítomných v klášterním archivu v době zrušení zachycuje jejich nedatovaný soupis pořízený Josephem Ernestem Karmaschkem. Obsahuje stručné registry jedenapadesáti listin, které ve většině případů zakládají právní nároky na majetkové příslušenství kladrubského klášterství. Listiny jsou řazeny podle roků vydání, denní data u nich nejsou uváděna. Na prvním místě je zapsáno falzum zakládací listiny, nejmladší je

---

¹³⁷ KRČEK, Jakub. *Rušení klášterů na Plzeňsku*, s. 58

potvrzení konfirmační listiny z roku 1749, které vydal pro kladrubske benediktiny císař Josef II.¹³⁸

Nyní bych pro představu uvedla stručně situaci čtyř významných klášterních knihoven v západočeském regionu.

V průběhu 12. století vznikají v západočeském regionu nejméně čtyři důležitá střediska knižní kultury. V počátcích to byly právě benediktinské Kladruby, v následující polovině věku cisterciácké Plasy a Pomuk a ke konci věku Teplá. Fundace mužské, tj. Kladruby, Plasy, Pomuk a Teplá měly ve fondech knihy s obsahy též převážně liturgickými, ale objevují se i témata teologická.¹³⁹

Kláster Pomucký zanikl v časném novověku, Plasy a Kladruby skončily svou existenci v době josefínské a jenom Teplá přetrvala do poloviny 20. století, jen ona si zachovala svůj knižní soubor do současnosti.¹⁴⁰

V impozantním počtu knih je omezený počet rukopisů, jen dvě stovky včetně novověkých. Středověkých rukopisů knihovny tepelského kláštera je pouze kolem čtyřiceti. Nepochybnou existenci opisovačské dílny v samotném klášteře dokládá kodex č. 7 z poloviny 13. století obsahující životopis blahoslaveného Hroznaty a prokazuje původní literární činnost kláštera.¹⁴¹

Knihovny obou zrušených klášterů, Kladrub a Plas, vplynuly tím podstatným do pražské univerzitní knihovny. Z Kladrub tak přišel jen jediný středověký kodex, který je v klášteře s určitostí dosvědčen až v 17. století. Další, porůznu roztroušené, jsou klášteru připisovány jen hypoteticky. Pravděpodobná je naopak kladrubska provenience jednoho kodexu pražské kapituly, pocházejícího z poloviny 12. století a obsahujícího díla sv. Augustina. Z Plas je v pražské univerzitní knihovně půl tuctu rukopisů liturgického obsahu. Z plaského kláštera se dochoval soupis knih z roku 1441, které klášter zastavil ve 30. letech 15. století pražskému měšťanovi, a které byly vyvezeny do Dolní Lužice a Braniborska. Knih bylo kolem šedesáti a jejich obsah sestával z literatury teologické, filozofické, rétorické,

---

¹³⁸ KRČEK, Jakub. *Rušení klášterů na Plzeňsku*, s. 58

¹³⁹ HLAVÁČEK, Ivan. Středověká rukopisná knižní kultura v západních Čechách, zejména v Plzni. *Minulostí západočeského kraje*. V Plzni: Krajské nakladatelství, 1981, (XVII.), s. 153

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 156

¹⁴¹ Tamtéž, s. 156

historie, práva a encyklopedické literatury. Víme, že knihy zanikly v Braniborsku za reformace. Stejný osud měla i knihovna v Pomuku.¹⁴²

Z inventárních soupisů z doby zrušení kláštera známe zařízení knihovny:

*„Zajímavé bylo i zařízení knihovny, obsahující kromě 25 bíle natřených soch, 5 skříní na knihy z tvrdého dřeva (po 12 odděleních), stoly, zábradlí, velký obraz a různé dřevěné knihy (makety?) k vyplňování mezer. Z drobností pak byly zaznamenány diopter, úhloměr, střelka a mosazná míra. Podle soupisu jsou však knihy v počtu 2025 svazků zapsány v předšní knihovny. Ve zvláštní položce je zde uvedeno „Flerury (sic!) in 59 Theilen“. Šlo tu pravděpodobně o díla francouzského církevního historika Claude Fleury, zvláště jeho *Historie ecclésiastique*, a snad i pokračovatele Claude Fabreho.“¹⁴³*

5.4 Fondy kladrubské knihovny z vlastního bádání

V rámci badatelské činnosti a zjištění skutečnosti o kladrubské knihovně jsem navštívila **Národní archiv v Praze, pobočku v Praze - Chodovci**, kde se mi podařilo objevit pod ČSÚ (*Česká státní účtárna*), i.č. 1978, kart. 269 v inventárním účetním seznamu majetku zrušeného kláštera v *Kladrubech* (příloha obr. 8 – 11) seznam knih v celách opatů (příloha obr. 8), *Inventarium n. 20, sig. Benediktini Kladruby 1785 – 1789*. Jsou zde vypsáni všichni mniši a opati, kteří v klášteře pobývali a jejich počty knih na celách k datu zrušení kláštera.

- Willewaldus – 20 knih
- Ildephons – 200 (Comedien Büchers)
- Adalbertus Goller – 150
- Anselm Sieber – 1x skříň na knihy s knihami
- Hironymus Moser – 1x skříň na knihy s knihami
- Romoaleus Brasch – 75 knih
- Edmund Hoelzl – velké a malé knihy 103
- Josephus Schmid – 266 různých knih, 2x držáky na knihy
- Benedict Streer – 200 knih
- Methudius Pfrogner – 140 knih

¹⁴² HLAVÁČEK, Ivan. Středověká rukopisná knižní kultura v západních Čechách, zejména v Plzni. *Minulostí západočeského kraje*, s. 157

¹⁴³ ŠTIESS, Bedřich. Majetek kladrubského kláštera v době jeho zrušení roku 1785. *Minulostí západočeského kraje*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1971, (VIII.), s. 116 - 117

- Aegidius Sechsstetter – 200 knih
- Leonardus Stuchlik – 60 knih
- Maurus Girziczek – 76 knihy ke čtení
- Victorian Spelte – 100 knih
- Gregor Rauch – 140 rozličných knih
- Damian – 180 knih
- Christoph Löw – 200 knih - malé a velké
- Sigismunt Martineck – 114 knih
- Romanus Mühlwenzl – 18 knih
- Kilian Hronn – 216 knih
- Gunther Pitsch – 90 knih
- Michael Sorger – 96 knih
- Fungencius König – 60 knih
- Bernard Kunesch – knihovna a schránka na knihy 156 knih
- Amandus Streer - 1x knihovna, v ložnici 1x skříň se šuplíky na knihy a další..

Celkový soupis knih z knihovny jsem nenalezla.

Z bádání v **Národním archivu v 1. odd. na třídě Milady Horákové** ve fondu *Archív zrušených klášterů, i. č. 2483, rkp. 41* jsem našla soupis knih z roku 1773 vyhotovený za opata **Amanda Streera**. Soupis je rozdělený podle druhu knihovních fondů (příloha obr. 5-7), které jsou rozděleny skoro vždy do částí A - G, zřejmě podle skříní na knihy. Z toho lze usuzovat na druh literatury benediktinských mnichů a opatů, na jejich zaměření. Soupis je rozdělený na:

- Biblia (bible, náboženské příručky, 16. – 17. století, uvedení data vydání)
- Patres (patristická literatura)
- Scripturistae (duchovní literatura)
- Theologi Scholastici (scholastická literatura)
- Theologi Morales (morální teologie – literatura)
- Canonista (Kanonické právo)
- Controversista (polemická literatura)
- Civilista (právnícké spisy, např. zřízení zemské)

- Asceta (asketická literatura)
- Philosophi (filozofie, např. spisy Aristotela)
- Philosophi Practici (medicínská a farmakologická literatura)
- Historici
- Concionatores (kancionály)
- Prediger (kázání)
- Humanista (slovníky, lexikony, apod.)
- Pergula - zřejmě ve smyslu umístění (Asceta in Pergula, Concionatores in Pergula, Pergula Historici), pod In Pergula jsou v soupisu knihy italské, španělské a francouzské
- Carcer - zřejmě knihy kontroverzní, zakázané - knihy Martina Luthera, Erasma Rotterdamského, německá bible
- Libri mundum loch habentes (knihy bez umístění) - dějepisná literatura, dizertační práce, nezařaditelná směs literatury

Celkem dle soupisu bylo v kladrubské knihovně k roku 1773 na 5.748 knih universum - obecně, z toho *Inferius in bibl.* 4.501, *In Pergula cum Carcerae* 1.187 knih.

Z korespondence s panem **PhDr. Petrem Maškem**, (email ze dne 29.3. 2016) vedoucím Knihovny Národního muzea v Praze mám potvrzeno, že nejvíce knih z kladrubského kláštera by mělo být uloženo v Národní knihovně, se *supralibros l. "A.S.A.C."* = *Amandus Streer Abbas Cladrubensis*. Další stopy po kladrubských knihách byly nalezeny v zámeckých knihovnách Bor u Tachova (32, 33), Staré Sedliště (325), Knihovna Národního muzea (68 F 23). **Uvádím přesně citované informace PhDr. Petra Maška**, cituji:

*„Nejnovější nálezy jsou zaznamenány v nově vydané publikaci **Tisky 16. století v zámeckých knihovnách České republiky. I.-III.** Praha, Národní muzeum, 2015, č. 838, 2151. Jsou to:*

838. Birgitta, svatá, ca 1303-1373

Das buch der Himlischen offenbarung der heiligen wittiben Birgitte von dem k[ue]nigreich Sweden.

der k[ue]niglichen stat N[ue]rnberg : durch Anthonien Koberger, 1502 (im andern nach tausent f[ue]nffhundert iaren gedr[ue]ckt vnd Am.xij.tag des monats Julij ... volendt ist worden...).[347]l.

(v, [3] l., l. vi - xi, [4] l., A⁸-Z⁸, a⁶-p⁶, q⁴, r⁶-x⁶, y⁸, z⁶, aa⁶-gg⁶, h⁸); 29 × 19 cm.

STAV A POZNÁMKA: Zachovalý. [Verl. v. Florian waldauff von Waldenstein]

TYPOGRAFICKÝ POPIS: Gotika, živá záhlaví. Sigantury, reprezentanty, rubriky. Červenou, zelenou a modrou barvou ručně doplněné iniciály, na f. A1a iniciála „I“ zlacená, kolorovaná červeně, modře a zeleně. Na titulním listu celostránkový dřevořez, na obou s. f. iii dřevořezy – erby. V textu množství dřevořezů s výjevy ze života svaté Birgity, jejichž autorem je Albrecht Dürer

PROVENIENCE: Na předním přideštit heraldické ex libris s textem „FÜRSTLICH FÜRSTENBERGSCHE BIBLIOTHEK“.

Na titulním listu „Monasterij Cladrub“. Na f. 2a „Liber D.V. in Cladrub.“. Na přední předsádce „Sehr selten die Holzschnitte von Albr. Dürer 1864 angekauft v. Glaser“. 309

VAZBA: Vazba dřevěná s pergamenovým pokryvem, zdobená slepotiskem, datovaná 1766. Na hřbetu v červeném rámečku zkrácený titul zlaceným písmem. Perem signatura „II e 19“. Stopy po dvou sponách.

CITACE: VD16; Index aureliensis. (Křivoklát - hradní knihovna), ID 0920294

2151.Estienne,Robert,ca1503-1559

CONCORDANTIE BI-bliorum utriusque Testamenti, Veteris & Noui, novae & integrae. Quas revera Maiores appellare possis. R. STEPHANVS TYPOGRAPHIS. Aequos & innocuos vos praebete... rogo atque obsecro. PRIVILEGIUM ipsi vltro ad annos aliquot irrogate, vt messi alienace parcatis. Coepta, necdum expolita, meliora facere & perficere sinite, vobis in tempore profutura.

[Geneva] : OLIVA ROB. STEPHANI, 1555 (M.D.LV.). 548 s. (a⁸-z⁸, aa⁸-zz⁸, A⁸-X⁸, Y⁶-Z⁶); 35 × 23 cm.

STAV A POZNÁMKA: Opotřebované, silně zahnědlá ořízka, částečně vytržený titulní list, uvolněná vazba.

Na předním přideštit velká hnědá skvrna. Vazba výrazně odřená, na hřbetu popraskaná, chybí spony. Kolofon „EXCVDEBAT ROBERTVS STEPHANVS IN SVA OFFICINA ANNO M. D. LV. VII. CAL. FEBR.“. Místo vydání dle SUDOC.

TYPOGRAFICKÝ POPIS: Čtyřsloupcová sazba drobnou antikvou, záhlaví sloupců kapitálkami, arabská paginace, signatury, bez kustodů. Text bez ilustrací. Vlepeno velké množství čtenářských znamének.

Na titulním listu dřevořezový signet – muž v dlouhém rouchu žehná stromu, ve větvích nápisová stuha „NOLI ALTVM SAPERE“.

PROVENIENCE: Na titulním listu „Monasterij Cladrubiensis B.M.V.“, „F.Gregorio Francisco Gichovskij a Landsberg Benedictino, protonotario Apostolico Archiepiscopati Viennis in Districtu...totius Districtus Derano Anni... 1638“, „Donavit Parochiae Przestiensi ...“, „Sum Johannis Aurebergij M.H“. Na předním přideštití latinský vpisek „Sacerdos Johannes.....“.

VAZBA: Vazba dřevěná, potažená hnědou kůží zdobenou slepotiskem – rámcová kompozice, ve vnějším rámci biblické polopostavy s latinským opisem, ve vnitřním rámci patrně polopostavy světic, ve středovém poli tři pásy s kruhovými medailony s poprsími snad reformátorů. Na hřbetu 4 vazy, mezivazná pole nezdobená, v horním poli zbytek papírového štítku s názvovými údaji. Dochováno mosazné osazení dvou spon. CITACE: ADAMS; SUDOC.

(Český Krumlov - zámecká knihovna), ID 1176021¹⁴⁴

---

¹⁴⁴ Převzato z korespondence s vedoucím knihovny Národního muzea v Praze PhDr. Petrem Maškem, ze dne 29. 3. 2016

6 Knihovna rodu Windischgrätzů v kladrubském klášteře

Tak jak nemáme žádnou ucelenou studii o původní, klášterní benediktinské knihovně, tak máme dostatečné informace o knihovně windischgrätzké, o knihovně, která zastoupila místo v knižní vzdělanosti šlechtického typu a stala se knihovnou zámeckou. Klášter Kladruby, poté co je v dražbě koupil Alfréd I. Windischgrätz, se začal nazývat zámek, přestože byl dlouho využíván jen k hospodářským účelům. Dlouhou dobu jako svoje sídlo Windischgrätzové považovali zámek v Tachově. Jejich knihovna byla pýchou a středem zájmu celého rodu. Knihovna zůstala zachovaná do dnešní doby a je součástí prohlídkové trasy stejně jako v případě potřeby slouží badatelským a studijním účelům (příloha obr. 12, 13).

Kníže Alfréd I. Windischgrätz stejně jako jeho předci i potomci věnovali knihovně a archivu velkou péči a rozšířili je o cenné dokumenty. Od 19. století byla neustále obsazena funkce windischgrätzkého archiváře a knihovníka a o jeho platu a sociálním zabezpečení mohou dnešní archiváři a knihovníci jen snít. Díky generálovi Alfrédu I. Windischgrätzovi přibýlo ve fondu mnoho militárií - studií o opevněních, taktice a strategii válek. Vytvořil též rozsáhlou sbírku vojenských map z 18. a 19. století. Tento rodový archiv a knihovnu nechal z Tachova do Kladrub převést dědic maďarské větve Ludvík Aladar.¹⁴⁵

Knihovnu nyní tvoří přibližně 31000 svazků a zaujímá celé přední křídlo bývalého nového konventu, které Aladar nechal kompletně zadaptovat. Jak již bylo uvedeno, kromě knih zde byl umístěn i archiv rodu, který byl po válce zpracován archivářem Gustavem Hofmanem a předán do Okresního archivu v Klatovech. Odtud se postupně stěhuje do pobočky Oblastního archivu v Nepomuku – Klášteře. V knihovně jsou umístěny knihy zaměřené k historii a tradici rodu, jsou zde díla některých jeho členů (Mikuláš Windischgrätz byl velmi literárně činný), jejich rukopisy a články. Tematicky jsou zaměřeny do různých oblastí, většinou je to politika, vojenství, filozofie, matematika, církevní historie, právo, je zde mnoho atlasů a map. Knihy jsou psány převážně v jazyce francouzském, německém, latinském, italském a anglickém. Seznam všech knih je zpracován v podrobném katalogu.¹⁴⁶

---

¹⁴⁵ MAŠEK, Petr. *Modrá krev: minulost a přítomnost šlechtických rodů v českých zemích*. Praha: Mladá fronta, 1992., s. 188 - 189

¹⁴⁶ ČECHURA, Jiří. *Kladruby 900: lidé - život - doba*, s. 280

Interiér knihovny adaptovaný Ludvíkem Aladarem je velkým prostorem vzniklým spojením prvního a druhého poschodí. Je zdoben dvěma velkými obrazy zachycujícími v životní velikosti Alfréda I. Windischgrätze a jeho manželku Marii Eleonoru, rozenou Schwarzenbergovou. Obrazy jsou ve zdobených rámech. Obraz Alfréda v jezdeckém na bílém koni byl malovaný vídeňským malířem Friedrichem von Amerlingem. Z dalších obrazů je zde možno vidět obrazy několika členů rodu (např. Leopold Viktorín, jeho manželka Eleonora se synem Leopoldem, všichni tři Alfrédové i zemřelá Aglaja, dcera jednoho z nich). V horním díle knihovny jsou umístěny sbírky trofejních předmětů přivezených z exotických zemí – indiánské šípy, egyptské karafy, zbraně, nádoby, sedla na koně vyrobené z neobvyklých materiálů apod.¹⁴⁷

Rozsáhlá windischgrätzká knihovní sbírka je významná centralizací militárií několika století, historickými a politickými spisy 18. – 20. století a sbírkou matematické a filologické literatury 18. století. Nyní je v majetku Památkového ústavu západních Čech a je instalována v Kladruzech u Stříbra. Prostřednictvím Knihovny Národního muzea slouží odborné veřejnosti.¹⁴⁸

6.1 Historie rodu Windischgrätzů

Windischgrätzové pochází podle jednoho zdroje z Bavorska, podle jiných zdrojů mají původ alpský. Jejich praotcem je mytický Weriand, koncem 11. století pán Hradce (Graetz) ve Slovinsku (Windisch). V polovině 13. století skutečně žili v oblasti Aquileje a Přemysl Otakar II. je povolal jakožto štýrský vévoda do štýrských služeb. Prokazatelný rodokmen začíná v roce 1299 **Konrádem Windischgrätzem**. V polovině 16. století byli Windischgrätzové povýšeni do stavu říšských pánů, později dva bratři do stavu hraběcího. Existovalo již několik větví, narůstal majetek, domovskou zemí bylo Štýrsko a členové rodu zastávali státní úřady.¹⁴⁹

V českých zemích se rod objevil v 16. století, potom v 17. století, kdy získali panství v Přerově na Moravě a Červenou Lhotu. Hrabě **Gottlieb Windischgrätz** uspěl v politické kariéře, byl nejvlivnějším státníkem na dvoře císaře Leopolda I. a působil jako vyslanec na dvorech mnoha panovníků. V politické kariéře pokračoval jeho syn **Leopold**, který měl 13

¹⁴⁷ ČECHURA, Jiří. *Kladruby 900: lidé - život - doba*, s. 280

¹⁴⁸ MAŠEK, Petr. *Knihovna rodu Windischgrätzů*. [S.l.: s.n.], 1993, s. 565

¹⁴⁹ MAŠEK, Petr. *Modrá krev: minulost a přítomnost šlechtických rodů v českých zemích*, s. 185

dětí. Jedním z nich byl **Josef Mikuláš Windischgrätz**, jehož synem byl proslulý generál **Alfréd I. Windischgrätz**, majitel kladrubského kláštera. Mikuláš byl velice inteligentním a schopným příslušníkem rodu, odklonil se od politiky a věnoval se studiu filozofie a práva. Usiloval o jejich propojení a aplikaci matematické metody, napsal mnoho cenných a žádaných studijních materiálů. Podařilo se mu získat dědictví po vymřelých hrabatech Losech z Losimthalu s panstvím Tachov, Štěkeň a Vintřřov. Zámek v Tachově dal moderně přestavět a stalo se sídlem rodu. Měl dva syny, Alfréda a Verianda, z nichž Alfréd byl nejvýznamnější z rodu.¹⁵⁰

6.2. Windischgrätzové v Kladrubech u Stříbra

„V roce 1825 byl vyhláškou v Úřední listině dán do dražby bývalý klášterní statek, včetně samotného areálu kláštera. V té době patřily ke kladrubskému panství obce Kladruby, Pozorka, Láz, Milevo, Brod, Lhota, Hněvnice, Radějovice, Kostelec, Ostrov, Lochousice, Miřovice, Skapce, Jivjany, Zhoř, Zálezly, Krtín, Tuněchody, Holostřevy, Výrov, Benešovice, Hlupenov, Lobzy a část Damnova. Celková rozloha majetku činila 11 544 ha. Z celkové rozlohy bylo 7 369 ha propachtováno drobným zemědělským usedlostem a venkovským statkářům, zbývající majetek obnášel tedy 1 251 ha polí a 2 500 ha lesů. Dále k tomuto majetku patřilo 11 mlýnů, panský pivovar, vinopalna, cihelna s produkcí 20 tisíc cihel ročně, kamenouhelné doly, lomy na kámen a potašová huť. Na celém statku činil počet „duší“ 5 152. V Kladrubech bylo chováno 113 kusů hovězího dobytka a na Žďáru 906 ovcí. Honitba poskytovala 180 kusů bažantů a 200 kusů srnčího ročně.“¹⁵¹

Celé toto panství v dražbě koupil Alfréd I. kníže Windischgrätz za 275 tisíc zlatých, v hotovosti složil údajně jen 60 tisíc zlatých a existuje domněnka, že část dluhu mu císař odpustil za věrné služby pro rakouské mocnářství a potlačení revolučního hnutí v Praze a Vídní v roce 1848.¹⁵² Windischgrätzové měli už ve středověku svůj znak, který se postupně doplňoval na dnešní, který obsahuje tři základní klenoty: *stříbrná vlčí hlava* (vlastní rod Windischgrätzů), *zlatá rybí kostra na pavím ocase* (rod Gradnerů) a *černý kotouč obložený šesti zlatými kroužky* (panství Waldsteinů).¹⁵³

Alfréd I. Candidus Ferdinand kníže Windischgrätz se narodil 11. 5. 1787 v Bruselu z druhého manželství hraběte Josefa Mikuláše Windischgrätze. Jeho matkou byla Marie Františka Leopolda, rozená Arenbergerová. Jako mladý získal výborné vzdělání a po

¹⁵⁰ MAŠEK, Petr. *Modrá krev: minulost a přítomnost šlechtických rodů v českých zemích*, s. 186-187

¹⁵¹ ČECHURA, Jiří. *Kladruby 900: lidé - život - doba*, s. 86 - 87

¹⁵² Tamtéž, s. 87

¹⁵³ ČECHURA, Jiří. *Kladruby v pohledu devíti staletí*, s. 81

studiích nastoupil do armády.¹⁵⁴ Byl rozený voják a velmi pyšný aristokrat. Do knížecího stavu byl povýšen v roce 1804, roku 1822 byl knížecí titul rozšířen na všechny členy rodiny. Získal i tituly hrabě z Egolffu a Siggenu.¹⁵⁵

V osmnácti letech vstoupil do rakouské armády, získal hodnost poručíka hulánů, ve 26 letech byl již plukovníkem. Bojoval v napoleonských válkách, účastnil se bitvy u Slavkova a u Lipska, získal několik vojenských řádů, Řád zlatého rouna a dále stoupal ke generálským a maršálským hodnostem. V roce 1848 velel pražské posádce a tvrdě potlačil českou vzpuru, stejně tak zdecimoval i povstání ve Vídni, kde dal popravit řadu vůdčích, povstaleckých osobností. Tím si naklonil přízeň Habsburků a zastánců konzervativní politiky. Pokračoval tažením na Uhry, ale s konečnou platností byl nakonec odvolán v roce 1849.¹⁵⁶ Potom se věnoval deset let vojenskému výcviku a ke konci života již žil soukromým životem, věnoval se řízení statků na svých panstvích v Tachově, Štětkni, Kladrubech a dalších. Zemřel 21. března 1862 ve Vídni na ochrnutí plic. Jeho ostatky byly dopraveny do Kladrub a vystaveny v bývalém klášterním chrámu. Poté byly převezeny do Tachova a uloženy do tehdejší rodinné hrobky v kostele sv. Václava.¹⁵⁷

Alfréd I. měl pět dětí, nejstarší **Alfréd II. Mikuláš**, narozený v roce 1819, se stal po otcově smrti dědičným nástupcem. Byl věrnou kopií svého otce, věnoval se službě v armádě. Jak v revoluci 1848, tak v bitvě u Hradce Králové v roce 1866 byl zraněn, dopracoval se do hodnosti generálmajora. Po dvou letech z armády odchází a žije na svém panství v Kladrubech. Se svou manželkou Hedvikou, rozenou Lobkovitzovou, obývali budovu nové prelatury hned u vstupní brány, na kterou nechal umístit znak rodu Windischgrätzů.¹⁵⁸

Ještě jako voják Alfréd II. začal budovat knížecí pivovar v budově nového konventu (příloha obr. 3). Komín nechal vystavět před čelní budovou konventu. Při výkopech byla nalezena soška Madony na lvu umístěná dnes na konci ambitové chodby před vstupními dveřmi do kostela. Pivovar dobře prosperoval a konkuroval i plzeňskému pivovaru. Pivo vyvážel i do Vídně, a tak se rozhodl pro přístavbu nové sladovny na místě někdejšího rajského dvora. V klášterní jídelně (zimním refektáři) s nádhernou štukovou výzdobou zřídil

---

¹⁵⁴ ČECHURA, Jiří. *Kladruby 900: lidé - život - doba*, s. 87

¹⁵⁵ MAŠEK, Petr. *Modrá krev: minulost a přítomnost šlechtických rodů v českých zemích*, s. 188

¹⁵⁶ Tamtéž, s. 187

¹⁵⁷ ČECHURA, Jiří. *Kladruby 900: lidé - život - doba*, s. 87

¹⁵⁸ ČECHURA, Jiří. *Kladruby v pohledu devíti staletí*, s. 82

strojovnu pivovaru. Velká sláva však trvala jen do velkého požáru, kdy shořela sladovna, všechny střechy včetně krovů a spadl komín.¹⁵⁹

V roce 1874 se Alfréd II. rozhodl přeložit knížecí hrobku své rodiny z Tachova do hrobky pod kladrubským chrámem, kde byla umístěna těla mnichů a opatů od přestavby kláštera v roce 1726. Rakve byly vyneseny, některé opraveny a uloženy do dvou malých kobek na dvoře staré prelatury, vše se svolením arcibiskupa. Oprava hrobky trvala dlouho a dokončena byla za dalšího následovníka, Alfréda III.¹⁶⁰

K dalším skutkům Alfréda II. patřila úhrada 35 zlatých za přelití zvonu do klášterního chrámu, zakoupení nové křtitelnice a skříňky na oleje pro nemocné. Zemřel v roce 1876 v 57 letech na břišní koliku.¹⁶¹ Zanechal po sobě dva syny, díky nimž se rod rozdělil na dvě větve – českou a uherskou. Českou větev představoval Alfréd III., který po otci dědí rodový majetek.¹⁶²

Alfréd III. August Karel kníže Windischgrätz se narodil v roce 1851, a na rozdíl od otce a dědečka se nestal vojákem, ale jako právník se dal na cestu politickou. Byl dědičným členem panské sněmovny ve Vídni, obdržel řád Zlatého rouna, stal se soudcem říšského soudu, byl jmenován ministerským předsedou v rakouské koaliční vládě, byl ustanoven předsedou panské sněmovny Rakousko-Uherska. Se svou manželkou Gabrielou, rozenou Auerspergerovou, měl sedm dětí. Alfréd pobýval většinu času ve Vídni, jeho manželka ale v Kladrubech. Alfréd III. dokončil úmysl svého otce ohledně rodinné hrobky a do hotové rodinné hrobky v Kladrubech nechal převézt rakve svých předků z Tachova a Štýrska. Dále nechal zbořit budovy staré kovárny, stodoly a stájí u severní strany kostela. Terén po nich nechal zasypat zeminou z nově založeného kvasného sklepa a osázet stromy. Na Pozorce koupil hospodu a u ní dal postavit novou kovárnu. Dědicem a pokračovatelem rodu měl být jejich syn Vincenz Alfréd, ale ten se bohužel ve svých 31 letech zastřelil. Tím byla tachovská větev bez potomka, po „meči“ vymřela smrtí Gabriely v roce 1933 a panství kladrubské, tachovské a štěkeňské zdědil v roce 1927, po Alfrédově smrti, Ludvík Alfréd Viktorin, příslušník maďarské větve rodu z maďarského Šarišského Potoka. Ten se ho vzdal ve

---

¹⁵⁹ ČECHURA, Jiří. *Kladruby 900: lidé - život - doba*, s. 93

¹⁶⁰ ČECHURA, Jiří. *Kladruby v pohledu devíti staletí*, s. 84

¹⁶¹ Tamtéž, s. 93

¹⁶² MAŠEK, Petr. *Modrá krev: minulost a přítomnost šlechtických rodů v českých zemích*, s. 188

prospěch syna Ludvíka Aladara Windischgrätze narozeného roku 1908. Po vzniku samostatného Československa nesměl rod používat šlechtické tituly.¹⁶³

Poslední majitel, **Ludvík Aladar**, zpočátku bydlel a měl svůj úřad pro kladrubské panství v Praze, později, v roce 1929 se nastěhoval do Kladrub. Oženil se s Christinou, rozenou Ebertovou, s níž měl dva syny. Prvním jeho činem na panství v Kladrubech bylo v roce 1928 ustanovení nového kostelníka v klášterním chrámu, kterým se stal 14letý chlapec. Aladar neprojevoval zájem o svůj kladrubský majetek a chtěl jej prodat. Nabídka patřila řádu augustiniánů z Brna a benediktinům z Břevnova, kteří nabídku nepřijali. Začal mít v té době problémy i zámecký pivovar, a tak byl v roce 1929 pronajat a později prodán pivovaru ve Stodě. Ten jej později používal jako sklad. V roce 1936 Aladar přebudoval čelní křídlo nového konventu, kam přestěhoval rozsáhlou windischgrätzkou knihovnu a rodový archiv.¹⁶⁴ Budova byla upravena jako sál ze spojeného prvního a druhého patra s ochozem a točitými schůdky.¹⁶⁵

Kníže JUDr. Ludvík Aladar Windisch-Grätz, přestože byl maďarské národnosti, byl vyznavačem ideologie nacistického Německa, jak dosvědčují autentické zápisy z kroniky tehdejší menšinové školy. V roce 1945 byl tedy majetek Windischgrätzů zkonfiskován a rodina posledního majitele odešla do Německa.¹⁶⁶

6.3. Historie windischgrätzké knihovny

Na počátku 20. století vlastnili Windischgrätzové několik zámků a zámečků v Čechách. Knihovna a rodový archiv byla soustředěna jen do sídla rodu – Tachova a výjimku tvořily Světce, kde byla též knihovna. Ze starších knihoven na zámcích později získaných rodem Windischgrätzů se podařilo najít stopu jen po bývalém majiteli zámku Tisová Josefovi Ludvíkovi Bornovi. Jeho ryté exlibris zdobené hudebními nástroji je možno najít v dnešní kladrubské windischgrätzké knihovně (sign. 361). Vlastní windischgrätzká knihovna se tvořila ve **Štěkni, Světcích a Tachově**. Nejstarší stopou po jejích knihách je záznam v soupisu knih Karla Raimunda Windischgrätze, který upozorňuje na existenci katalogu knihovny vytvořeného Leopoldem Windischgrätzem bohužel nezachovaného. Lze

---

¹⁶³ ČECHURA, Jiří. *Kladruby 900: lidé - život - doba*, s. 95 - 96

¹⁶⁴ Tamtéž, s. 107 – 108

¹⁶⁵ Tamtéž, s. 278

¹⁶⁶ ČECHURA, Jiří. *Kladruby v pohledu devíti staletí*, s. 96

však s jistotou tvrdit, že z jeho knižní sbírky pochází většina tisků 17. a počátku 18. století, protože se objevují v katalogu Karla Raimunda. Z majetku Leopoldovy manželky Marie Antoine (1726 – 1746) pochází rukopis *Idee von Krieg* (sign. 26209).¹⁶⁷

Další katalog vytištěný ve Vídni dokazuje další rozsáhlou knižní sbírku. Tato knihovna však byla prodána v aukci v roce 1747. Katalog obsahuje 3564 bibliografických záznamů rukopisů a starých tisků 15. - 18. století se stručnými záznamy. Knihy byly rozděleny oborově.¹⁶⁸

Windischgrätzové prodali v roce 1756 štyrské panství Trauttmansdorf, se kterým ztratili i cennou knižní sbírku se šesti sty tituly tisků a rukopisů. Zachovaný katalog zachycuje knihy do 30. let 18. století. Katalog je rozdělen do 11 částí podle obsahu knih, uvnitř částí jsou knihy rozděleny podle formátů a abecedně. Nejrozsáhlejším souborem byla sbírka *historických spisů* (přes 250 titulů, z toho 50 titulů z církevní historie, 150 titulů právnických, 80 teologických a 80 filozofických spojených s fyzikou a přírodními vědami). Dále zde byly knihy geografické, rétorické, poetické, slovníky, encyklopedie apod. V dnešním fondu windischgrätzké knihovny v Kladrubech je uloženo několik knih popisem odpovídajících knihám z Trauttmansdorfu (např. sign. 364, 423, 396-397).¹⁶⁹

Hlavním budovatelem windischgrätzké knihovny byl spisovatel a vědec hrabě **Josef Mikuláš**, který často pobýval na jihočeském zámku ve Štětkni, Vídni, Světcích i Tachově. Na těchto místech zakládal pozdější rodovou knihovnu. Jeho syn Karel Raimund zanechal po své smrti přes 1000 svazků literatury 16. – 18. století, převážně periodika 17. století. Byly to knihy francouzské, latinské, německé a italské, díla filozofická, matematická, díla církevní historie, sbírky zákonů a nařízení, teorie práva, militaria, cestopisy a geografie (např. *America vydaná Theodorem de Bry* ve Frankfurtu 1599 – 1620). Knihovna se stala součástí rodové sbírky v Tachově roku 1792, soupis vytvořil sekretář *Josefa Mikuláše Antonín Müller*, který měl na starosti právě knihovnu a rodový archiv v Tachově.¹⁷⁰

Podstatným obohacením windischgrätzké knihovny byla **koupě knihovny** pana ředitele **Josefa Serafína Schönfelda** v roce 1792. V soupisu je zaznamenáno přes 700 svazků

---

¹⁶⁷ MAŠEK, Petr. *Knihovna rodu Windischgrätzů*. [S.l.: s.n.], 1993, s. 555

¹⁶⁸ Tamtéž, s. 556

¹⁶⁹ MAŠEK, Petr. *Knihovna rodu Windischgrätzů*. [S.l.: s.n.], 1993, s. 556

¹⁷⁰ Tamtéž, s. 556

převážně německé literatury a menší brožurky ze 17. – 18. století. Většina tisků je ve vazbě do zelených vazeb a označena tištěným štítkem „*Jos. Schönfeld*“. Obsahem jsou nejrozličnější úvahy, tištěná korespondence, studie, polemiky, díla náboženská, politická a právní. Knihy byly vázány do rodové sbírky archivářem *Kryštofem Wittichem*.¹⁷¹

Dalším přírůstkem do knihovny byly knihy získané **sňatkem Josefa Mikuláše** s Františkou Leopoldinou princeznou z Arenbergu (1751 – 1812). Součástí arenbergovského fragmentu byl i pozůstatek po rodu Františčininy matky - Luisy Margarety hraběnky von der Mark. Knihy jsou označeny pouze heraldickým exlibris Arenbergů a jedná se o díla francouzská, částečně jsou zde také německé tisky z 18. století. Obsahově jsou to převážně militaria (např. *Taktische Grundsätze und Anweisung zu militarischen Evolution*, Dresden 1786, sign. 1401), slovníky a encyklopedie, teatrie (*J. M. Molière: Oeuvres*, Paris 1774, sign. 1137) a díla filozofická. Díla z pozůstalosti *von der Mark* jsou označena heraldickým supralibros nebo exlibris. Podle tachovského soupisu sestaveného archivářem *Josefem Hofherrem* v roce 1836 sbírka Arenbergových čítala kolem 60 svazků a 900 map, plánů a atlasů.¹⁷²

Knihovna existovala i na zámku **Světce**, kde podle soupisu archiváře *Petra Eberta* bylo kolem 2500 svazků literatury 17. – 18. století latinské a francouzské, obsahově zaměřené na matematiku a filozofii. Byla zde nalezena díla J. J. Rousseaua, díla historická, memoáry, korespondence a díla antických autorů. S největší pravděpodobností knihovnu shromáždil Josef Mikuláš dle svých zájmů. Zprávy o knihovně ve Štětkně jsou až z poloviny 19. století, není však žádný důkaz o knihách přímo Josefa Mikuláše, jen jeho potomků. Z majetku Josefa Mikuláše ale s určitostí pocházejí knihy sepsané v roce 1830 v knižecí pracovně ve Vídni. Přes 450 svazků bylo uloženo ve 2 knihovních skříních s 5 policemi, na stolech bylo okolo 90 map a plánů. Byly to knihy francouzské, slovníky, díla historická, memoárová a filozofická z rozmezí od 17. do počátku 19. století. Exlibris „*Ex Bibliotheca C: Jos. A Windischgraz*“ v dnešní knihovně nenalezneme. Na některých knihách se ale setkáme s jeho podpisem. Jistě jeho soukromým vlastnictvím byla díla I. Kanta a J. Condorceta.¹⁷³

---

¹⁷¹ MAŠEK, Petr. *Knihovna rodu Windischgrätzů*. [S.l.: s.n.], 1993, s. 557

¹⁷² Tamtéž, s. 557

¹⁷³ Tamtéž, s. 558

V tachovském archivu ke konci 17. století bylo uloženo přes 1500 svazků z 16. – 18. století včetně knihovny Karla Raimunda, Schönfelda, dále zde bylo 400 svazků francouzské a německé literatury z oblasti filozofie, historie, architektury a mechaniky Josefa Mikuláše¹⁷⁴.

Další rozvoj knihovny nastal za působení **Alfréda Candida**. Značně rozšířil knihovní fond, bylo vypracováno mnoho soupisů a katalogů knih a došlo k centralizaci většiny knižního bohatství na tachovském zámku. V první polovině 19. století se do Tachova přestěhovala knihovna ze Světců a ze Štěkně, která obsahovala přes 700 svazků literatury 18. a 19. století. Jednalo se především o díla politická a historická (francouzská revoluce, revoluce jiných národů, život Napoleona). Německé knihy ze Štěkně představovaly militaria a anglická historická díla spolu s mapami. Z vídeňského paláce byla do Tachova převezena v roce 1862 knihovna Josefa Mikuláše obohacená o militárie majora hraběte Grävenitze. K rozšíření fondu přispěla osobní sbírka Alfréda Candida, která obsahovala německá a francouzská militaria, historické a politické spisy týkající se evropských revolucí, napoleonka, díla memoárová a encyklopedická. Dalším přispěním k rozšíření fondu byl osobní soubor francouzských románů jeho manželky Marie Eleonory, sestry Eulalie se stovkou knih z přelomu 18. a 19. století zahrnující poezii a teatralia. Také dcera Matylda přispěla s francouzskými a anglickými díly historickými.¹⁷⁵

Po smrti Alfréda bylo vytvořeno několik soupisů knižního majetku na tachovském zámku, knihy byly převážně uloženy v pokoji označeném jako šatna a v archivu. Pokračovatelem v budování a uchovávání knihovního fondu byl syn **Alfréd Mikuláš** spolu se svou manželkou, Hedvikou z Lobkowicz, kteří získávali především běžnou produkci 19. století. Jinak to bylo za jejich syna, známého politika **Alfréda Augusta**, který doplnil knihovnu politickými a právníckými spisy včetně českých politických tisků 2. poloviny 19. století. Získal též velké množství aukčních a výstavních katalogů uměleckých sbírek různého druhu. Ve druhé polovině 19. století stoupá počet románových a dalších beletristických děl ve francouzském a německém jazyce. V roce 1878 se podle soupisu nacházelo ve windischgrätzké knihovně 16 398 knih, většina z nich byla označena na titulních listech razítkem „*Bibliothek Tachau*“.¹⁷⁶

---

¹⁷⁴ MAŠEK, Petr. *Knihovna rodu Windischgrätzů*. [S.l.: s.n.], 1993, s. 558

¹⁷⁵ Tamtéž, s. 559

¹⁷⁶ Tamtéž, s. 559

Po vyměření české alfrédovské větve došlo k dělení majetku a knihovna s archivem připadla pokračovateli rodu z uherské větve, knížeti **Ludvíkovi Aladarovi**, který knihovnu s archivem převezl a instaloval v letech 1936 – 1938 v bývalém klášteře Kladruby u Stříbra. Uherská větev obohatila knihovnu o velké množství literatury 19. – 20. století, včetně maďarských tisků. Sám Ludvík Aladar o knihovnu i archiv pečoval, pracoval v archivu a chystal se o nový souborný knihovní katalog, k jehož zpracování nakonec nedošlo.¹⁷⁷

Jak již bylo uvedeno dříve, windischgrätzové si velmi cenili knižních fondů. Do dnešní doby se zachovalo 47 různých soupisů knih, díky kterým můžeme sledovat vývoj knihovny a znát vztah majitelů ke knihám. Kromě běžných soupisů knih byl ve druhé polovině 19. století vypracován seznam knih poškozených doporučených k opravě a též seznam objednaných velkých literárních děl. V roce 1945 se stala knihovna spolu s objektem kladrubského kláštera majetkem státu. Počátkem 60. let 20. století byl vypracován nový lokální soupis této knihovny, kde je zachyceno téměř 31 000 svazků. Kromě již zmíněných fragmentů a knihoven se v současném fondu najdou i stopy po historických knihovních sbírkách zaniklých a rozptýlených v průběhu minulých věků. Například na dvou svazcích francouzského encyklopedického díla *Dictionnaire oeconomique*, Paris 1718 (sign. 2691) je *supralibros knížat Trausohnů* s opatskými insigniemi, stejně tak na díla z knihovny trautsohnské usuzujeme u třísvazkového francouzského zpracování *života sv. Terezy* z konce 17. století označené *aliančním heraldickým exlibris*, datovaným rokem 1700. Díky stykům knížete Alfréda Candida s Vilemínou Kuronskou se do knihovny dostala kniha označena *zlatým heraldickým supralibros vévody Petra Kuronského - Histoire de Polybe*, Amsterdam 1753 (sign. 20). Z dalších „cizích“ sbírek je zde *Testament politique kardinála de Richelieu*, Amsterdam 1738 (sign. 1847) náležející dle *heraldického exlibris uherským šlechticům Kalnoky z Köröspataku*, díla z tovačovsko-mladovožické knihovny, od *svobodných pánů von Münchenhausen*, hrabat ze Sickingenu, *knížat z Ligne, princezny Fredericy Salmové z kyburské větve*. Neznámého původu jsou francouzská vydání *Mainbourgových církevně historických spisů* z konce 17. století označena heraldickým exlibris - *v modrém štítě podélné zlaté břevno s růží, nad břevnem 2 přezky, pod břevnem jedna, v klenotu 3 pštrosí péra*.¹⁷⁸

---

¹⁷⁷ MAŠEK, Petr. *Knihovna rodu Windischgrätzů*. [S.l.: s.n.], 1993, s. 559

¹⁷⁸ Tamtéž, s. 560 - 561

„Z celkového počtu téměř 31 tisíc svazků je asi 80 rukopisů, 1 prvotisk, 20 svazků 16. století, přes 560 svazků 17. století a asi 6 tisíc svazků bylo vytištěno v průběhu 18. století.“¹⁷⁹

Fond rukopisů je tvořen převážně militářiemi, a to německými a francouzskými. Mnoho rukopisů se týká rodiny Windischgrätzů, především nejstaršího člena rodu, Alfréda Candida - *Blüthen der Erinnerung an die glückliche Rückkehr...Alfred Fürsten zu Windisch-Graetz* (sign. 18385). Většina rukopisů pochází z 18. a 19. století. **Nejstarším** rukopisem je *Archivum monastery S. Pauli in Carinthia* z roku 1625 (sign. 26208). Rukopisy jsou psané německy, francouzsky, latinsky, maďarsky i polsky a zabývají se geografii, astronomií a genealogií. Z hlediska historie kladrubského kláštera jsou důležité a zajímavé plány zdejšího pivovaru (sign. 33605).¹⁸⁰

Nejcennějším dílem knihovny je **prvotisk kosmografie Hartmanna Schedela: *Das Buch der Croniken und Geschichten*** přeložený do němčiny Georgem Altem. Byl vytištěn v Norimberku Antonem Kobergrem v roce 1493 (sign. 33718). Tato kronika byla vytištěna pětkrát, windischgrätzký exemplář je vevázán do novodobé plátěné vazby a všechny dřevorezové ilustrace jsou kolorovány. Předchozí osud knihy je neznámý, ani jak se do knihovny dostala.¹⁸¹

Tisky 16. století jsou v současné knihovně představeny 13 bibliografickými jednotkami ve 20 svazcích, z toho jsou čtyři bohemikální, 10 svazků je francouzských. 3 německé a 2 latinské. Nejhlavnějším autorem je *Plutarchos* ve francouzských překladech, dále je zde zastoupeno lékařství, botanika, militaria, cestopisy a geografie, např. Theodor de Bry – *America*, Francofurti 1599 – 1620 (sign. 33335). **Tisky 17. století** tvoří knihy francouzské, německé, latinské a italské. Z italských je důležitý soubor teatralií – *Laregina de Volsci*, Vienna 1690 (sign. 26875), z německých pětisvazkové dílo J. P. Abelinovo *Theatrum Europaeum oder Beschreibung aller Geschichten*, Franckfurt 1643 – 1647 (sign. 19868) a konvolut spisů o rakouských zemích. Francouzské knihy jsou především historické. V celé sbírce starých tisků dominuje *francouzština*, nejpočetnější jsou *militaria* (jsou zde

¹⁷⁹ MAŠEK, Petr. *Knihovna rodu Windischgrätzů*. [S.l.: s.n.], 1993, s. 561

¹⁸⁰ Tamtéž, s. 562

¹⁸¹ Tamtéž, s. 562

monumentálně výpravně vyzdobené ilustrované publikace s vyobrazením bitev) a historické publikace, zvláštní důraz je položen na církevní historii.¹⁸²

S Josefem Mikulášem Windischgrätzem souvisejí díla filozofická, matematická, fyzikální, lékařská. Málo jsou zastoupena díla geografická, teologická a ekonomická, ve *francouzštině* jsou to především memoáry, tištěná korespondence, encyklopedie a teatriálie. V *německém jazyce* jsou to především díla filozofická, politické úvahy a studie. V souboru *knih latinských* převládají díla právníká, dále historie, militária, latinské učebnice. Skupina starých tisků *anglických* se specializuje na historii, *italské* tisky 17. a 18. století jsou zastoupeny řadou teatriálií.¹⁸³

Nejstarší bohemika windischgrätzké knihovny pocházejí ze 16. století, jsou to díla právníká, převážně však jsou bohemika do roku 1800 jen díly historickými – B. Balbín: *Miscellaneorum historicorum regni Bohemiae*, Pragae 1687, vydání spisů *Pelclových*. Historické spisy jsou doplněny sbírkami starších zákonů a nařízení a právníckými díly J. J. von Weingartena. Do **bohemika 19. století** patří mnoho *českých učebnic a čítanek* stejně jako velké procento výstavních katalogů – *Výstava architektury a inženýrství*, Praha 1898, dále drobné politické a úřední tisky, schematismy a zákoníky, část bohemik je zaměřeno na historii – F. Tadra: *Kulturní styky Čech s cizinou až do válek husitských*, Praha 1897, nechybějí ani teatriálie. **Celkem je v knihovně 23 bohemikálních titulů evidovaných Knihopisem.**¹⁸⁴

Sbírka tisků 19. - 20. století je tvořena německou a francouzskou literaturou, především opět militariemi – W. Siborne: *Geschichte des Krieges in Frankreich und Belgien im Jahre 1815*, Berlin 1846, díly historickými, politickými úvahami, napoleoniky a publikacemi o svobodném zednářství. Z přírodních věd je zastoupena matematika a fyzikální obory, obsáhlý je soubor lékařské literatury – F. Hartmann: *Therapie akuter Krankheitsformen*, Leipzig 1831 - 1832, literatury hospodářské a zemědělské, v malé míře díla filozofická.¹⁸⁵

---

¹⁸² MAŠEK, Petr. *Knihovna rodu Windischgrätzů*. [S.l.: s.n.], 1993, s. 562

¹⁸³ Tamtéž, s. 562

¹⁸⁴ Tamtéž, s. 562

¹⁸⁵ Tamtéž, s. 564

Ve fondu současné knihovny dále nalezneme **sbírky zákonů** – *Staatsgrundsetze für gesammte Monarchie*, Wien 1861, mnoho výročních zpráv různých spolků, publikace z **dějiny umění** – *Düsseldorfer Künstler-Album*, Düsseldorf 1853 a literatury – T. Mundt: *Geschichte der Literatur der Gegenwart*, Berlin 1842. Početná je též sbírka katalogů muzeí, galerií a výstav. Z počátku 20. století pochází skupina tisků o Württembergu. V průběhu 19. století v souvislosti s rozvojem románové literatury i v převážně odborné knihovně rodu najdeme romány francouzské, německé, původní i přeložené od autorů jako byli E. Zola, M. Prévost, W. Scott nebo L. N. Tolstoj.¹⁸⁶

Mnoho děl se vztahuje k **samotnému rodu Windischgrätzů a jeho osobnostem**. K nejstarším patří publikace Ch. Scribonia: *Sacratissimi imperatoris Leopoldi legato domino Gottliebio comiti de Windischgrätz*, Mulhusii Thuringorum 1675, kterým císař Leopold poctil hraběte Gottlieba Windischgrätze, svého oblíbeného politika. Stejně tak **knihovna dokumentuje literární činnost a uchovává jak rukopisy, tak i tištěná díla členů rodu**. Nejčastěji jsou zastoupeny spisy hraběte **Josefa Mikuláše Windischgrätze**: *Memoire a consulater z roku 1783* ve více než 20 exemplářích, vojevůdce knížete **Alfréda Candida** - Alfred Fürst zu Windischgrätz k.k. Feldmarschall – Lieutenant, Wien 1848 a **Ludvíka Windischgrätze**: *Oesterreichs – Ungarns Rüstungspolitik*, Wien 1914.¹⁸⁷

---

¹⁸⁶ MAŠEK, Petr. *Knihovna rodu Windischgrätzů*. [S.l.: s.n.], 1993, s. 564

¹⁸⁷ Tamtéž, s. 565

7 Závěr

Kladrubský klášter založený českým knížetem Vladislavem I. v roce 1115 byl prvním klášterem řádu Benediktinů na našem území. Klášter byl založen v těsné blízkosti důležité obchodní stezky vedoucí z Prahy do Norimberka, a tak lze usuzovat, že důvodem zvolení tohoto místa byly obchodní zájmy mezi Čechy a Německem. V klášteře existovala spolupráce českých mnichů a mnichů ze Zwiefaltenu, často plná sporů. Klášter byl po dobu své existence hojně podporován panovníky, byl nejbohatším klášterem v Čechách s propady v době husitské a za třicetileté války. Jeho konec přišel s Josefínskými reformami v roce 1785, kdy byl s konečnou platností zrušen. Po čtyřiceti letech se stává majetkem starého německého šlechtického rodu Windischgrätzů, který jej vlastní do roku 1945, kdy jim byl klášter zkonfiskován a připadl státu.

V současné době je využíván k nejrůznějším kulturním účelům, je regionální kulturní dominantou a centrem společenského dění. Klášter je využíván jako zámecký objekt k návštěvníckým prohlídkám, konají se zde koncerty, přednášky, divadla, jarmarky, svatební obřady a další kulturní akce.

Ve své době byl klášter centrem vzdělanosti, kterou zprostředkovali benediktini především prostřednictvím knih. Kniha byla základem života každého mnicha. Zpočátku to byly svitky, kodexy, vázané knihy, vyvíjelo se jak psací náčiní (brk, pero) tak psací materiál (papyrus, pergamen a papír). Knihy byly střeženy a uchovávány jako poklad, v kostelích byly přivazovány k lavicím řetězy, pro čtení se pokládaly na lavici. O vážnosti knih vypovídá i bohatá zdobnost stejně jako množství specializovaných pracovníků jako byli písaři, vazači, iluminátoři, miniátoři, knihovníci a další. Hlavní knihou byla Bible a ostatní liturgická a duchovní literatura.

Kniha plnila dvě funkce, funkci scholastickou – informační a vzdělanostní a funkci cenného a posvátného rázu stejně jako náboženské předměty.

V kláštorech měli mniši knihy u sebe na celách, až při zvětšování počtu knih se začaly dávat do jedné místnosti. V kostelích se při pultovém ukládání knihy řadily podle názvu vedle sebe pro přehlednost. Typ pultové knihovny se uchoval až do renesance, poté se přešlo na ukládání knih do regálů na stěnách.

Kladrubská knihovna se spolu se zrušením kláštera v roce 1785 nenávratně rozpadla, knihy se rozprodaly v dražbě, převezly do jiných klášterů, použily do zablácených cest. Převážně měly přejít do Národní knihovny v Praze, kde je možno na základě Ex libris některé identifikovat. Dále se našly v zámecké knihovně v Boru u Tachova, Starém Sedlišti a Knihovně Národního muzea. Podle soupisu z roku 1773 vydaného za opata Amada Streera, tedy 12 let před zrušením kláštera, bylo v klášteře 5 748 knih. Obsahově to byla hlavně liturgická a duchovní literatura, bible, teologie, polemická literatura, filozofie (Aristoteles), encyklopedie, slovníky, právnícká literatura a literatura kontroverzní (E. Rotterdamský, Martin Luther).

Windischgrätzská knihovna, která byla do Kladrubského kláštera do předního křídla budovy nového konventu převezena Aladarem Windischgrätzem, posledním představitelem rodu Windischgrätzů, je významným dokumentem kulturní a politické činnosti osobností rodu Windischgrätzů. Knihovna byla pýchou celého rodu a byla členy velmi ceněna. Původní její místo bylo v Tachově, sídle windischgrätzského rodu.

Obsahuje kolem 31 000 knih rozličné literatury z období 18. – 20. století, a to právnícké, historické, vojenské, přírodovědné, encyklopedické, slovníky, mapy a literaturu z vlastní tvorby členů rodu Windischgrätzů, z malé části je zde i beletrie. Knihy jsou psány především německy, francouzsky, italsky, maďarsky i česky. Z bohemik je to množství českých učebnic a čítanek, výstavní katalogy a historická literatura.

Historie knihovny nám přibližuje a upřesňuje poznatky o vysoce postaveném starém šlechtickém rodu, který se náhodou ocitl v prastarém, historicky velmi významném bývalém klášteře Kladruby u Stříbra, nositelem kultury a vzdělanosti. A tak nám svou dochovanou cenou knižní sbírkou vynahradil ztracenou, původní, kladrubskou klášterní knihovnu Benediktinů. Knihovna, kterou může dnes každý návštěvník kláštera obdivovat, je právem klenotem česko-německé minulosti, jak pro cenné knižní sbírky, tak i pro unikátní interiér.

8 Seznam použité literatury

- BENEDIKT Z NURSIE. *Řehole Benediktova*. Praha: Benediktinské arcidiocésie sv. Vojtěcha a sv. Markéty, 1998
- CEJPEK, Jiří. *Dějiny knihoven a knihovnictví*. Praha: Karolinum, 2002. ISBN: 80-246-0323-3
- CEJPEK, Jiří. *Dějiny knihovnictví: stručný přehled : prozatímní text pro 4leté a 2leté osv. školy*, Praha: Měst. lid. knihovna, 1965
- CEJPEK, Jiří, Pravoslav KNEIDL a Ivan HLAVÁČEK. *Dějiny knihoven a knihovnictví v českých zemích a vybrané kapitoly z obecných dějin*, Praha: Karolinum, 1996. ISBN: 80-7184-163-3
- CEJPEK, Jiří. *Architektura knihoven v historickém vývoji*. Praha: Státní knihovna ČSSR, 1968
- CEJPEK, Jiří. *Stručný přehled dějin českého knihovnictví*. Praha: SPN, 1967
- ČECHURA, Jiří. *Kladruby 900: lidé - život - doba*. V Domažlicích: pro Město Kladruby vydal Zdeněk Procházka, Nakladatelství Českého lesa, 2015. ISBN: 978-80-87316-61-0
- ČECHURA, Jiří. *Kladruby v pohledu devíti staletí*. Plzeň: GIS-Stylizace, 1995.
- ČECHURA, Jiří. *Naučná stezka Kladruby*. Kladruby: Místní organizace Českého svazu ochránců přírody, 2000.
- DRHOVSKÝ, Karel. *Kladrubský klášter*. Plzeň: Fraus, 2002. ISBN: 80-7238-192-X
- DUDÁK, Vladislav. *Santiniho cesta za světlem: putování Plzeňským krajem*. Beroun: MH, 2006. ISBN: 80-86720-21-7
- HÁLOVÁ, Marie. *Dějiny knihy a tisku: teze výkladu pro exkurze*. Plzeň: [s.n.], 2008
- HLAVÁČEK, Ivan. *Středověká rukopisná knižní kultura v západních Čechách, zejména v Plzni. Minulostí západočeského kraje*. V Plzni: Krajské nakladatelství, 1981, (XVII.)
- HRUBÝ, Josef. *Historické knihovny západních Čech*. V Plzni: Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody, 1976
- KNEIDL, Pravoslav. *Z historie evropské knihy: po stopách knih, knihtisku a knihoven*. Praha: Svoboda, 1989. ISBN: 80-205-0093-6
- KRČEK, Jakub. *Rušení klášterů na Plzeňsku: Kladruby, Plasy a Chotěšov v době josefínských reforem*. Plzeň: Vydavatelství Západočeské univerzity v Plzni, 2013. ISBN: 978-80-261-0250-2

- MAŠEK, Petr. *Modrá krev: minulost a přítomnost šlechtických rodů v českých zemích*. Praha: Mladá fronta, 1992. ISBN: 80-204-0346-9
- MAŠEK, Petr. *Knihovna rodu Windischgrätzů*. [S.l.: s.n.], 1993
- NOVÁČEK, Karel. *Kladrubský klášter, 1115-1421: osídlení, architektura, artefakty*. V Plzni: Fakulta filozofická Západočeské univerzity, 2010. ISBN: 978-80-87271-18-6
- POCHE, Emanuel. *Umělecké památky Čech, sv.2*, Praha: Academia, 1978
- SEDLÁK, Jan. *Jan Blažej Santini: setkání baroku s gotikou*. Praha: Vyšehrad, 1987
- ŠTIESS, Bedřich. *Majetek kladrubského kláštera v době jeho zrušení roku 1785. Minulostí západočeského kraje*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1971, (VIII.)
- VILÍMKOVÁ, Milada. *Stavitelé paláců a chrámů: Krištof a Kilián Ignác Dientzenhoferové*. Praha: Vyšehrad, 1986.
- VLČEK, Pavel, Dušan FOLTÝN a Petr SOMMER. *Encyklopedie českých klášterů*. Praha: Libri, 1997. ISBN: 80-85983-b

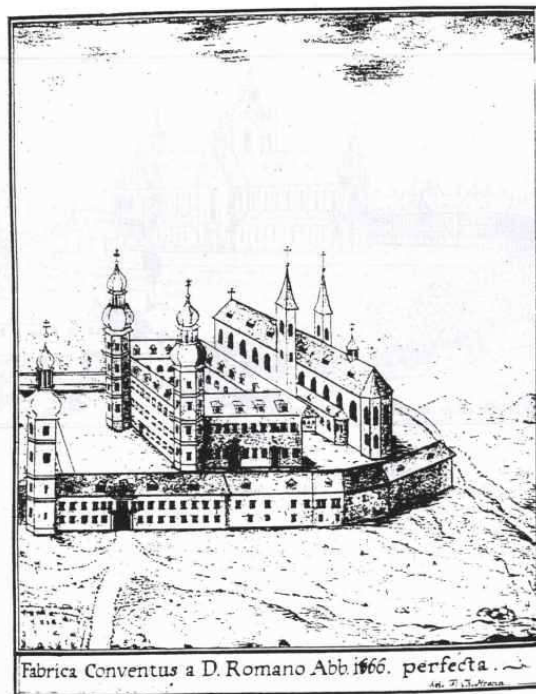
Články v periodikách

- Kladruby hostily diecézní pouť. *Plzeňský deník*. 2013, (107). ISSN: 1210-5139
- Klášter skrýval kostelík. *Plzeňský deník*. 2015, (129), 54. ISSN: 1210-5139.
- KRČMÁŘ, Luděk. Svatojakubská cesta a Kladruby. *Plzeňský deník*. 2013, (263). ISSN: 1210-5139
- HRŮBAL, Antonín. V klášteře čekají větší zájem vědců. *Tachovský deník*. 2015, (110). ISSN 1210-9193
- ŠVÁBEK, Jan. Na kladrubském náměstí vznikne regionální muzeum. *Právo*. 2013, (79)

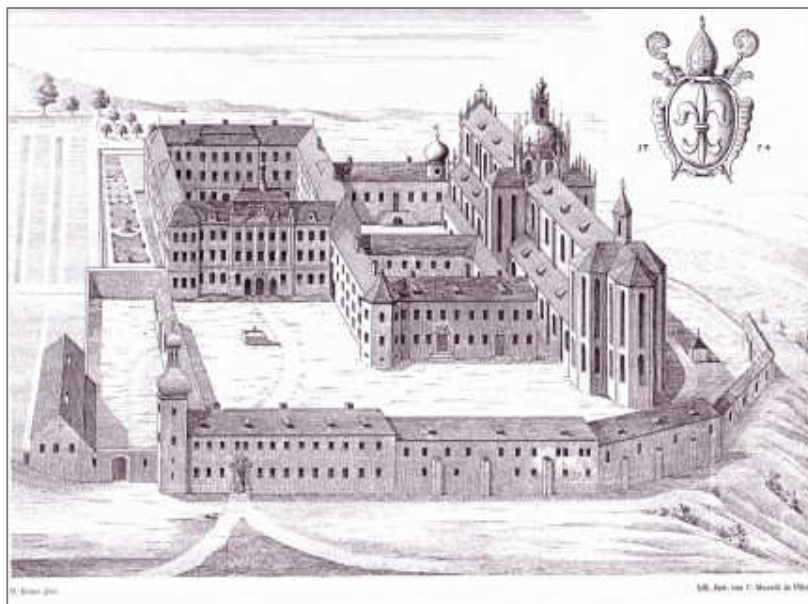
Internetové zdroje

- *Klášter Kladruby* [online]. [cit. 2016-04-09]. Dostupné z: <http://www.klaster-kladruby.cz/jizni-zahrada>
- *Klub přátel starého Smíchova* [online]. 2007 [cit. 2016-04-09]. Dostupné z: <http://www.starysmichov.cz/view.php?cislocclanku=2007040061>

9 Přílohy

Obrázek 1 - Rytina T. Ch. Hronna, zachycující kladrubský areál v raně barokní podobě z roku 1666

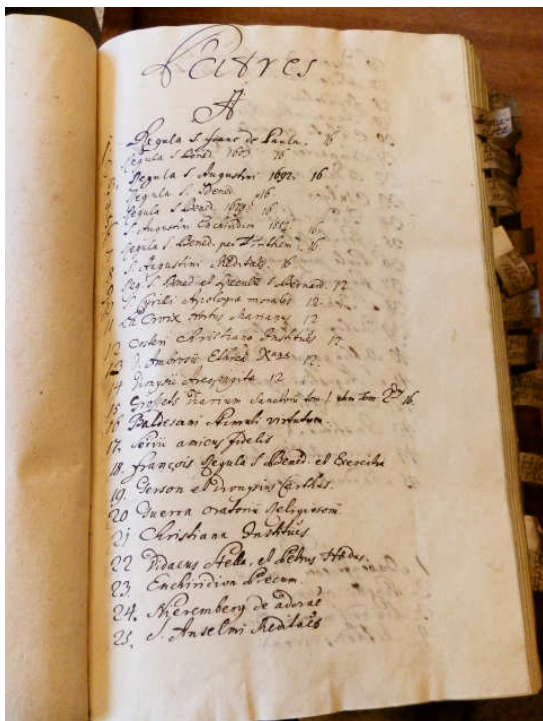
Obrázek 2 - Rytina M. Körnera podle veduty z roku 1774 zobrazuje benediktinský klášter v Kladrubech ve zjednodušené podobě

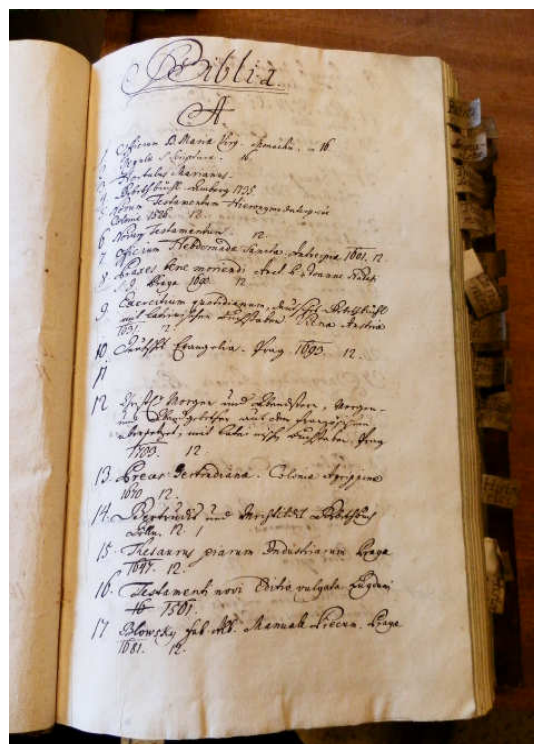
Obrázek 3 - Průčelí nového konventu přebudované Alfrédem II. na pivovar (počátek 20. stol.)

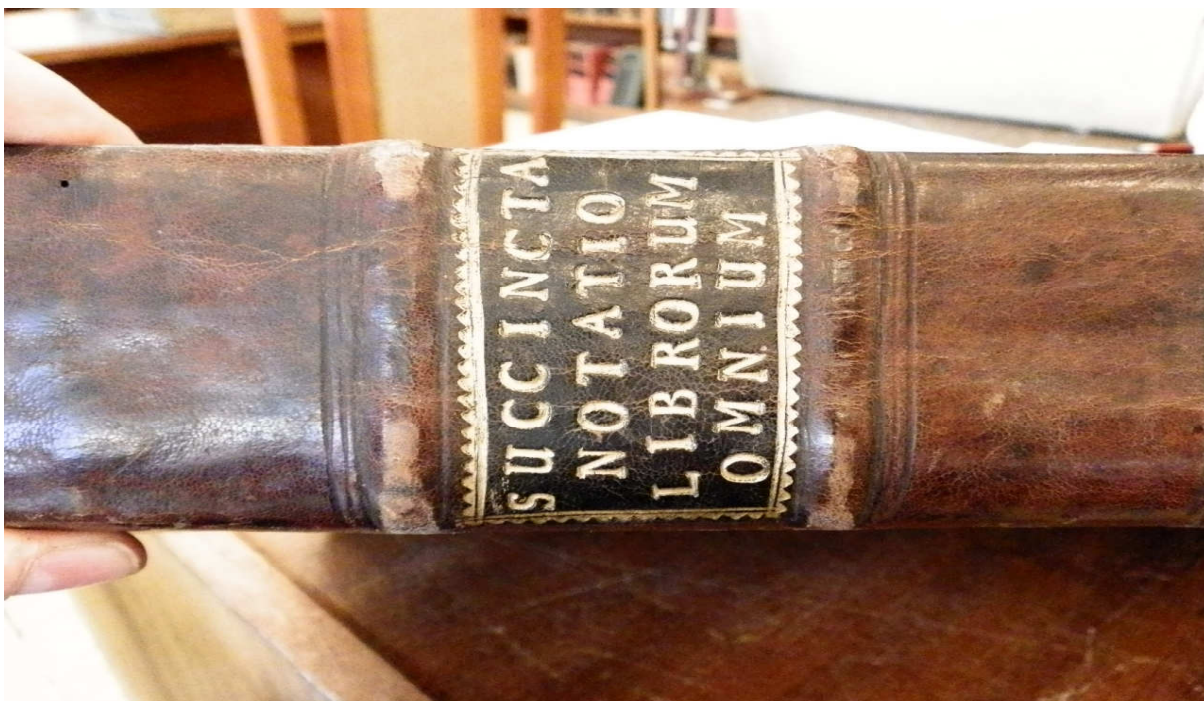
Obrázek 4 - Kladrubský klášter v současnosti

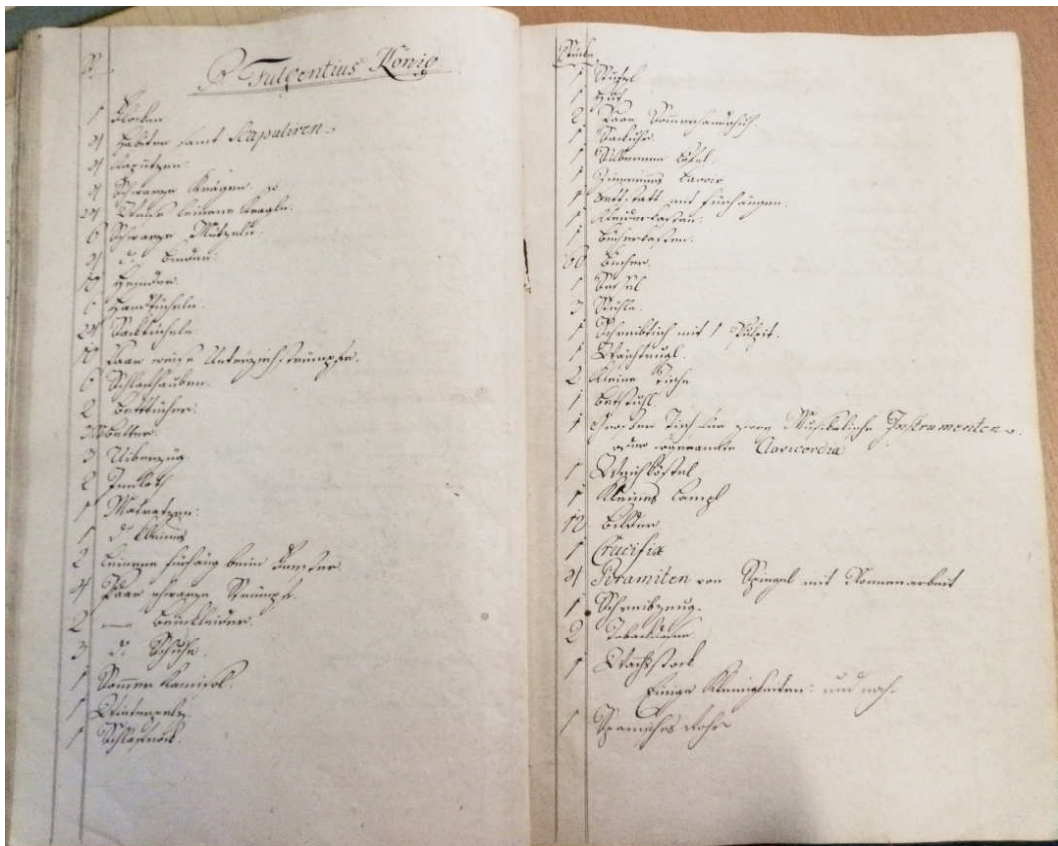
Obrázek 5 - Soupis knih z kladrubského kláštera z roku 1773

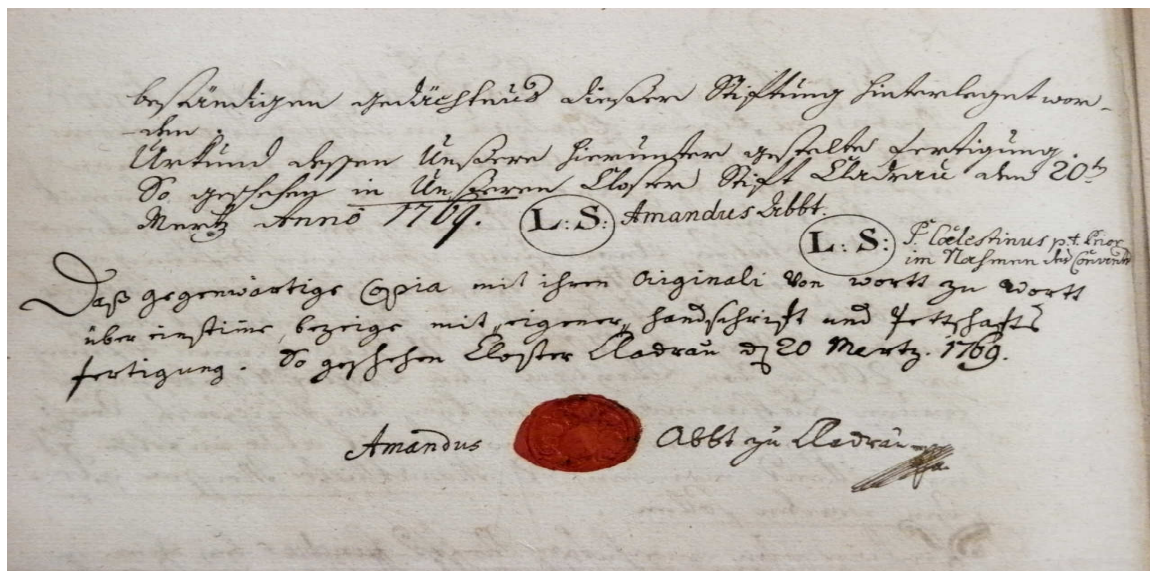
Obrázek 6 - Soupis knih z kladrubského kláštera z roku 1773

Obrázek 7 - Soupis knih z kladrubského kláštera z roku 1773

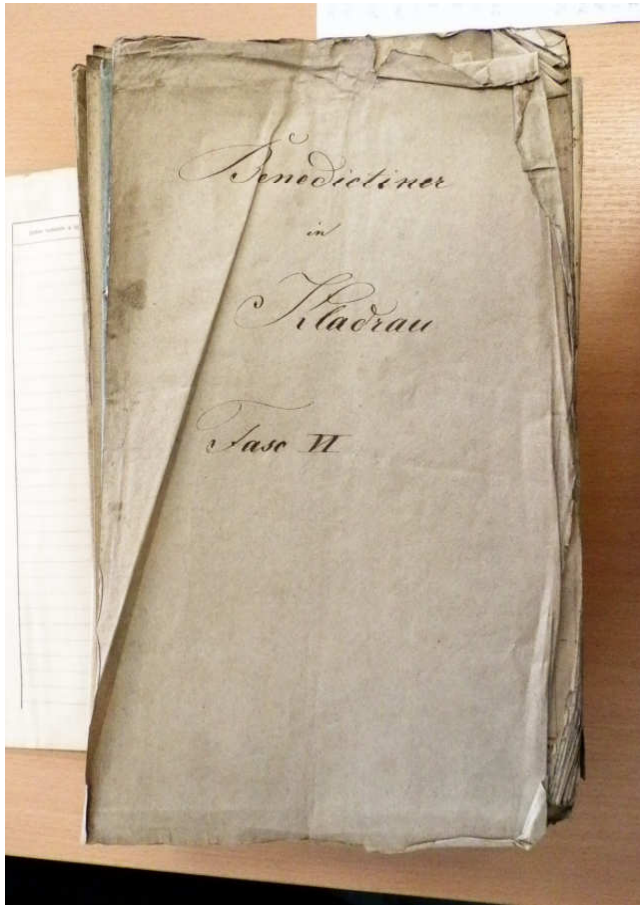

Obrázek 8 - Soupis knih z klášterní cely jednoho z mnichů kláštera v době zrušení kláštera roku 1785

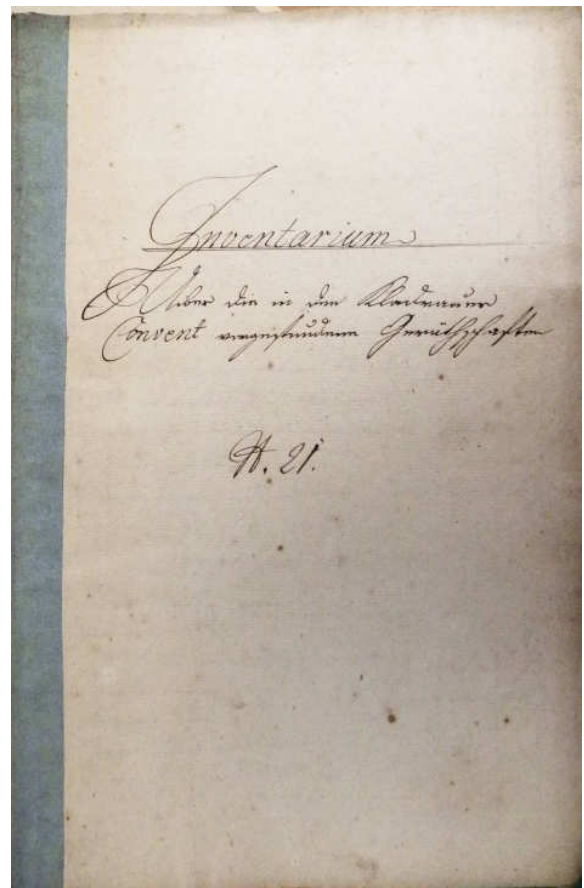

Obrázek 9 - Pečeť opata Amada Streera v inventárním soupisu zrušeného majetku kladrubského kláštera z roku 1785

Obrázek 10 - Inventární soupisy majetku ze zrušeného kladrubského kláštera z roku 1785

Obrázek 11- Inventární soupisy majetku ze zrušeného kladrubského kláštera z roku 1785

Obrázek 12 - Knihovna rodu Windischgrätzů v současnosti

Obrázek 13 - Knihovna rodu Windischgrätzů v současnosti

10 Resumé

The Benedictine monastery in Kladruby near Stribro was the first benedictine monastery in Czech republic, established by prince Vladislav I in the year 1115. The monastery was built near important business rail leading from Prague to Norimberk. Monastery was keeping cooperation with monastics from Zwienfalten and was the center of culture and education.

The bearers of education were always libraries. The books were the basis for the life of each monastic. The proof that the books were very important for monastics daily life was the care given to books. These books were decorativeness, kept and guarded as a treasure similarly like a religious thing. The importance of the books also consists in the amount of the specialized workers as an animators, binders, illuminators, librarians etc.

Benedictine monastery in Kladruby come to an end parallely with the abolition of a monastery in the year 1785 during the Josefin's reforms. Books were sold in auction and transported to others monasteries and libraries The books were fastened by chains to the benches in the churches. Books were sorted according to the names and later, because of the increase of the books, were given to the one specialized room in the monastery. Monsters and abbots had the books also in their private rooms or they were used for reinforcement of the muddy roads.

The most of the books shall be transferred to the national library in Prague where is possible some of them identify on the basis EX Libris. Books were also found in chateau library in Bor u Tachova, Stare Sedliste and in the library of the National museum. According to inventory list from the year 1773, issued by abbot Mr. Amand Streer, twelve years before the abolition of a monastery, were in the monastery exactly 5748 books. Most of them were liturgical and spirit literature, bible, theology, polemical literature, philosophy, dictionaries, layer literature and controversial literature.

In the year 1825, Kladruby monastery was bought by German aristocrat family Windischgratz. The last member of family Windischgratz let alter wing of new meeting room into a library and transferred there the library of the Windischgratz family from Tachov.

Tachov was their main residence. The library was the pride of all family and all members were carrying about the library.

The library contains around 31 000 books sundry specializations from 18 – 20. century namely books lawyers, historicals, military, sciences, encyclopedies dictionaries, maps and literature from the own production members of the family Windischgratz. In a small amount, there is also fiction. Books are written primarily by Deutsch, French, Italy, Magyar and Czech. From Bohemia is it an amount of Czech textbooks and readers, exposition catalogues, and military literature.

The history of the library giving us and clarifies us findings of the old high-ranking aristocrat family which accidentally found themselves in immemorial, historical very important former monastery Kladruby near Stribro, bearer of the education and culture.

Monastery with the library was confiscated and passed to Czech government in the year of 1945. At this moment the library is preserved and is the part of the tourist visit of the monastery Kladruby. This preserved library is also used for research purposes.